

Arbeidsprogram for EU/EØS-saker 2011/2012

Utenriksdepartementet juni 2011

UTENRIKSDEPARTEMENTET

Forord

Arbeidsprogram for Norges samarbeid med EU

Norges tilknytning til EU reguleres først og fremst gjennom EØS-avtalen. Men forholdet til EU omfattes også av Schengen-samarbeidet og andre avtaler og samarbeidsordninger. Schengen-tilslutningen er blitt viktigere i takt med utviklingen av EUs samarbeid på det justis- og innenrikspolitiske området. Norge er også knyttet til andre deler av EUs justis- og innenrikspolitikk gjennom flere avtaler og ordninger. Videre har Norge samarbeids- og konsultasjonsordninger med EU på det utenriks- og sikkerhetspolitiske området.

Med Lisboa-traktatens ikrafttredelse er søyledelingen borte. EU utvikler i økende grad sitt samarbeid på tvers av det indre marked, justis- og innenrikssaker og utenriksspørsmål. Det gjør det viktig å se våre ulike avtaler og samarbeidsordninger med EU i sammenheng. I tråd med dette er de tre arbeidsprogrammene for EØS, justis- og innenrikssaker og utenriks- og forsvarsspørsmål slått sammen til ett felles arbeidsprogram. Dermed blir det enklere å se de ulike avtalene i sammenheng og slik kunne bidra til en mer effektiv og helhetlig europapolitikk.

Arbeidsprogrammet er et viktig verktøy for å ivareta målsetningene med europapolitikken på en effektiv og helhetlig måte. Norge ønsker å påvirke EU der det er mulig og hensiktsmessig. Erfaringen viser at på saksområder hvor vi har kompetanse og viktige erfaringer, kan det være mulig å påvirke utformingen av EUs regelverk i retning av norske syn og vurderinger. Dette forutsetter imidlertid at vi arbeider målrettet. Arbeidsprogrammet er spesielt ment å bidra til en mer systematisk innsats overfor EU i en tidlig fase.

Prioritering av saker

Arbeidsprogrammet er utarbeidet i lys av Kommisjonens og Rådets ulike arbeidsprogram, men inkluderer også saker som Norge prioriterer særskilt. Det inneholder også omtale av enkeltsaker på EUs dagsorden der godt samspill mellom ute- og hjemmeapparatet vil kunne øke våre påvirkningsmuligheter overfor EU. Dette er ikke en uttømmende liste over viktige saker i Norges forhold til EU/EØS, men en oversikt over saker hvor betydelig oppmerksomhet og systematisk arbeid er viktig, også fra utenriksstasjonenes side.

UD og øvrige departementer foretar en vurdering av hvilke saker som er viktige innenfor ulike sektorer og som bør prioriteres fra norsk side. Arbeidsprogrammet, herunder norske vurderinger og oppfølgingstiltak, oppdateres i lys av utviklingen i EU. Alle saker vil ikke kunne prioriteres like høyt til enhver tid, men avpasses etter den aktuelle dagsorden i EU og Norge.

Av saker som er til behandling i Rådet og Europaparlamentet (såkalte pre-pipeline-saker) kan spesielt følgende trekkes fram i arbeidsprogrammet 2011-2012:

- Sikkerhet knyttet til offshore petroleumsvirksomhet

Kommisjonen la frem en melding om sikkerhet knyttet til offshore petroleumsvirksomhet sist høst, med en påfølgende høring våren 2011. Både Norge og EU er opptatt av å vurdere hvordan man kan unngå ulykker i petroleumssektoren i framtiden.

- Nytt felles rammeprogram for forskning

EU har startet opp konsultasjoner om et nytt rammeprogram for forskning i 2011, med sikte på oppstart fra 2014. Et nytt rammeprogram vil kunne få en annen innretning og trolig et større budsjettmessig omfang enn tidligere programmer.

- Energi 2020, med spesiell vekt på energieffektiviseringsdirektivet

Energieffektivisering har kommet høyt opp på energidagsorden til EUs medlemsland. Kommisjonen har lagt frem et nytt strategidokument i mars 2011 som vil være gjenstand for drøftelser gjennom året påfulgt av mulig ny lovgivning.

- Endringer i direktivet om innskuddsgarantiordningen

Kommisjonen la 12.juli 2010 fram forslag til nytt direktiv om innskuddsgarantiordninger, som drøftes i Rådet og Europaparlamentet.

- Regionalstøtteretningslinjene

Retningslinjene angir når offentlige myndigheter kan gi regionalstøtte til bedrifter som ligger innenfor det geografiske virkeområdet for de distriktpolitiske virkemidlene. Kommisjonen har startet arbeidet med å revidere retningslinjene.

- Håndhevelsesdirektiv for utsendingsdirektivet

EUs utsendingsdirektiv regulerer hvilke lønns- og arbeidsvilkår staten kan kreve overfor utenlandske arbeidsgivere som bringer med seg arbeidstakere for å utføre tjenester. Kommisjonen har varslet et lovgivningsinitiativ for å sikre bedre implementering og håndhevelse av direktivet.

- Endringer i direktivet om datalagring

EU er i ferd med å gjennomgå erfaringene med direktivet, og vil gå igang med et revisjonsarbeid som er planlagt ferdigstilt i 2012-2013.

- EUs klimapolitikk (med særlig vekt på forhandlinger og kvoter)

EU har en ambisiøs klima- og energipolitikk, fastsatt gjennom klima- og energipakken som ble formelt og endelig vedtatt våren 2009. Klima- og energipakken består av følgende elementer som er relevant for EØS-samarbeidet: revidert kvotedirektiv, fornybardirektivet, CO₂-lagringsdirektivet, drivstoffskvalitetsdirektivet og forordningen om CO₂-utslipp fra biler.

- Etablering av et indre marked for sjøtransport i Europa

Sjøtransporten er underlagt mer omfattende krav og administrative prosedyrer enn landtransport. Ved å eliminere og forenkle administrative prosedyrer vil sjøtransport bli mer konkurransedyktig, gi gunstige miljøeffekter og bidra til å redusere kapasitetsproblemer i veinettet.

- Revisjon av Dublinforordningen

Dublin II-forordningen regulerer hvilken medlemsstat (EU-land, Island og Norge) som er ansvarlig for behandlingen av en asylsøknad. Hovedhensikten er å sikre at alle som fremmer en asylsøknad skal få den behandlet, samtidig som man skal unngå "asyl-shopping". Kommisjonen jobber med en revidering av forordningen.

- Personvernlovgivning

Lisboatraktaten åpner for en helhetlig behandling av personvernet i EU. Kommissæren for justis og grunnleggende rettigheter, Viviane Reding, har gjort personvern til en av sine fanesaker, og har varslet et forslag til ny personvernlovgivning i 2011.

Arbeidsprogrammet oppdateres årlig.

Avdeling for Europa og handel, UD

Juni 2011

Innhold

EUs vekst- og sysselsettingsstrategi – Europa 2020	7
Del 1 – EØS-samarbeidet	8
<i>Fritt varebytte – regelverk knyttet til mat, vann og dyr</i>	<i>8</i>
Matinformasjonsforordningen	8
GMO - EUs regelverk om genmodifiserte næringsmidler og fôrvarer	8
GMO - Sameksistens, innblanding og merking	9
EUs fôrregelverk og akvakultur	9
Dyrehelse	10
Dyrevelferd	11
Drikkevannsdirektivet	12
<i>Konkurranseregler</i>	<i>12</i>
Modernisering av regelverket om offentlige anskaffelser	12
Nye retningslinjer om offentlig støtte iht. det reviderte kvotedirektivet	13
Revisjon av regionalstøttereigningslinjene	14
Direktiv for forsvars- og sikkerhetsanskaffelser	14
<i>Finansielle tjenester</i>	<i>15</i>
Forslag om ny europeisk tilsynsstruktur	15
Endringer i direktivet om innskuddsgarantiordningen	15
Gjennomføringstiltak vedr. nytt regelverk om kapitalkrav for forsikringsselskaper – Solvency II	16
<i>Samferdsel</i>	<i>17</i>
Revisjon av datalagringsdirektivet	17
Eurovignettedirektivet	18
Hvitbok om EUs transportpolitikk frem mot 2050	19
Omarbeiding av jernbanepakke 1	20
Revisjon av EU-regelverket på postområdet	20
<i>Forbrukerpolitikk</i>	<i>21</i>
EUs arbeid med utvikling av kontraktsretten	21
Særlig om forslaget til direktiv om forbrukerrettigheter	21
Strategiprogram og handlingsprogram for forbrukerpolitikk for perioden 2007-2013	21
<i>Arbeids-, helse- og sosialpolitikk</i>	<i>22</i>
Vikarbyrådirektivet	22
Håndhevelsesdirektiv for utsendingsdirektivet	22
Nytt direktiv om pasientrettigheter ved grensekryssende helsetjenester	23
Kommisjonens lovforslag på legemiddelområdet – legemiddelpakke II	23
<i>Kultur og media</i>	<i>24</i>
Kulturprogrammet	24
Mediaprogrammet	24
Programmet Sikrere Internett 2009-2013	24
Digital Agenda for Europa (DEA)	25
Nytt direktiv for audiovisuelle medietjenester	25
<i>Miljø og bærekraftig utvikling</i>	<i>25</i>
Klimapolitikk	25
EUs naturmangfoldpolitikk, med fokus på internasjonale naturmangfoldposisjoner, skog/tømmer og fremmede arter	27
Strategi for bærekraftig utvikling	28
Kjemikaliepolitikk	28
Jordobservasjonssystemet	29
<i>Energi</i>	<i>29</i>
Energimarkedspakken	29

Fornybardirektivet	30
Energieffektivisering. Handlingsplan og direktiver	31
Sikkerhet knyttet til offshore petroleumsvirksomhet	31
<i>Fiskerisektoren</i>	32
Markedsadgang innen fiskerisektoren	32
Samarbeid om ressursforvaltning	33
<i>Samfunnssikkerhet</i>	34
EU-programmet for kritisk infrastruktur- EPCIP	34
Sivil krisehåndtering	34
Bioberedskap og CBRN-vern	35
<i>Forskning, innovasjon, utdanning, ungdom, likestilling og antidiskriminering</i>	35
EUs 7. rammeprogram for forskning (2007-2013) og det neste rammeprogrammet	35
ERA – det europeiske forskningsområdet	37
EUs program for livslang læring	37
Europeisk kvalifikasjonsrammeverk (EQF) for livslang læring	38
Familie og likestillingspolitikk med vekt på demografiske endringer og kvinners rolle i økonomien og arbeidslivet	39
Godkjenning av yrkeskvalifikasjoner	39
<i>Maritim politikk</i>	40
EUs integrerte maritime politikk	40
EUs skipsfartsstrategi fram til 2018	40
Etablering av et indre marked for sjøtransport i Europa	40
Integrert maritim overvåking	41
<i>Handel med landbruksvarer</i>	42
Del 2 – Justis og innenrikssamarbeidet	43
<i>Schengen-evaluering</i>	44
Forslag om ny Schengen-evalueringsmekanisme	44
<i>Grensesamarbeidet</i>	45
Grensepakken	45
Entry/ exit-systemet	45
Nytt mandat for Frontex	45
European Border Surveillance system (Eurosur)	46
<i>Visum og retur</i>	47
Visuminformasjonsystemet (VIS)	47
<i>Retur, tilbaketakelsesavtaler og visumavtaler</i>	48
Visumavtaler	48
Retur, tilbaketakelsesavtaler	48
<i>Asylpolitikk</i>	49
Felles europeisk asylsystem (CEAS)	49
Dublin-samarbeidet	49
Opprettelsen av et felles støttekontor på asylfeltet, European Asylum Support Office (EASO)	50
European Migration Network (EMN)	51
<i>Helhetlig tilnærming til migrasjon</i>	52
<i>Politisamarbeid og strafferettslig samarbeid</i>	52
EUs arbeid mot menneskehandel	52
En ekstern politikk mot organisert kriminalitet (narkotika, menneskehandel, korrupsjon m.v.)	53
Avtale om forsterket politisamarbeid, særlig med sikte på å bekjempe terrorisme og grenseoverskridende kriminalitet (Prüm)	53
SIS II	54
Sikkerhetsmyndighetenes tilgang til VIS	55

Gjensidig hjelp i straffesaker	55
Avtale med EU om arrestordre	55
<i>Samarbeid innenfor kriminalomsorg</i>	56
Rammebeslutning 2008/909/JHA om soningsoverføring	56
Del 3 – Samarbeid på det utenriks- og sikkerhetspolitiske området	57
<i>Russland, nordområdene, SUS-området</i>	58
Russland	58
Nordområdene	58
Øvrige naboland i øst	59
Sentral-Asia	59
<i>Vest-Balkan og Middelhavsregionen</i>	60
Vest-Balkan	60
Middelhavsregionen	60
<i>Midtøsten, Iran, Irak</i>	61
Midtøsten	61
Iran	61
Irak	62
<i>Transatlantiske relasjoner</i>	62
<i>Asia</i>	62
Afghanistan	62
Andre land	63
<i>Afrika</i>	63
Sudan	63
DR Kongo	64
Somalia	64
AU	65
<i>Latin-Amerika og Karibia</i>	65
<i>Freds- og forsoningsprosesser</i>	65
<i>Sikkerhets spørsmål</i>	66
EUs sikkerhets- og forsvarspolitik – CSDP	66
Bekjempelse av terrorisme	67
Nedrustning, ikke-spredning og eksportkontroll	67
<i>Utviklingssamarbeid</i>	67
<i>Menneskerettigheter</i>	68
<i>Multilateralt samarbeid</i>	69
FN	69
OSSE og Europarådet	69

EU's vekst- og sysselsettingsstrategi – Europa 2020

EU har vedtatt en vekststrategi for det kommende tiåret, kalt Europa 2020-strategien. Fokus settes på smart, bærekraftig og inkluderende vekst. Strategien inkorporerer sentrale elementer av EU's bærekraftstrategi for 2020.

Det europeiske råd ble 17. juni 2010 enige om fem konkrete mål for strategien; økt sysselsetting (fra 69 til 75 %), økt forskning (3 % av BNP til forskning og utdanning), konkrete klima- og energimål (20 % reduksjon i klimagassutslipp/20 % andel fornybar energi/20 % økning i energieffektivitet, utdanningsmål (skolefravall skal ned til fra 15 til 10 % og minst 40 % av de mellom 30 og 34 år skal ha fullført videregående utdanning) og fattigdomsreduksjon (minst 20 millioner skal fjernes fra kategorien som risikerer fattigdom eller utstøting).

Europa 2020-strategien gjelder for EU-landene, og er ikke bindende for Norge. På noen områder kan det være hensiktsmessig å føre den samme politikken eller ha de samme målene som EU har, men på andre områder bør Norge velge andre løsninger, bl.a. fordi vår økonomi har en annen karakter enn i de fleste EU-land.

EU har også tatt initiativ til å styrke det indre marked gjennom en såkalt Single Market Act. Kommisjonen presenterte meldingen "Towards a single Market Act" i oktober 2010. Forslaget inneholdt 50 tiltak for å styrke det indre marked for næringsliv, borgere, forbrukere, samt samarbeidet om gjennomføring og oppfølging av indre markedslovgivning.

En endelig versjon av Single Market Act ble presentert i april 2011. Tolv satsingsområder skal sikre utvikling, vekst og tiltro til det indre marked. Norges innspill er godt ivaretatt. Innenfor hvert av de tolv satsingsområdene vil Kommisjonen fremme et konkret lovforslag. Single Market Act forventes å bidra til vedvarende fokus på det indre marked fremover.

Betydning for Norge	Økonomisk framgang og økt sysselsetting i Europa vil også bidra til vekst i Norge. Det er viktig for Norge at EU lykkes i gjennomføringen av vekst- og sysselsettingsstrategien. Det indre marked sikrer norske virksomheter markedstilgang og tilgang til viktige innsatsfaktorer, på lik linje med virksomheter i hele EØS-området. Sammen med like konkurransevilkår er dette av stor betydning for norsk næringsliv og norsk økonomi.
Norsk holdning	Norge støtter opp om satsingen på det indre marked som er beskrevet i Single Market Act, og framhever betydningen av håndhevelse av eksisterende regelverk. Ivaretagelse av sosiale og faglige rettigheter må sikres i møte med reglene om det indre marked. Det må være balanse mellom markedet og ivaretagelsen av sosiale og faglige rettigheter.
Oppfølging overfor EU	Brev fra nærings- og handelsminister Giske med norske innspill til Europa 2020 ble overlevert Kommisjonen 22. januar 2010. Et brev datert 19. mars 2010 fra statsminister Stoltenberg til Herman Van Rompuy, president for Det europeiske råd (med kopi til kommisjonspresident José Manuel Barroso og den spanske statsminister José Luis Rodríguez Zapatero), ble sendt i forkant av toppmøtet 25.-26. mars. Et brev fra nærings- og handelsminister Giske til Kommisjonen vedrørende Single Market Act ble sendt 9. mars 2011. Giske diskuterte dette i samtaler med kommissær Barnier og leder for IMCO Malcolm Harbour (MEP). Vi vil fortsette å følge arbeidet i Kommisjonen og i medlemslandene.
Hovedansvarlig departement	Nærings- og handelsdepartementet

Del 1 – EØS-samarbeidet

Fritt varebytte – regelverk knyttet til mat, vann og dyr

Matinformasjonsforordningen

Utkastet til den nye forordningen om matinformasjon til forbrukerne (matinformasjonsforordningen) skal erstatte de gjeldende direktivene om henholdsvis merking av næringsmidler (2000/13/EF - merkedirektivet) og merking av næringsmidler med næringsdeklarasjon (90/496/EØF - næringsdeklarasjonsdirektivet), og en rekke mindre direktiver. I Norge er disse direktivene gjennomført i henholdsvis forskrift 21. desember 1993 nr. 1385 om merking av næringsmidler (merkeforskriften) og forskrift 21. desember 1993 nr. 1386 om deklarasjon av næringsinnhold (næringsdeklarasjonsforskriften).

Til tross for en rekke endringer, er det generelle merkedirektivet fremdeles i stor grad utformet slik det har vært siden 1979. Siden den gang har imidlertid mange praktiske forhold endret seg, både når det gjelder produksjon og omsetning av matvarer og når det gjelder forbrukernes ønsker om og behov for informasjon om maten. For noen år siden tok derfor Europakommisjonen initiativ til en omfattende evaluering av merkeregulverket, der gjeldende bestemmelser ble vurdert i et moderniserings- og forenklingperspektiv.

Konklusjonene fra evalueringsarbeidet ble publisert i 2004. Europakommisjonen hadde da identifisert viktige utgangspunkter for å utarbeide forslag til modernisering og revisjon av merkeregulverket. I 2006 gjennomførte Europakommisjonen en åpen høring om dette. 30. januar 2008 oversendte Europakommisjonen sitt endelige forslag til revidert generelt merkeregulverk til Europaparlamentet og Rådet for videre behandling (2008/0028 (COD)). Forslaget inneholder flere punkter som er sterkt omstridt i EU.

Status: Rådet og Europaparlamentet ble ikke enige om utkastet etter "første lesning". Rådets posisjon ved "andre lesning" ble i februar 2011 oversendt til Europaparlamentet etter å ha gjennomgått en juridisk og språklig vurdering. Etter planen skal Europaparlamentet i plenum avgi sin posisjon ved "andre lesning" i juli 2011. Med det høye antallet forslag som har kommet fram under prosessen og som det foreløpig ikke er enighet om, kan det virke sannsynlig at saken til slutt må vedtas gjennom forlikprosedyre. En endelig forordning vil derfor antagelig ikke foreligge før tidligst utgangen av 2011.

Betydning for Norge	Merking er et viktig område både for forbrukerne og for næringsmiddelindustrien. Norge har lenge deltatt i utviklingen av det europeiske merkeregulverket, og vi støtter revisjonsarbeidet. Norge deltok ved Mattilsynet i arbeidsgruppen som utarbeidet Europakommisjonens forslag til forordning om matinformasjon til forbrukerne i arbeidsgrupper under Europakommisjonen.
Norsk holdning	Europakommisjonen har foreslått å innføre obligatorisk "GDA-merking" (Guideline Daily Amount/veiledende daglig inntak). GDA-merking opplyser om innhold av energi og næringsstoffer i en matvare i forhold til nærmere angitte referanseverdier. Norske matmyndigheter er skeptiske til GDA-merking, fordi systemet er komplisert og det antas at det derfor kan virke villedende for mange forbrukere. Per i dag ser det ut til at Rådet og Europaparlamentet er enige om at GDA-merking vil bli frivillig.
Hovedansvarlig departement	Helse- og omsorgsdepartementet

GMO - EUs regelverk om genmodifiserte næringsmidler og fôrvarer

EUs GM-forordninger fra 2003 harmoniserer regelverket for godkjenning, merking og sporbarhet av næringsmidler og fôrvarer som består av, inneholder eller er produsert på grunnlag av genmodifiserte organismer (GMO). Regelverket skal sikre et høyt beskyttelsesnivå for menneskers liv og helse,

dyrehelse, dyrevelferd, miljø og forbrukerinteresser. Det forhandles nå om utforming av tilpasningstekster til forordning (EF) nr. 1829/2003.

Betydning for Norge	Innlemmelse av forordningene betinger at norske myndigheter gis anledning til å treffe selvstendige vedtak om godkjenning av søknader om omsetningstillatelse for GMO-produkter som er basert på nasjonal lovgivning. Regelverket berører både genteknologiloven og matloven.
Norsk holdning	Norge har en restriktiv GMO-politikk. Målet i forhandlingene er å bli enige om tilpasningstekster som sikrer EØS/EFTA-statene muligheten til å forby produkter som EU godkjenner og til å iverksette tiltak mot slike. EUs liste over godkjente GM-produkter skal gjennom en norsk vurdering før eventuell gjennomføring. De som ikke godkjennes blir ikke tillatt brukt i Norge.
Hovedansvarlig departement	Helse- og omsorgsdepartementet (Landbruks- og matdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet og Miljøverndepartementet)

GMO - Sameksistens, innblanding og merking

Kommisjonen har vedtatt nye retningslinjer for sameksistens mellom dyrking av genmodifiserte planter og konvensjonell og økologisk drift, som skal ligge til grunn for utarbeidelse av nasjonale bestemmelser for sameksistens. Samtidig har Kommisjonen foreslått endringer i utsettingsdirektivet som gir medlemsstatene mulighet til å begrense eller forby dyrking av EU-godkjente GMO. Det er stor uenighet mellom medlemsland, samt mellom Kommisjonen og Rådets juridiske eksperter, om i hvilken grad EU-traktater og WTO åpner for å begrense dyrking av GMO på annet grunnlag enn helse og miljø.

Kommisjonen har også foreslått en forordning som tillater innblanding av 0,1 % GMO i fôr. Kommisjonen forventes å foreslå tilsvarende bestemmelser også for mat. Videre diskuteres regelverk om merkeplikt ved innblanding av GMO i såvarer.

Betydning for Norge	Dyrking av genmodifiserte planter er økende. Norge importerer landbruksvarer fra land som dyrker slike vekster. Spørsmål knyttet til utilsiktet GMO-innblanding er dermed høyst relevant for Norge.
Norsk holdning	GMO-spørsmål står høyt på den politiske dagsorden, blant annet begrunnet i føre var-prinsippet. Norge ønsker: <ul style="list-style-type: none"> • Nullgrense/deteksjonsnivå som grense for innblanding av GMO i såvarer av konvensjonelle sorter. • Produsenter og forbrukere skal ha mulighet til å velge GM-/GMO-fritt. • Nasjonal beslutningsrett i forhold til EU-godkjente GMO-såvarer
Hovedansvarlig departement	Landbruks- og matdepartementet

EUs fôrregelverk og akvakultur

Formålet med regelverket er blant annet å sikre at fôrvarer ikke medfører risiko for helseskade hos dyr eller mennesker, eller skade på miljøet. Videre skal det bidra til å sikre fôrvarer av høy kvalitet og redelig handel. Regelverket gjelder tilvirkning, innførsel, utførsel og omsetning av fôrvarer til dyr, samt fôring av dyr. Gjeldende regelverk for fôrvarer er under kontinuerlig justering hva gjelder godkjenning av tilsetningsstoffer, tilpassing av grenseverdier for fremmedstoffer og bruk av biprodukter i fôr. Regelverket på medisinfôr er også under revisjon.

Betydning for Norge	Det er en utfordring for havbruksnæringen at EUs regelverk for fôrvarer hovedsakelig er tilpasset landdyr og setter begrensninger for verdiskapingen innen havbruk. Det er behov for å tilpasse regelverket til næringens behov.
Norsk holdning	Norge må ta initiativ til en generell havbrukstilpassing av fôrregelverket. Når det gjelder medisinfôr, må vi følge opp revisjonen for å sikre at vi beholder nåværende norske særordning med rekvireringsrett for fiskehelsebiologer.
Hovedansvarlig departement	Helse- og omsorgsdepartementet (Landbruks- og matdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet)

Dyrehelse

Europakommisjonens "Community Animal Health Policy 2007 – 2013" (CAHP) er fulgt opp av en handlingsplan, som inneholder 4 handlingsområder med innlagte tidsfrister;

- Risikovurdering og kategorisering av dyresykdommer i løpet av 2010. Dette vil danne grunnlaget for prioritering av tiltak. Europakommisjonen vil vurdere å integrere denne tilnærmingen i det nye rammeverket for EUs dyrehelse.
- Forbedring av EUs rammeverk for dyrehelse - forslag til ny dyreheslov i løpet av 2011 og harmonisert rammeverk for ansvars- og kostnadsfordeling i 2011. I denne forbindelse vil Europakommisjonen analysere anbefalingene angående ansvaret for dyreeiere, kategorisering av sykdommer, vaksinasjoner, dyretetthet på gårder, mulig introduksjon av et revisjonssystem for gårder og godkjenning (accreditation) av veterinærhøyskoler. Videre forventes et harmonisert rammeverk for ansvars- og kostnadsfordeling i påvisning av og utrydding av sykdommer fremlagt i 2011.
- Forebygging, overvåking og beredskap. En samordnet styrking av tiltak innen biosikkerhet, sykdomsovervåking og sporing innen 2011. Arbeid med bedret grensekontroll er igangsatt.
- Styrket samarbeid mellom vitenskap, innovasjon og forskning.

Betydning for Norge	Bestemmelser om dyrehelse er en integrert del av EØS-avtalen og omfatter i utgangspunktet alle dyrearter.
Norsk holdning	<p>Strategi og tilhørende handlingsplan vurderes ut fra norske forhold og behov. Et viktig punkt er arbeidet med dyreheslov i 1. halvår 2011. Sentrale temaer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Balansen mellom offentlige og private erstatnings- og forsikringsordninger ved utbrudd av dyresjukdom. • Utvikling av offentlige krav til smittebeskyttelse i dyrehold. • Forbedret beredskap mot innførsel av sykdommer (sporing og bedre grensekontroll) • Sjukdomsovervåking • Re-evaluering av hvilke sykdommer som prioriteres må baseres på vitenskapelige råd i forhold til menneske- og dyrehelse og økonomi. <p>En viktig del av diskusjonen er vurdering av redusert offentlig erstatning i forbindelse med utbrudd som kan settes i forbindelse med manglende overholdelse av krav. Videre vurderer EU utvidet bruk av vaksinasjon. Fremskritt innen forskning som fører til utvikling av moderne vaksiner og bedre testmetoder er viktige forutsetninger. Utvidet bruk av vaksinasjon må vurderes ut fra norske hensyn og anbefales av blant annet Veterinærinstituttet.</p>

	Faren for økt smittepress som følge av global handel må møtes med skjerpet innsats mot illegal aktivitet. Den viktige kontrollen som gjøres ved våre grensekontrollstasjoner må videreføres.
Hovedansvarlig departement	Landbruks- og matdepartementet (Fiskeri- og kystdepartementet)

Dyrevelferd

Europakommisjonens “Action Plan on the Protection and Welfare of Animals 2006-2010” tok sikte på å bedre dyrs velferd. Planen var delt i fem hovedområder:

- Oppgradering av minimumsbestemmelser for dyrevelferd
- Stimulering til alternativer til bruk av forsøksdyr i forskning
- Introduksjon av standardiserte velferdsparametere for de enkelte dyreslag
- Styrket offentlig informasjon omkring dyrs velferd
- Støtte til internasjonale initiativ i dyrevelferdsspørsmål

Regelverksutvikling samt utvikling og innføring av standardiserte velferdsindikatorer for dyr har vært kjerneområder i oppfølgingen av Dyrevelferdshandlingsplanen. EU mangler harmonisert regelverk om velferd for en del dyrearter. Norge har egne hold- eller velferdsforskrifter for de fleste aktuelle arter av produksjonsdyr, herunder fisk. Det er igangsatt revidering av eksisterende regelverk, blant annet når det gjelder bedøving og avlaving av dyr, samt transportbestemmelser. EU er i en startfase mht. utvikling av regelverk og indikatorer for velferd for fisk. Dette arbeidet er spesielt viktig for Norge.

En vurdering av EUs politikk for dyrevelferd ble gjennomført for Europakommisjonen i 2010, og en ny plan for den kommende perioden vil bli laget. Strategien vil være markedsorientert og forbrukerrettet med oppmerksomhet mot internasjonale utfordringer.

Betydning for Norge	Bestemmelser om dyrevelferd er en integrert del av EØS-avtalen. Arbeidet med ny handlingsplan om dyrevelferd er svært viktig for Norge.
Norsk holdning	Norge er i hovedsak positiv til en ny Dyrevelferdshandlingsplan og vil følge utviklingen nøye. Norge har målsetning om å påvirke prosessen med den nye dyrevelferdsstrategien i EU og har spilt inn flere temaer, herunder: <ul style="list-style-type: none"> • Bekymringsfullt at stadig flere dyr slaktes uten bedøvelse av religiøse eller markedsmessige årsaker. Dette er forbudt i Norge. • Norge ser nødvendigheten av bedre etterlevelse av eksisterende regelverk. Formidling av gode eksempler på virkemidler er viktig • Norge vil oppmuntre til utvidelse av harmonisert regelverk i EU til også å omfatte melkekyr. • Behov for større oppmerksomhet på velferdsaspektet i avlsarbeid Forbrukernes uvitenhet om husdyr er en utfordring i alle EØS-land, spesielt i den urbane befolkningen. Det er behov for tiltak for å bedre forståelsen for husdyrholdet generelt.
Hovedansvarlig departement	Landbruks- og matdepartementet (Fiskeri- og kystdepartementet)

Drikkevansdirektivet

Drikkevansdirektivet fastsetter helsemessige krav til drikkevann, men knyttes også til rammedirektivet for vann ved at dette pålegger medlemsstatene å sørge for identifisering, beskyttelse og dokumentasjon av eksisterende og framtidige drikkevanskilder. Ifølge drikkevansdirektivet skal Europakommisjonen revurdere direktivet hvert femte år. Det ble satt i gang en prosess i 2003.

Sentralt i arbeidet er:

- Risikoanalyse/Risikohåndtering (RA/RM)
- Revisjon og endring i forhold til mikrobiologiske parametre
- Revisjon og endring i forhold til kjemiske parametere
- Små vannforsyningsanlegg som kritiske punkter med høy risiko
- Utarbeidelse av rammeverk for å godkjenne materialer og produkter i kontakt med drikkevann
- Etablering av nye og standardiserte metoder for overvåkning, prøvetagning og analyse
- Økte rapporteringskrav og tilsyn med driftskrav til vannverk som forsyner mindre enn 5000 personer

Europakommisjonen er nå i gang med en konsekvensutredning.

Betydning for Norge	Mattilsynets har avdekket mangler ved flere av landets vannverk. Drikkevansforskriften revideres på nasjonalt grunnlag samtidig som det tas hensyn til EU.
Norsk holdning	Fokus på mindre vannverk og viktigheten av god internkontroll er i samsvar med norsk innsatsområde. Ca. 90 % av drikkevanskildene i Norge er overflatevann, og ikke grunnvann. Dette byr på andre utfordringer enn i andre EU/EØS-land. Blant annet vil levering av drikkevann avhenge av årstider, temperatur og nedbørforhold, som kan være mer krevende for å kunne levere trygt drikkevann. Norge mener at drikkevansdirektivet og rammedirektivet bør ses i sammenheng med arbeidet under WHO/UNECEs Protokoll om vann og helse da protokollens krav om fastsettelse av nasjonale mål kan benyttes som et middel til å oppnå drikkevansdirektivets kvalitetskrav.
Oppfølging overfor EU	Mattilsynet og Nasjonalt folkehelseinstitutt deltok i arbeidsgruppene og ekspertgruppene under Europakommisjonen i forbindelse med revisjonsarbeidet. Mattilsynet vil fortsatt delta i arbeidsgruppemøter knyttet til drikkevansdirektivet. Norge arbeider også aktivt i forhold til WHO og UNECEs vannkonvensjon og dets protokoll om vann og helse. Norge vil arbeide for at målsetningene under protokollarbeidet i større grad nyttiggjøres i EU. Flere land har tilsvarende utfordringer som Norge når det gjelder små vannverk. Konkrete alliansepartnere må vurderes.
Hovedansvarlig departement	Helse- og omsorgsdepartementet

Konkurranseregler

Modernisering av regelverket om offentlige anskaffelser

EU har satt i gang en prosess for modernisering av regelverket om offentlige anskaffelser. Regelverket om offentlige anskaffelser skal sikre at offentlige midler utnyttes best mulig gjennom kostnadseffektive og samfunnstjenlige innkjøp. Offentlige anskaffelser skal så langt som mulig basere seg på konkurranse.

Regelverket om offentlige anskaffelser gir visse rammer for hvordan anskaffelsesprosessen skal foregå, fra planleggingen av anskaffelsen til inngåelse av kontrakt.

Kommisjonen presenterte en grønnbok om høring av regelverket om offentlige anskaffelser 27. januar 2011. Grønnboken er omfattende og omhandler alle deler av regelverket, med unntak av spørsmål om regulering av konsesjonskontrakter og håndhevelse av reglene. Samtidig med høringsprosessen har Kommisjonen satt i gang flere evalueringer og utredninger på området offentlige anskaffelser, blant annet om omfanget av handel på tvers av landegrensene og erfaringer med bruk av de ulike anskaffelsesprosedyrene som regelverket tillater. Resultatene fra høringen og undersøkelsene skal presenteres i juni 2011. Kommisjonen skal etter planen legge fram forslag til regelendringer rundt årsskiftet 2011/2012.

Betydning for Norge	Regelverket om offentlige anskaffelser er en del av reglene om det indre marked, og saken har således betydning for Norge. Offentlig sektor kjøper inn varer og tjenester for nesten 400 milliarder årlig og offentlige anskaffelser utgjorde over 16 % av Norges BNP i 2009.
Norsk holdning	Norge er positiv til en gjennomgang av anskaffelsesregelverket. Regelverket er i dag omfattende og komplisert.
Oppfølging overfor EU	Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har sendt et høringsinnspill på vegne av regjeringen. I høringssvaret ble det blant annet gitt uttrykk for behov for forenkling av regelverket, at reglene må legge til rette for offentlig-offentlig samarbeid, og at statene kan sikre sosiale hensyn som hensynet til vern av arbeidstakeres lønns- og arbeidsvilkår. Norge vil i 2011 og 2012 aktivt søke å påvirke revisjonsprosessen i EU.
Hovedansvarlig departement	Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Nye retningslinjer om offentlig støtte iht. det reviderte kvotedirektivet

Som et ledd i EUs klima- og energipakke ble kvotehandelsdirektivet revidert, og direktivet fastsetter reglene for kvotesystemet for perioden 2013 til 2020. Direktivet åpner for at stater kan gi offentlig støtte fra 2013 til virksomheter som kompensasjon for at CO₂-utslippskostnader hos produsentene fører til økt kraftpris. Formålet med støtten er å unngå at industri flyttes til land uten karbonregulering.

Kommisjonen har hatt en offentlig høring våren 2011 for å få innspill til utformingen av de kommende statstøtteretningslinjene som skal omfatte denne type av offentlig støtte.

Betydning for Norge	Kommisjonens nye retningslinjener tas ikke inn i EØS-retten eller norsk rett. EFTAs overvåkningsorgan (ESA) vedtar imidlertid tilsvarende retningslinjer for EØS-landene, og disse vil være bestemmende for ESAs muligheter til å godkjenne eventuell støtte til industrien i Norge.
Norsk standpunkt	Norge har sendt et høringssvar til Kommisjonen. En vesentlig del av høringssvaret omhandler metoden for å beregne kvotekostnadsinnslaget i kraftprisen. Dette for å sikre at retningslinjene blir basert på teknisk korrekt grunnlag i det nordiske vannkraftbaserte kraftmarkedet. Norge vil fortsette påvirkningsarbeidet overfor Kommisjonen i 2011.
Hovedansvarlig departement	Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (Nærings- og handelsdepartementet, Miljøverndepartementet, Finansdepartementet og Olje- og energidepartementet)

Revisjon av regionalstøtteretningslinjene

ESAs regionalstøtteretningslinjer setter rammene for hva slags offentlig støtte til næringslivet som kan gis i distrikts-Norge. Disse retningslinjene er grunnlaget for ESAs godkjenning av ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift, distriktsutviklingstilskudd, mv. Dagens regelverk gjelder ut 2013, og Kommisjonen er nå i gang med arbeidet med nye retningslinjer som vil gjelde i EU/EØS fra 2014.

Betydning for Norge	Kommisjonens nye retningslinjer tas ikke inn i EØS-retten eller norsk rett. EFTAs overvåkningsorgan (ESA) vedtar imidlertid tilsvarende retningslinjer for EØS-landene, og disse vil være bestemmende for ESAs muligheter for å godkjenne regionalstøtte i Norge etter 2013.
Norsk holdning	Norge har sendt inn et første innspill til Kommisjonen. Norge mener at mulighetene for å gi investeringsstøtte, driftsstøtte og differensiert arbeidsgiveravgift bør videreføres. Norge vil fortsette påvirkningsarbeidet overfor Kommisjonen i 2011 og 2012.
Hovedansvarlig departement	Fornyings- administrasjons- og kirke- og kirkedepartementet (Kommunal- og regionaldepartementet og Finansdepartementet)

Direktiv for forsvars- og sikkerhetsanskaffelser

Direktivet for forsvars- og sikkerhetsanskaffelser ble vedtatt i EU sommeren 2009. Formålet med direktivet er å etablere en ny europeisk lovgivningsramme for inngåelse av offentlige kontrakter på forsvars- og sikkerhetsområdet. Målet er å etablere et effektivt europeisk marked for forsvarsmateriell og samtidig sikre en konkurransedyktig forsvarsindustri.

Betydningen for Norge	Direktivet er EØS-relevant og vurderes for innlemmelse i EØS-avtalen. Rettsakten vil kreve endringer i det norske anskaffelsesregelverket. I utgangspunktet er anskaffelser på forsvarsområdet omfattet av det alminnelige innkjøpsdirektivet. Forsvarsanskaffelser kan imidlertid unntas i henhold til EØS-avtalen artikkel 123, jf. Lov om offentlige anskaffelser § 3 og forskriftens § 1-3. Unntaksbestemmelsen blir i høy grad anvendt innenfor EU og Norge som et generelt unntak for forsvarsanskaffelser, hvilket har ført til et segmentert marked på dette området. Implementeringen av direktivet og utviklingen av praksis på området er ventet å få betydning for rekkevidden av grensen for akseptert bruk av EØS-avtalens artikkel 123.
Norsk holdning	Norge er positiv til at direktivet kan åpne det europeiske forsvarsmarkedet også for norsk industri. Samtidig vil det være av stor betydning for Norge å sikre at norsk forsvarsindustri i realiteten gis lik og ikke-diskriminerende behandling i fremtidige anbudskonkurranser i EØS-området. Regjeringen har ennå ikke tatt stilling til om direktivet skal inntas i EØS-avtalen.
Oppfølging overfor EU	Følge opp gjennomføringen og praktiseringen av direktivet i de øvrige medlemslandene. Ha jevnlig dialog med Europakommisjonen og ESA.
Hovedansvarlig departement	Fornyings-, administrasjons- og kirke- og kirkedepartementet (Forsvardepartementet)

Finansielle tjenester

Forslag om ny europeisk tilsynsstruktur

Fra 1. januar 2011 er det i EU etablert et nytt europeisk tilsynssystem med formål å styrke tilsynet med hele den europeiske finanssektoren og bedre forutsetningene for finansiell stabilitet.

Det nye systemet er basert på en todeling der den ene delen av systemet består av tre nye tilsynsmyndigheter som skal drive tilsyn på mikronivå, dvs. tilsyn med enkeltinstitusjoner. Det er opprettet en tilsynsmyndighet for bank, en for forsikring og pensjon, og en for verdipapirmarkedet. Tilsynsmyndighetene har en klar overnasjonal karakter, og vil på enkelte avgrensede områder kunne fatte vedtak som er bindende både for nasjonale tilsynsmyndigheter og dessuten enkeltinstitusjoner. Tilsynsmyndighetene er blant annet gitt myndighet til å megle og til å fatte bindende beslutninger i tvister mellom nasjonale tilsynsmyndigheter. Den andre delen av det nye tilsynssystemet består av en nytt systemrisikoråd som skal ha ansvar for makroovervåkning, dvs. overvåkning av systemrisiko i hele finansmarkedet.

Norske myndigheter arbeider nå med en eventuell innlemmelse i EØS-avtalen av forordningene som oppretter det nye tilsynssystemet.

Betydning for Norge	Det er av stor betydning for Norge at man får en hensiktsmessig deltakelse i de nye tilsynsmyndighetene og i Risikorådet. Videre er det viktig at forordningene som oppretter det nye tilsynssystemet kan innlemmes i EØS-avtalen på en måte som ivaretar konstitusjonelle hensyn.
Norsk holdning	<p>Når det gjelder de tre nye tilsynsmyndighetene som skal drive tilsyn på mikronivå, har man fått signaler fra Kommissjonen om at EØS/EFTA-landene er tiltenkt en permanent observatørplass, men begrenset slik at landene ikke skal kunne delta i diskusjoner av enkeltinstitusjoner med mindre de har en direkte interesse i saken. Norge anser en slik deltakelse som tilfredsstillende.</p> <p>I det nye systemrisikorådet vil EØS/EFTA-landene kunne delta på "ad hoc"-basis, men skal under ingen omstendighet få være til stede når enkelt-selskaper eller enkelte medlemsland blir diskutert. Etter norske myndigheters syn tilfredsstiller en "ad hoc"-deltakelse ikke fullt ut de behov Norge har for informasjonsutveksling og påvirkningsmuligheter i forhold til Risikorådets arbeid. Det vil også være bedre i tråd med samarbeidet i EØS dersom Norge og de to andre EØS/EFTA-landene får en bredere observatørstatus i Risikorådet.</p> <p>De tre nye tilsynsmyndighetene har fått myndighet til å fatte vedtak som er bindende for nasjonale tilsynsmyndigheter og enkeltinstitusjoner. Justisdepartementet har vurdert det slik at tilsynsforordningene ikke kan innlemmes i EØS-avtalen uten tilpasninger som ivaretar konstitusjonelle hensyn.</p> <p>På denne bakgrunn arbeides det med å utforme tilpasningstekster som nærmere vil angi EØS/EFTA-landenes deltakelse samt øvrige rettigheter og plikter i de nye tilsynsmyndighetene.</p>
Hovedansvarlig departement	Finansdepartementet

Endringer i direktivet om innskuddsgarantiordningen

EU vedtok i mars 2009 (direktiv 2009/14/EF) endringer i direktivet om innskuddsgarantiordninger (direktiv 94/19/EF) som trådte i kraft i EU 1. juli 2009. Blant endringene er fullharmonisering av dekningsnivået på innskuddsgarantien til 100.000 euro (ca. 800 000 kr) per innskyter per bank fra 1. januar 2011. I perioden 1. juli 2009 til 31. desember 2010 var dekningsnivået minimum 50 000 euro.

Kommisjonen la 12. juli 2010 fram forslag til nytt direktiv om innskuddsgarantiordninger som skal erstatte direktiv 2009/14/EF og 1994/19/EF. Kommisjonens forslag er nå til behandling i Rådet og Parlamentet. I Kommisjonens forslag fastholdes bestemmelsen om fullharmonisering av dekningsnivået til 100 000 euro. Fra norsk side arbeides det med å få inn en tekst i selve direktivet som åpner for høyere beløpsgrenser, og i alle tilfeller sikrer at land som hadde høyere dekning tidligere, kan beholde denne.

I komitéinnstillingen fra ECON-komiteen i Europaparlamentet, er det lagt inn en bestemmelse som tillater Norge å beholde dekningsnivået på NOK 2 mill, kombinert med et vilkår om at høyere dekningsnivå enn 100 000 euro kun kan tilbys til innskytere bosatt i Norge, noe som vil forhindre konkurransevridninger. Senere i prosessen blir det trilogforhandlinger mellom Parlamentet, Rådet og Kommisjonen.

Betydning for Norge	Norge har gjennomført innskuddsgarantidirektivet i lov 6. desember 1996 nr. 75 om sikringsordninger for banker, forsikringsselskapenes garantiordninger og offentlig administrasjon m.v. av finansinstitusjoner med forskrifter For Norges del innebærer fullharmoniseringen av dekningsnivået – hvis dette direktivet blir tatt inn i EØS-avtalen – en betydelig svekkelse sammenlignet med dagens ordning, som dekker innskudd opp til kr 2 000 000,- per innskyter per bank.
Norsk holdning	Det er svært viktig for Norge at vi får adgang til å opprettholde vår innskuddsgarantiordning. Norsk finansnæring er enig og støtter opp om arbeidet. På generell basis støtter Norge for øvrig arbeidet med nytt direktiv.
Oppfølging overfor EU	Norge arbeider aktivt overfor Rådet og Parlamentet for å få inn et unntak i direktivforslaget som nå er til behandling. ECON-komiteen i Europaparlamentet støtter Norges posisjon i denne saken, og har inntatt en bestemmelse som ivaretar Norges posisjon i komitéinnstillingen. Norge arbeider videre for at også Rådet skal støtte Norge, og for at Kommisjonen skal støtte en slik tekst i de etterfølgende trilogforhandlingene.
Hovedansvarlig departement	Finansdepartementet

Gjennomføringstiltak vedr. nytt regelverk om kapitalkrav for forsikringsselskaper – Solvency II

Direktivet for nye soliditetsregler i forsikring og gjenforsikringsvirksomhet (Solvency II) ble vedtatt av Europaparlamentet 22. april 2009 og godkjent av Rådet 5. mai 2009. Direktivet omtales som et rammedirektiv fordi det skal suppleres med utfyllende regler. Direktivet er datert 25. november 2009 og det er nummerert 2009/138/EF. Direktivet baserer seg på Kommisjonens forslag som ble fremmet for Rådet og Parlamentet 10. juli 2007.

Direktivet trekker opp hovedlinjene for nye solvenskrav for forsikringsselskap samtidig som det slår sammen bestemmelsene i tidligere vedtatte forsikringsdirektiver. Direktivet stadfester at det nye soliditetsregelverket vil bygge på en 3-pilarstruktur tilsvarende Basel II-regelverket for banker. Pilar 1 inneholder kvantitative bestemmelser for beregning av kapitalkravene som alle virksomhetene omfattes av. Pilar 2 omfatter kvalitative regler for institusjonenes risikostyring og internkontroll, tilsynsmessig overvåking og kontroll av selskapene, samt nærmere hjemler for tilsynet til å fastsette høyere kapitalkrav for enkeltinstitusjoner. Pilar 3 inneholder blant annet regler om selskapenes opplysningsplikt overfor offentligheten og myndighetene. Direktivet er et fullharmoniseringsdirektiv (til forskjell fra gjeldende solvensregler – Solvency I). Fullharmoniseringen innebærer at medlemsstatene ikke kan innføre strengere krav til selskapene enn det som følger av direktivet.

Kommisjonen offentliggjorde 19. januar 2011 sitt forslag til Omnibus II-direktivet som inneholder tillegg til direktiv 2009/138/EF (Solvency II - rammedirektiv), og som nå er til behandling i Rådet og

Parlamentet. Kommisjonens forslag til Omnibus II-direktivet er et tillegg til Omnibus I som trådte i kraft fra 1. januar 2011 og som lanserte en ny EU-tilsynsstruktur: EBA (European Banking Authority), ESMA (European Securities and Markets Authority) og EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority). Omnibus II-direktivet avklarer oppgaver til EIOPA og vil bl.a. gi EIOPA hjemler til å lage bindende tekniske standarder på pensjons- og forsikringsområdet. I Omnibus II-direktivet presiseres i tillegg ikrafttredelsesdato for Solvency II-regimet - de nye kapitalkravene for forsikringsselskapene skal gjennomføres i nasjonale rett innen utgangen av 2012 og gjelde fra 1. januar 2013.

Betydning for Norge	Norske livsforsikringsselskap har pensjonsforpliktelser med lang løpetid. De nye kapitalkravene er utformet slik at dersom løpetiden på investeringen ikke er lik løpetiden på forpliktelsene, vil kapitalkravet kunne variere mye over tid, noe som er meget uheldig for forsikringsselskap. En mulig konsekvens er også at norske livsforsikringsselskap vil få økt kapitalkravet fordi det ikke er tilgang på obligasjoner med tilstrekkelig lang løpetid i det norske markedet. Finansdepartement (i samråd med Finanstilsynet) har gitt innspill om mulige konsekvenser for norske livsforsikringsselskap til arbeidsgruppen satt ned av Kommisjonen (som en undergruppe i "Solvency Experts Group") for å utrede løsninger for leverandører av forsikringsprodukter med langsiktige garantier ("Working group on long term guarantees"). Innstillingen fra arbeidsgruppen vil påvirke utforming av gjennomføringstiltak på nivå 2.
Norsk holdning	<p>Det vedtatte rammedirektivet er akseptabelt for Norge. Før rammedirektivet ble vedtatt, var det omfattende trepartsforhandlingene mellom Kommisjonen, Parlamentet og Rådet som pågikk fra desember 2008 til april 2009. Dette resulterte i enkelte vesentlige justeringer av direktivteksten. Blant annet ble forslaget om gruppetilsyn med grensekryssende forsikringsvirksomhet tatt ut. Det er positivt at forslaget om gruppetilsyn er tatt ut av den endelige direktivteksten. En ordning med gruppetilsyn kunne ha ført til at svært mye av tilsynet med europeisk forsikringsvirksomhet ville blitt konsentrert hos tilsynsmyndighetene i de store EU-landene.</p> <p>Det er fremmet forslag til lovtilllegg til rammedirektivet som reiser en rekke uavklarte spørsmål knyttet til delegering av myndighet til det nye tilsynsorganet EIOPA (se omtale av den nye tilsynsstrukturen ovenfor). Både bindende tekniske standarder, forslag til overgangsordninger og endringer knyttet til arbeidet i gruppen for langsiktige garantier ("Working group on long term guarantees") vil komme ganske sent i utredningsprosessen og har ikke blitt testet i det siste beregningsstudiet (QIS5) som ble gjennomført i 2010. Et annet forhold som Norge har stilt seg skeptisk til er at det i nåværende forslag til gjennomføringstiltak til Solvens II legges opp til mindre strenge krav til forsikringsselskapenes solvenskapital enn de kapitalkrav som er vedtatt for bankene i Basel III.</p>
Oppfølging overfor EU	Aktiv deltakelse i ekspertgrupper og i komiteer under Kommisjonen.
Hovedansvarlig departement	Finansdepartementet

Samferdsel

Revisjon av datalagringsdirektivet

EU vedtok 15. mars 2006 direktiv 2006/24/EF om lagring av data fremkommet ved bruk av offentlig elektronisk kommunikasjonstjeneste og offentlig elektronisk kommunikasjonsnett med endring av

direktiv 2002/58/EF. Formålet med datalagringsdirektivet er å harmonisere lovgivningen om lagring av nærmere definerte data fremkommet ved bruk av elektronisk kommunikasjon. Hensikten er å gi justismyndighetene et verktøy for å avdekke, etterforske og straffeforfølge alvorlig kriminalitet.

I henhold til artikkel 14 i direktivet skulle gjennomføringen i medlemslandene og direktivets innvirkning på økonomiske aktører og forbrukere evalueres. Den teknologiske utviklingen samt statistikk til Kommisjonen om konsekvensene av direktivet skulle legges til grunn for en vurdering av hvorvidt det er behov for endringer, særlig når det gjelder dataomfang og lagringstid. Kommisjonens evaluering som ble offentliggjort 18. april 2011 berører også konsekvensene direktivet har for grunnleggende rettigheter som blant annet retten til å kommunisere fritt.

EUs evaluering konkluderer med at datalagring er et verdifullt virkemiddel for å bekjempe kriminalitet. Det er imidlertid oppnådd liten grad av harmonisering blant annet når det gjelder lagringstid og kompensasjon til tilbyderne. Gitt de konsekvenser dette har for det indre marked, og ikke minst med tanke på respekten for personvernet, ønsker EU å videreføre felles regler for datalagring. Det vil på bakgrunn av en konsekvensanalyse bli foreslått endringer i direktivet.

Betydning for Norge	Norge har ikke gjennomført datalagringsdirektivet, men Stortinget har besluttet at direktivet skal innlemmes i EØS-avtalen og at lovendringer for gjennomføringen skal tre i kraft senest 1. april 2012. Endringer i direktivet vil få betydning for Norge. Når direktivet er tatt inn i EØS-avtalen, bør norske regler harmoniseres slik at ekombransjen møter de samme konkurransevilkår på det norske markedet som i Europa for øvrig.
Norsk holdning	Norge støtter en revisjon av direktivet. Norske regler som skal gjennomføre direktivet er relativt strenge, i den forstand at det stilles strenge krav til myndigheter og tilbydere av ekomnett og -tjenester både til lagring og tilgang av data. Det har vært en god og grundig debatt i Norge, og det er ønskelig at EU endrer og skjerper direktivet i tråd med det som Stortinget har vedtatt nasjonalt.
Oppfølging overfor EU	Norge bør delta aktivt i EUs revisjonsarbeid, med sikte på bidra til at det reviderte direktivet blant annet ivaretar en god balanse mellom personvern, kriminalitetsbekjempelse og hensynet til konkurransen innenfor elektronisk kommunikasjon. Norge vil delta i den etablerte ekspertgruppen som skal utarbeide dokumenter til grunnlag for Kommisjonens forslag om endringer.
Hovedansvarlig departement	Samferdselsdepartementet

Eurovignettdirektivet

Parlamentet og Rådet vedtok 17. mai 2006 en revisjon av det såkalte Eurovignett direktivet (direktiv 1999/62/EF om avgifter på tunge lastebiler for bruk av visse typer infrastruktur) i form av direktiv 2006/38/EF. Direktivet gjelder bompengeneinnkreving for tunge godstransportkjøretøy på TEN-T-vegnettet. 8. juli 2008 la Kommisjonen fram et forslag til en ytterligere revisjon av Eurovignettdirektivet. Her legges det opp til et rammeverk for også å internalisere de eksterne kostnadene forbundet med vegtransport. Rådet og TRAN-komiteen i Parlamentet kom til et kompromiss om forslaget 23. mai 2011. Det geografiske virkeområdet for direktivet blir begrenset til å gjelde TEN T og andre motorveier med internasjonal tungbiltrafikk i en viss størrelsesorden. Det ble gått bort fra tvungen øremerking av midlene fra tungbilavgiften og i stedet tatt inn en generell anbefaling i forhold til bruken av inntektene.

Direktiv 2006/38/EF er foreløpig ikke implementert i norsk rett. Hovedproblemet for Norge er at direktivet fastsetter en maksimumsgrense for rabatter, som ikke er i tråd med den norske praksisen på området.

Betydning for Norge	Bompengeneinntekter utgjør et betydelig element i den totale vegfinansieringen i Norge. Eurovignettedirektivet er derfor viktig for norsk bompengepolitikk.
Norsk holdning	Norge har bedt om en tilpasningstekst vedrørende et generelt unntak for rabattgrensen på 13 %. Det er en pågående dialog med Kommisjonen med sikte på å finne en løsning på rabattspørsmålet. På siste møte med Kommisjonen 26. mai var Kommisjonen positiv til et varig unntak for Norge fra rabattgrensen, på veier med liten internasjonal trafikk. Det forventes endelig tilbakemelding fra Kommisjonen. Norge er generelt sett positiv til at eksterne kostnader skal kunne inkluderes i avgiftsgrunnlaget. Imidlertid er Norge prinsipielt mot bindende løsninger, herunder bindende krav om internalisering av eksterne kostnader i framtiden. Norge er positiv til frivillige løsninger for øremerking.
Oppfølging overfor EU	Norge har en pågående dialog med Kommisjonen om direktivet. Norsk posisjon på revisjonsforslaget har blitt viderefremmet både til Rådet og Parlamentet.
Hovedansvarlig departement	Samferdselsdepartementet

Hvitbok om EUs transportpolitikk frem mot 2050

Kommisjonen la 28. mars 2011 fram en hvitbok om EUs transportpolitikk. Hvitboken gir styringssignaler for EUs transportpolitikk frem mot 2020, og inneholder et veikart for utviklingen av et effektivt og konkurransedyktig transportsystem frem mot 2050. Nøkkelordet er økt mobilitet. Målet for det neste tiåret er å opprette ett enhetlig europeisk transportområde ved å eliminere gjenværende barrierer mellom transportformene og de nasjonale systemene. Dekarbonisering av transportsektoren trekkes frem som et sektorovergripende mål.

Hvitboken vil bli behandlet av Rådet og Parlamentet, sannsynligvis i løpet av høsten 2011. Transportrådet vil ha en første diskusjon av Hvitboken på Rådsmøtet 16. juni 2011.

Betydning for Norge	Europakommisjonens hvitbok skisserer mål og initiativer for transportpolitikken de nærmeste 10 årene, og vil dermed være retningsgivende for hvilke rettslige og ikke-rettslige tiltak og initiativer Europakommisjonen vil prioritere fremover. Eventuelle regelverksforslag fra Europakommisjonen i årene fremover vil kunne ha direkte betydning for norsk transportpolitikk og norske borgere og næringsinteresser.
Norsk holdning	Norge støtter de overordnede målene i EUs Hvitbok om transport om å opprette et enhetlig europeisk transportområde ved å eliminere gjenværende barrierer mellom transportformene og de nasjonale systemene. Kommisjonen har satt ambisiøse klimamål med fokus på et effektivt og konkurransedyktig transportsystem. Samtidig legges det ikke opp til begrensninger i omfanget av transport. Det er positivt at EU i stor grad legger opp til å ta i bruk økonomiske virkemidler som f.eks. avgifter for å nå miljømålene. Det legges også opp til en betydelig satsing på utvikling og bruk av ny teknologi, noe som er i samsvar med norsk politikk.

	Fra norsk side er det i tillegg viktig at ny EU-lovgivning på transportsektoren reflekterer og tar hensyn til behovet for regionale tilpasninger. Nye policyinstrumenter må være fleksible nok uten at de medfører uønskede konkurransevriddinger i det indre marked.
Oppfølging overfor EU	En norsk uttalelse oversendes Europaparlamentet, Rådet og EU-Kommisjonen medio juni 2011. Norge vil også være med på en felles EFTA-kommentar til hvitboken.
Hovedansvarlig departement	Samferdselsdepartementet

Omarbeiding av jernbanepakke 1

Kommisjonen la i september 2010 frem et forslag til direktiv om opprettelse av et felles europeisk jernbaneområde. Formålet med forslaget er å få et fungerende indre marked på jernbaneområdet som skal medvirke til å øke konkurransevnen for gods- og passasjertransporten.

Forslaget er til behandling i Rådet og i Parlamentet. Dette anses som en vanskelig sak, og det er stor uenighet i Rådet. Parlamentet legger opp til plenumsbehandling høsten 2011.

Betydning for Norge	Forslaget er hjemlet i EU-traktatens artikkel 91 og anses i utgangspunktet som EØS-relevant. Imidlertid er forslaget om at det skal inngås kontrakt mellom infrastrukturforvalter (Jernbaneverket) og "kompetent organ" (i Norge Samferdselsdepartementet) om statlig finansiering av infrastrukturen for en periode av minimum 5 år, ikke forenlig med den norske forvaltningsmodellen og prinsippene for statsbudsjettet.
Norsk holdning	Norge støtter intensjonene i forslaget om å styrke jernbanens konkurransevne gjennom et bedre fungerende indre marked. Imidlertid er noen av bestemmelsene i forslaget problematiske for Norge, og særskilt gjelder dette bestemmelsen om inngåelse av kontrakt mellom infrastrukturforvalter og kompetent myndighet for en femårsperiode. Norge arbeider derfor aktivt for at teksten i det gjeldende direktivet som ble implementert i norsk rett i 2003 kan opprettholdes.
Oppfølging overfor EU	Det arbeides aktivt for å beholde gjeldende regler som innebærer at Norge kan opprettholde dagens organisering og styring av Jernbaneverket. Norge har hatt møte med Kommisjonen på administrativ nivå og argumentert for å beholde dagens ordning. Norge har videre hatt møte med assistenten til rapportøren i Parlamentet, inkludert administrativ personell, der norske posisjoner ble overlevert. Det vil videre arbeides aktivt med saken overfor Rådet. Norge er også i tett dialog med Sverige, som har de samme utfordringene med bestemmelsen som Norge.
Hovedansvarlig departement	Samferdselsdepartementet

Revisjon av EU-regelverket på postområdet

Et nytt postdirektiv, det tredje i rekken, ble vedtatt 27. februar 2008. Dato for gjennomføring av liberaliseringen av det indre markedet for posttjenester er satt til 31. desember 2010, med mulighet for enkelte medlemsstater til å utsette liberaliseringen i ytterligere 2 år - dvs. til 31. desember 2012. Direktivet er det siste steget i en lang reformprosess der det europeiske postmarkedet har blitt liberalisert.

Betydning for Norge	Regjeringen mener tungtveiende hensyn tilsier at direktivet ikke innlemmes i EØS-avtalen.
Norsk holdning	Det er viktig for Norge å ha mulighet til å ivareta et landsdekkende tilbud av postsendinger til rimelig pris og til god kvalitet. Norge er opptatt av å kunne opprettholde likeverdige posttjenester i hele landet og dagens servicenivå, herunder omdeling seks dager i uken og enhetsporto. Videre er det viktig å sikre de postansattes lønns- og arbeidsvilkår. Samferdselsdepartementet har utredet konsekvensene av postdirektivet for Norge blant annet for å belyse konsekvenser for næringslivet i distriktene, finansiering av samfunnspålagte oppgaver, miljø, konsekvenser for Postens ansatte, leveringspliktige tjenester og statlig kjøp.
Oppfølging overfor EU	Norges holdning til postdirektivet ble meddelt EU-siden i EØS-rådet 23. mai 2011. Oppfølging av saken skjer i samsvar med prosedyrene nedfelt i EØS-avtalen.
Hovedansvarlig departement	Samferdselsdepartementet og Utenriksdepartementet

Forbrukerpolitikk

EUs arbeid med utvikling av kontraktsretten

Kommisjonen utarbeider for tiden en referanseramme for europeisk kontraktsrett. Referanserammen kan være til hjelp i arbeidet med å forbedre eksisterende EU-lovgivning og ved utformingen av fremtidig fellesskapslovgivning på kontraktsrettens område, eventuelt også danne grunnlag for en mer bindende europeisk kontraktsrett. I januar 2011 avsluttet Kommisjonen en høring av grønnboken om løsningsmodeller for en europeisk kontraktsrett. I mai 2011 sendte Kommisjonen på høring et forslag til en europeisk kontraktsrett utarbeidet av en ekspertgruppe på oppdrag fra Kommisjonen. Høringen vil danne grunnlag for Kommisjonens eget forslag, som er ventet å komme høsten 2011.

Særlig om forslaget til direktiv om forbrukerrettigheter

Norge har aktivt fulgt opp arbeidet med Kommisjonens forslag til et forbrukerrettighetsdirektiv. Blant annet har det vært avgitt felles EFTA-uttalelser: EFTA-statene foretrekker bl.a. en tilnærming med minimumsharmonisering. Spørsmålet om harmoniseringsgrad må vurderes for det enkelte spørsmål. Spørsmålet om minimumsharmonisering er spesielt viktig og avgjørende for kap IV om urimelige avtalevilkår.

EFTA-statene peker videre på at det foreslåtte direktivet fremdelse trenger å avklare forholdet mellom forslaget og den alminnelige kontraktsretten i medlemsstatene.

Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet)
----------------------------	---

Strategiprogram og handlingsprogram for forbrukerpolitikk for perioden 2007-2013

Det tredje [handlingsprogrammet](#), for perioden 2007-2013, har to hovedmål: å sikre et høyt nivå for forbrukerbeskyttelse, særlig gjennom bedret kunnskapsgrunnlag, og bedret konsultasjon med og representasjon fra forbrukerinteresser, og å sikre effektiv anvendelse av regelverkene for forbrukerbeskyttelse, spesielt gjennom samarbeid om håndheving, informasjon, utdanning og tvisteløsning.

Kommisjonen har varslet at den i løpet av høsten 2011 vil legge fram forslag til regelverk om utenomrettslig løsning av forbrukertvister og et separat regelverk om on-line-løsning av forbrukertvister. Videre kan et forslag knyttet til kollektive tvistemål ventes fremlagt sent i 2011 eller i 2012. Initiativene har stor interesse for Norge, hvor det utenomrettslige tvisteløsningssystemet er gjenstand for en samlet gjennomgang. Basis for gjennomgangen er en offentlig utredning som ble levert høsten 2010 (NOU 2010:11).

Betydning for Norge	Norge deltar i den finansielle komiteen for programmet, som er rådgivende for Kommisjonen mht. det årlige arbeidsprogrammet og fordeling av budsjettet. Norge har under programmet en nasjonal ekspert som arbeider med viktige regelverksspørsmål i DG Justis, som deltar i et nettverk for europeiske forbrukerkontorer som assisterer forbrukere ved handel over grensene, og som deltar i samarbeidsorganer mellom tilsynsmyndigheter på forbrukerfeltet.
Hovedansvarlig departement	Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Arbeids-, helse- og sosialpolitikk

Vikarbyrådirektivet

Et hovedpunkt i direktivet er prinsippet om likebehandling mellom arbeidstakere leid ut fra vikarbyrå og ordinært ansatte i innleievirksomheten. Samtidig er siktemålet å etablere et hensiktsmessig rammeverk som skal sikre at innleie kan bidra til et velfungerende og fleksibelt arbeidsmarked.

Betydning for Norge	Arbeidsmiljøloven antas å være i tråd med direktivets bestemmelser. Ved en innlemmelse av direktivet i EØS-avtalen er det nødvendig å gjøre endringer i norsk regelverk for å sikre at likebehandlingsprinsippet oppfylles.
Norsk holdning	Foreløpig ikke avklart.
Hovedansvarlig departement	Arbeidsdepartementet

Håndhevelsesdirektiv for utsendingsdirektivet

Utsendingsdirektivet innebærer at medlemsstatene skal sikre at arbeidstakere som sendes til andre EØS-land i forbindelse med tjenesteyting, får nærmere angitte lønns- og arbeidsvilkår (herunder eventuell minstelønn) i tråd med det som gjelder i vertsstaten.

Utviklingen i rettspraksis fra EU-domstolen har etter norske myndigheters syn ført til en viss usikkerhet med hensyn til hvilke krav medlemsstatene kan stille overfor utenlandske tjenesteytere, en oppfatning som deles av mange EU/EØS-land. Kommisjonen har signalisert at det ikke er aktuelt å gjøre endringer i selve utsendingsdirektivet. Kommisjonen har imidlertid åpnet for å foreslå et lovgivningsinitiativ som kan sikre bedre håndhevelse og implementering av kravene som følger av direktivet. Dette er et av tiltakene i Kommisjonens "Single Market Strategy".

Betydning for Norge	Det er viktig å sikre at de krav som stilles etter norsk rett i medhold av direktivet faktisk overholdes. Et initiativ som sikrer dette bedre vil være viktig for Norge.
Norsk holdning	Norge er positiv til tiltak som kan sikre bedre håndhevelse av minimumskrav til lønns- og arbeidsvilkår. Når det gjelder konkrete tiltak, vil en norsk posisjon måtte

	vurderes når det er nærmere avklart hva disse eventuelt vil bestå i.
Oppfølging overfor EU	Norge er representert i en ekspertgruppe under Kommisjonen som arbeider med en rekke problemstillinger knyttet til utsendingsdirektivet, og vil følge nøye med for tidligst mulig å få klarhet i hva et eventuelt direktivforslag vil gå ut på og vurdere norske innspill.
Hovedansvarlig departement	Arbeidsdepartementet

Nytt direktiv om pasientrettigheter ved grensekryssende helsetjenester

Hensikten med direktivet er å klargjøre hvordan reglene om fri bevegelse i det indre marked skal virke i helsesektoren, klargjøre rettighetene med hensyn til refusjon av utgifter for helsetjenester mottatt i et annet EU-land og styrke samarbeidet mellom helsesystemene i medlemsstatene.

Betydning for Norge	Rettsakten antas å være EØS-relevant, men er nå under vurdering av norske myndigheter. Den nye refusjonsordningen for helsehjelp i andre EØS-land, som ble innført i Norge fra årsskiftet 2011, ivaretar langt på vei direktivets regler om refusjon. Denne ordningen gjelder i hovedsak helsehjelp utenfor sykehus. Når det gjelder sykehusbehandling er det mulig gjennomføring av direktivet vil kreve visse endringer eller tillegg til de ordninger vi har i dag. Direktivet inneholder også bestemmelser om blant annet informasjon og samarbeid mellom landene.
Norsk holdning	Rettsakten er nå under vurdering av norske myndigheter for å se hvilke konsekvenser den vil kunne få for norske pasienter og norsk regelverk om behandling i utlandet. Det er viktig at det enkelte land kan opprettholde et sterkt offentlig og desentralisert helsevesen, jf. Regjeringserklæringen fra oktober 2009.
Oppfølging overfor EU	Norske myndigheter har vært i løpende dialog med representanter for Europakommisjonen og Europaparlamentet.
Hovedansvarlig departement	Helse- og omsorgsdepartementet

Kommisjonens lovforslag på legemiddelområdet – legemiddelpakke II

Europakommisjonen vedtok 10. desember 2008 tre større lovforslag på legemiddelområdet vedrørende (1) legemiddelovervåkning, (2) legemiddelforfalskning og (3) informasjon til pasienter. Formålet med det nye regelverket er å sørge for at alle pasienter får lik tilgang til trygge og effektive legemidler. Forslagene vedrørende legemiddelovervåkning og legemiddelforfalskninger må anses som justeringer og videreutvikling av EUs regulatoriske rammeverk som allerede er en del av EØS-avtalen. Lovforslaget vedrørende legemiddelovervåkning er nå formelt vedtatt i EU, mens lovforslaget om legemiddelforfalskninger ble vedtatt av Europaparlamentet 16. februar 2011, med politisk støtte fra Rådet.

Betydning for Norge	Rettsaktene anses som EØS-relevante.
Norsk holdning	Lovforslaget, slik det nå foreligger, vurderes som klart bedre enn det opprinnelige lovforslaget.
Oppfølging overfor EU	Norge avventer nå behandlingen i Rådet.

Hovedansvarlig departementet	Helse- og omsorgsdepartementet
------------------------------	--------------------------------

Kultur og media

Kulturprogrammet

EUs rammeprogram for kultur, Kulturprogrammet 2007-2013, skal fremme et felles kulturområde i Europa gjennom å stimulere til samarbeid mellom europeiske kulturaktører.

Betydning for Norge	Kultur 2007-programmet vil styrke samhandlingen mellom kulturoperatører i Norge og Europa. Norge møter i forvaltningskomiteen for Kulturprogrammet.
Norsk holdning	Kulturprogrammet bidrar til økte finansieringsmuligheter for norske kulturaktører og gir kompetanse, inspirasjon og mulighet til å skaffe seg et internasjonalt nettverk.
Hovedansvarlig departement	Kulturdepartementet

Mediaprogrammet

EUs MEDIA-program, MEDIA 2007 (2007-2013) har som formål å styrke den europeiske audiovisuelle industrien økonomisk for å gjøre den i stand til mer effektivt å spille en kulturell rolle i samfunnet. Programmet gir støtte til utdanning, prosjektutvikling, distribusjon, markedsføring og pilotprosjekter. Parlamentet og Det europeiske råd vedtok 21. oktober 2009 å etablere et nytt audiovisuelt samarbeidsprogram med tredjeland: MEDIA Mundus. Målet er å styrke de kulturelle og kommersielle båndene mellom den europeiske filmindustrien og filmskapere i tredjeland. Norge deltar i MEDIA Mundus.

Betydning for Norge	Norge møter i forvaltningskomiteen for MEDIA-programmet.
Norsk holdning	Norsk deltagelse i MEDIA-programmet bidrar blant annet til økte finansieringsmuligheter for norske audiovisuelle produksjoner.
Hovedansvarlig departement	Kulturdepartementet

Programmet Sikrere Internett 2009-2013

EU-programmet Sikrere Internett 2009-2013 har som mål å fremme sikker bruk av Internett og annen kommunikasjonsteknologi blant barn og unge, og å motkjempe ulovlig og skadelig innhold. For å nå dette målet legger programmet særlig vekt på å støtte prosjekter som gir praktisk informasjon til barn, foreldre, omsorgspersoner og lærere.

Betydning for Norge	Norske prosjekter har i de tidligere programmene fått god uttelling. Blant annet har programmene delfinansiert Trygg bruk-prosjektet til Medietilsynet.
Norsk holdning	Kampen mot ulovlig, skadelig og uønsket innhold på Internett og ved bruk av andre kommunikasjonsteknologier, kan best føres gjennom internasjonalt samarbeid.
Hovedansvarlig departement	Kulturdepartementet

Digital Agenda for Europa (DEA)

Kommisjonen lanserte i mai 2009 en ny overordnet IKT-strategi for Europa for de neste ti årene. Sentrale temaer i EUs nye IKT-strategi er bredbåndsutbygging, hvordan oppnå et reelt digitalt indre marked, utvikling av elektroniske offentlige tjenester og styrking av konkurransedyktigheten til Europas IKT-sektor. Den nye strategien har også sterkt fokus på det bidraget som IKT-sektoren forventes å kunne gi til økonomisk nyskaping og nye arbeidsplasser.

Betydning for Norge	EUs nye IKT-politiske strategi vil indirekte få betydning for norske rammebetingelser innenfor IKT-området
Hovedansvarlig departement	Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet

Nytt direktiv for audiovisuelle medietjenester

Det nye direktivet utvider anvendelsesområdet fra fjernsynstjenester til å omfatte de fleste audiovisuelle medietjenester. EØS/EFTA-landene har unntak i forhold til alkoholreklame i fjernsynssendinger fra andre EØS-land i det forrige direktivet. Nåværende unntak gir norske myndigheter adgang til å pålegge kabel-tv-selskaper å "sladde" eller på annen måte begrense slik alkoholreklame i sendinger som er særskilt rettet mot Norge.

Kommisjonen har ikke gitt åpninger for fortsatte unntak og mener at nåværende unntak var ment å være midlertidig.

Betydning for Norge	Nåværende unntak er viktig for sammenhengen i norsk alkoholpolitikk. Saken må avgjøres før direktivet om audiovisuelle medietjenester kan innlemmes i EØS-avtalen.
Norsk holdning	Norge ønsker en videreføring av unntaket og utvidelse til sendinger i det digitale bakkenettet.
Hovedansvarlig departement	Kulturdepartementet (Helse- og omsorgsdepartementet)

Miljø og bærekraftig utvikling

Klimapolitikk

EU har en ambisiøs klima- og energipolitikk, fastsatt gjennom klima- og energipakken som ble formelt og endelig vedtatt våren 2009. Klima- og energipakken består av følgende elementer: revidert kvotedirektiv, fornybardirektivet, CO₂-lagringsdirektivet, drivstoffskvalitetsdirektivet, forordningen om CO₂-utslipp fra biler, samt innsatsfordelingsbeslutningen (ikke EØS-relevant). Også Kommisjonens meddelelse om støtte til tidlige demonstrasjonsprosjekter for CCS hører inn under temaet. Miljøverndepartementet har et overordnet ansvar for oppfølging av klima- og energipakken, men det er delt ansvar mellom Miljøverndepartementet og Olje- og energidepartementet for flere av direktivene i pakken, se også omtale av energidelen av klima- og energipakken under omtalen av Energi. Forordningen om CO₂-utslipp fra biler er Samferdselsdepartementets ansvar.

EUs overordnede mål på klimaområdet er å redusere klimagassutslippene med 20 % innen 2020 i forhold til 1990-nivå, eller 30 % hvis andre store utslippsland forplikter seg tilsvarende i en global avtale. Kommisjonens melding i mars 2011 om EUs lavkarbonøkonomi frem mot 2050 utgjør en sentral del av EUs overordnede strategi Europa 2020 for bærekraftig vekst og oppfølgingen av klima- og energipakken.

EUs utvikling av sine internasjonale klimaposisjoner er av vesentlig betydning for de globale forhandlingene. Norge, ved Miljøverndepartementet, vil i oppfølgingen av klima- og energipakken ha et særlig fokus på oppfølging av det reviderte kvotedirektivet, mulig inkludering av skipsfart i kvotedirektivet, samt samarbeid i de internasjonale klimaforhandlingene. Miljøverndepartementet vil også følge opp det videre arbeidet i EU vedrørende biodrivstoff, bioenergi og bærekraft under fornybardirektivet – og klima- og miljørelaterte problemstillinger under det reviderte drivstoffkvalitetsdirektivet

Miljøverndepartementet har, sammen med Olje- og energidepartementet, ansvar for direktivet om geologisk lagring av CO₂. Formålet med dette direktivet er å sikre at lagringen gjennomføres på en miljømessig sikker måte, blant annet gjennom kriterier for og krav til blant annet valg av lagringssteder for CO₂, sammensetning av CO₂-strømmen, overvåking av lagringsstedene, og plan for korrigerende tiltak dersom overvåkingen skulle avsløre lekkasje. I tillegg inneholder direktivet blant annet krav om utstedelse av tillatelse til leting etter egnede lagringssteder, etablering av finansiell sikkerhet, regler for avslutning av lagringsstedet med mer. Det er lagt til grunn at direktivet er EØS-relevant.

Det er et økt behov for å se klimapolitikken i sammenheng med politikken for bevaring av naturmangfold. Norge tar hensyn til effekter på naturmangfold ved vurdering av klimatiltak. EU har i forhandlingene under naturmangfoldskonvensjonen vist at de er langt fremme i tenkningen på dette området. På dette feltet vil trolig Norge og EU sammen kunne bidra positivt til å bedre koordineringen mellom klimakonvensjonen og naturmangfoldskonvensjonen.

Betydning for Norge	Hovedtyngden av klima- og energipakken anses EØS-relevant og vil bli innlemmet i EØS-avtalen. Den vil derved danne en ramme for utforming og gjennomføring av viktige deler av norsk klima- og energipolitikk.
Norsk holdning	Hovedlinjene i revidert kvotedirektiv er i tråd med norsk politikk. Norge vurderer det som positivt å utvide kvotedirektivets virkeområde, herunder direktivet om å inkludere luftfartssektoren i kvotesystemet fra 2012 og at EU har startet arbeidet med vurdering av å inkludere skipsfart i kvotedirektivet i påvente av et globalt kvotesystem for skipsfarten. Det er også positivt at EU inkluderer anlegg for CO ₂ -håndtering i kvotesystemet. Det er positivt at direktivet legger opp til en gradvis innstramning av kvotemengden, men planlagt innstramning er ikke tilstrekkelig til å nå togradersmålet. Norge vil fortsette å arbeide for en strammere kvotemengde. Norge er opptatt av at bærekraftshensynene til biodrivstoff under fornybardirektivet ivaretas på en best mulig måte. CO ₂ -lagringsdirektivet er i stor grad i tråd med eksisterende norsk politikk. Det vurderes som hensiktsmessig med overordnede, ensartede krav til lagringsprosjekter, uavhengig av lokasjon.
Oppfølging overfor EU	Det har blitt gjennomført en rekke møter med Kommissjonen, Europaparlamentet og med sentrale medlemsland hvor norske posisjoner er formidlet. Det reviderte kvotedirektivet legger opp til omfattende regelutvikling gjennom såkalt komitologi. Norge deltar i de relevante arbeidsgruppene hvor norske synspunkter formidles til Kommissjonen. Norge vil i tillegg følge opp det videre arbeidet med bærekraft for biodrivstoff og bioenergi under fornybardirektivet (og tilsvarende under det reviderte drivstoffkvalitetsdirektivet). Det vil være nødvendig å følge EUs utvikling av internasjonale klimaposisjoner nøye frem til det er enighet om en endelig forpliktende avtale. Norge vil særlig følge områdene skog i utviklingsland og finansieringsdiskusjonen.
Hovedansvarlig departement	Miljøverndepartementet (Olje- og energidepartementet)

EUs naturmangfoldpolitikk, med fokus på internasjonale naturmangfoldposisjoner, skog/tømmer og fremmede arter

2010 var det internasjonale naturmangfoldåret og dette vil fortsette å prege miljøpolitikken i EU. Utviklingen globalt, i EU og i Norge innebærer i stor grad sammenfallende interesser, noe som tilsier at vi samarbeider tett med EU på naturmangfoldområdet, både på områder hvor det utvikles EØS-relevant regelverk, og på områder som ikke er omfattet av EØS-avtalen.

Det er tett dialog med EUs miljøbyrå (EEA) hvor Norge er fullverdig medlem. Norge skal nå rapportere på alle relevante naturmangfoldindikatorer fra EUs miljøbyrå, og videre samarbeide med miljøbyrået om erfaringer med bruk av naturindeks.

Norge ønsker å samarbeide og støtte opp om EUs arbeid for å utvikle sammenhengen mellom klima- og naturmangfoldpolitikken. Det er viktig at man også tar hensyn til effekten på naturmangfold når man vurderer klimamotiverte tiltak. Økonomisk verdsetting av naturmangfold er et annet område EU og Norge har gode forutsetninger for å samarbeide om, dette omtales som TEEB-prosjektet (The Economics of Ecosystems and Biodiversity).

EUs strategi om fremmede arter, som etter planen skal legges frem i 2012, blir viktig for Norge fordi de fleste fremmede arter i Norge kommer fra Europa. En annen viktig sak er EUs tømmerforordning om import av ulovlig tømmer og tømmerprodukter. Forordningen anses som EØS-relevant.

Betydning for Norge	Tett samarbeid med EU om naturmangfold gir Norge bedre muligheter til å tilkjenne norske posisjoner og dermed påvirke EUs posisjoner i viktige saker på den globale naturmangfolds agenda. Systemer og rapportering av gjennomføring av de globale målene for naturmangfold og utvikling av en global enighet om ressursmobiliseringer hvor det også innarbeides intensjoner og ambisjoner fra TEEB-prosjektet, er sentrale saker for det neste partsmøtet i den internasjonale naturmangfoldkonvensjonen (CBD) (høsten 2012). EUs implementering av vedtakene fra Nagoya, dvs oppfølgingen av partsmøtet i CBD i oktober 2010 hvor man bl.a. ble enige om nye globale mål for perioden 2011-2020, en protokoll om tilgang til genressurser og utbyttefordeling samt ressursmobilisering, er av stor betydning også for Norges implementering. En oppfølging av protokollen om tilgang til genressurser og utbyttefordeling vil være interessant for Norge da vi i naturmangfoldloven alt har hjemmel til å kreve forhåndssamtykke før uttak av norske genressurser. Videre inneholder loven krav om overholdelse av nasjonal lovgivning i det landet genressursene kommer fra. Norge er et foregangsland på dette feltet. EUs naturmangfoldsstrategi for 2011-2020 har betydning for Norge da det bl.a. gjennom arbeid i EEA forutsettes en rapportering av utvalgte indikatorer.
Oppfølging overfor EU	Norge har spilt inn kommentarer til Europarlamentet, Kommisjonen og EU-formannskapet vedrørende post 2010-biodiversitetsstrategien samt tømmerforordningen. Norge vil videreføre dialogen om med EU om post 2010-strategien samt den norske naturmangfoldloven. EUs arbeid med å implementere genressursprotokollen innbefatter en konsekvensvurdering samt offentlig høring, som Norge vil bidra med innspill til. Det er viktig for Norge å komme inn i EUs informasjons- og varslingssystem for fremmede arter, og vi vil ha dialog med Kommisjonen ifm utvikling av norsk regelverk. På dette området har Norge kommet lenger enn EU og kan således være premissleverandør. Norge vil følge komitologiarbeidet under EUs tømmerforordning. Dette er særlig viktig for vurderingene vi selv skal gjøre forut for en implementering av forordningen i norsk rett. Norge vil søke samarbeid med EU (Kommisjonen og utvalgte land) i forberedelsene til det neste partsmøtet (COP11) i CBD.
Hovedansvarlig departement	Miljøverndepartementet

Strategi for bærekraftig utvikling

EUs strategi for bærekraftig utvikling ble vedtatt av EUs stats- og regjeringssjefer i juni 2001. Målsetningen var å bedre livskvaliteten for nåværende og kommende generasjoner ved å sørge for at økonomisk vekst, miljøkvalitet og sosial inkludering går hånd i hånd. En revidert EU-strategi for bærekraftig utvikling ble lagt frem i juni 2006. Hovedelementer i bærekraftstrategien er inkorporert i Europa 2020-strategien.

Betydning for Norge	Strategien er ikke en del av EØS-avtalen og er således ikke forpliktende for Norge. Den utgjør imidlertid en overordnet ramme for EUs miljøhandlingsprogram som er en del av EØS-avtalen.
Norsk holdning	Regjeringen la fram en oppdatert nasjonal strategi for bærekraftig utvikling i Nasjonalbudsjettet 2008. I Norges strategi og oppfølging av denne, legger en til grunn mange av de samme politiske føringene som EU-landene. Norge har derfor interesse av en viss samordning av sin overordnede politikk for en bærekraftig utvikling med EU. Det vil bli igangsatt en gjennomgang av Norges strategi for bærekraftig utvikling med sikte på fremleggelse i 2011.
Oppfølging overfor EU	Norge følger EUs arbeid med bærekraftig utvikling kontinuerlig.
Hovedansvarlig departement	Finansdepartementet (Miljøverndepartementet og Utenriksdepartementet).

Kjemikaliepolitikk

EU er som område største produsent i verden av kjemiske produkter. De er samtidig ledende på regulering av kjemikalier ved markedsføring av kjemiske produkter. Det viktigste verktøyet ligger i REACH-forordningen som omfatter registrering, evaluering, autorisering og begrensninger av kjemiske stoffer. Regelverket om klassifisering, merking og emballering av stoffer og stoffblandinger er også et viktig verktøy for å kommunisere farer ved kjemikalier til brukerne. I tillegg har EU regelverk knyttet til flere konkrete anvendelser, bl.a. elektriske og elektroniske produkter, leketøy, biocider, plantevernmidler, kosmetikk. Miljøverndepartementet har det generelle ansvaret for oppfølgingen av kjemikaliepolitikken, og beskyttelse av helse og miljø for forbrukerprodukter generelt. Arbeidsdepartementet har ansvar for arbeidsmiljøsidene av dette, og produkter på særlige områder følges opp av ansvarlig sektormyndighet (plantevernmidler, kosmetikk, legemidler). Til grunn for REACH-forordningen ligger det et mål om å beskytte helse og miljø, samtidig som de skal sikre konkurransevnen til europeisk kjemikalieindustri og sikre et enhetlig indre marked.

Norge har bidratt aktivt til arbeidet i EU, bl.a. til arbeidet under kjemikaliebyrået i Helsinki (ECHA). Bl.a. har Norge lagt frem begrensningsforslag på kvikksølvforbindelser, noe bare Kommisjonen og Frankrike ellers har gjort.

REACH-forordningens virkeområde skal revideres i 2012. Dette blir en mulighet for å styrke deler av regelverket som ikke fungerer tilfredsstillende. Et særlig aktuelt område er reguleringen av nanomaterialer, et område som vil bli gjenstand for diskusjon etter at Kommisjonen etter klart trykk fra Europaparlamentet vil legge frem et kommuniqué om regulering av nanomaterialer og der tilpasning av REACH-regelverket til å møte utfordringene er det mest nærliggende alternativet.

Betydning for Norge	Kjemikalier er et område hvor Norge har spilt en aktiv rolle, og vi har lang tradisjon for godt nordisk samarbeid for å løfte resten av Europa. REACH er det grunnleggende europeiske systemregelverket på kjemikalieområdet. Norge har generelt en mer ambisiøs politikk enn EU når det gjelder å stanse bruk av de mest helse- og miljøfarlige stoffene. Samtidig har EU et systemregelverk og en
---------------------	---

	kompetanse som vi ikke kunne eller ville klare oss uten.
Norsk holdning	Norge vil spille en aktiv rolle i videreutviklingen av REACH både fordi det er en del av EØS-avtalen og får direkte virkning på norsk kjemikaliepolitikk og fordi det gir oss muligheter for europeisk gjennomslag for norske forslag for å heve ambisjonsnivået i Europa. Å videreutvikle og forbedre REACH er også en bra måte å heve globale standarder på ettersom også land utenfor Europa tilpasser seg dette regelverket. For nanomaterialer vil det grunnleggende for Norge være å sikre et like godt beskyttelsesnivå for nanomaterialer som for vanlige kjemiske stoffer, og i revisjonen av REACH er det også viktig å styrke regelverket for importerte artikler (importert til EØS-området)
Oppfølging overfor EU	Norge deltar i arbeidet under ECHA, både i arbeidsgrupper og i styret, samt i Kommisjonens sentrale gruppe for å konsultere medlemslandene (CARACAL). Norske forslag og synspunkter vil bli formidlet både gjennom disse kanalene og på politisk nivå.
Hovedansvarlig departement	Miljøverndepartementet

Jordobservasjonssystemet

Jordobservasjonssystemet GMES er EUs neste store satsning innenfor romvirksomhet. Norge har deltatt i utviklingsfasen av GMES gjennom EUs rammeprogrammer og den europeiske romorganisasjonens (ESA) frivillige programmer. Fra 2011 vil EU gradvis ta over ansvaret for GMES. Forordningen om GMES' første operative operasjoner (forordning (EU) nr. 911/2010) ble vedtatt i EU 22. september 2010. Forordningen åpner for deltakelse av tredjeland i GMES.

Betydning for Norge	GMES vil gi tilgang på data av relevans for miljø-, ressurs- og nordområdeforvaltning., klimastudier, skredvarsling, kartlegging og infrastrukturbygging.
Norsk holdning	Norge er positivt innstilt til at det utvikles et europeisk jordobservasjonssystem.
Oppfølging overfor EU	Videre oppfølging fra norsk side vil avhenge av om det er aktuelt med norsk deltakelse i GMES.
Hovedansvarlig departement	Nærings- og handelsdepartementet (Miljøverndepartementet)

Energi

Energimarkedspakken

Europakommisjonen la frem energimarkedspakken 19. september 2007. Pakken ble ferdig forhandlet under det tsjekkiske formannskapet våren 2009. Energimarkedspakken omfatter følgende fem rettsakter: Endringer i henholdsvis elektrisitets- og gassdirektivene fra 2003, en ny forordning om opprettelse av et byrå for samarbeid mellom regulatorer (Agency for Cooperation between Energy Regulators – ACER), endringer i forordning 1228/2003 om betingelser for tilgang til nettverk for handel med elektrisitet over landegrensene, samt endringer i forordning 1775/2005 om betingelser for adgang til gasstransmisjonsrør. De siste to forordninger legger også nye rammer på EU-nivå for samarbeid mellom de ansvarlige systemoperatører på elektrisitets- og gassområdet gjennom ENTSO.

De viktige endringer i den 3. energimarkedspakken omfatter bestemmelser for hvordan systemoperatørfunksjonen (TSO-ene) skal skilles fra andre deler av virksomhetene i energiselskaper. Her er det lagt opp til en viss grad av valgfrihet i det endelige kompromiss fra Rådet og Parlamentet. Samarbeid mellom TSO-er ("Transmissions System Operators") formaliseres ytterligere gjennom det nye ENTSO i den tredje energimarkedspakken. Videre er bestemmelser for nasjonale regulatorer presisert mer omfattende og et nytt byrå for samarbeid mellom energiregulatorer (ACER) blir etablert. Forholdet til tredjeland omhandles i ulike deler av energimarkedspakken. Energimarkedspakken ble formelt vedtatt 13. juli og publisert i Official Journal 14. august 2009.

Betydning for Norge	For Norge vil energimarkedspakken være viktig og det legges til grunn at bestemmelsene i energimarkedspakken er EØS-relevante. Norge er en del av det indre energimarkedet og en stor leverandør av energi til Europa.
Norsk posisjon	Arbeidet med å utvikle fungerende energimarkeder i EU/EØS-området støttes fullt ut fra norsk side.. Betoningen av regionalt samarbeid i direktivet er en realitet i det nordiske elektrisitetsmarked. Fra norsk side vil en spesielt være opptatt av deltakelse i de nye fora som etableres gjennom energimarkedspakken, som ACER og ENTSO.
Oppfølging overfor EU	Energimarkedspakken vil tas inn i EØS-avtalen og vil innebære enkelte EØS-tilpasninger som drøftes med Kommisjonen frem mot vedtak i EØS-komiteen. Dette har også inkludert spørsmål knyttet til deltakelse i ENTSO og ACER. Etter EØS-vedtak vil pakken bli gjennomført i norsk lov.
Hovedansvarlig departement	Olje- og energidepartementet

Fornybardirektivet

Europakommisjonen la den 23. januar 2008 frem en omfattende klima- og energipakke, herunder forslag til direktiv for fremme av fornybar energi.

Europaparlaments- og rådsdirektiv 2009/28/EF av 23. april 2009 for å fremme bruken av fornybar energi er en oppfølging av Det europeiske råds vedtak av mars 2007 om et bindende EU-mål på 20 % fornybarandel i energiforbruket og 10 % fornybarandel i transportsektoren i EU i 2020. Direktivet omfatter både elektrisitet, oppvarming/avkjøling og transport. Dette er en utvidelse av fornybardirektivet fra 2001, som kun omfattet elektrisitet. Direktivet endrer og oppdaterer bestemmelser og forpliktelser i fornybardirektivet fra 2001 og biodrivstoffdirektivet fra 2003. Det første fornybardirektivet fra 2001 ble tatt inn i EØS-avtalen.

Det uttalte formålet med direktivet er å redusere utslipp av klimagasser, sikre forsyningssikkerhet, skape nye økonomiske muligheter og påskynde integrasjon av fornybar energi i det indre markedet. Direktivet legger en ramme for fornybarsatsningen i EUs medlemsland, som inkluderer både målsettinger og krav til planer og virkemidler. Dette omfatter en byrdefordeling i EU, samt krav til blant annet rapporteringer av nasjonale handlingsplaner, administrative prosedyrer og tilknytning til nettet for energi fra fornybare kilder. Det legges også opp til etablering av bærekraftskriterier og rapporteringskrav for biodrivstoff og andre flytende biobrensler (bioliquids). Det er bygget inn regler for anvendelse av fleksibilitets- og samarbeidsmekanismer mellom land innen visse rammer. Både når det gjelder valg av virkemidler nasjonalt og anvendelse av samarbeidsmekanismer på tvers av land er det opp til hvert enkelt land å utforme detaljer.

EØS-tilpasninger utformes i lys av drøftelser med Kommisjonen.

Betydning for Norge	Fornybardirektivet er et omfattende direktiv som krever en bred gjennomgang og oppfølging. Direktivet vil få konsekvenser for Norge når det gjelder krav til handlingsplaner, rapporteringer og forpliktelser.
Norsk holdning	En forpliktelse for Norge må ta utgangspunkt i direktivets krav om at fornybarmålene skal være rimelige og fornuftige og ta høyde for at Norge allerede har en meget høy fornybarandel.
Oppfølging overfor EU	Det gjennomføres drøftelser med EU gjennom EØS-fora og en bilateral energidialog med Kommisjonen. Innenfor rammen av EØS vil det utarbeides tilpasningstekster der det er nødvendig.
Hovedansvarlig departement	Olje- og energidepartementet (Miljøverndepartementet)

Energieffektivisering. Handlingsplan og direktiver

Energieffektivisering har kommet høyt opp på energidagsorden til EUs medlemsland og utgjør en viktig del av EUs energidagsorden. Kommisjonen har lagt frem et nytt strategidokument i mars 2011 som vil være gjenstand for drøftelser gjennom året påfulgt av mulig ny lovgivning. En rekke vedtatte justeringer av direktiver er samtidig gjenstand for EØS-behandling.

Betydning for Norge	Vedtatte justeringer i ecodesigndirektivet, byggennergidirektivet og energimerkedirektivet vil ha betydning for Norge gjennom EØS-avtalen. Både ecodesigndirektivet og omarbeiding av direktivet om energimerking innebærer at en lang rekke energiforbrukende produkter kan bli gjenstand for reguleringer. Den fremlagte plan for energieffektivisering vil også ha betydning for Norge ved at det gis signaler om nye initiativer.
Norsk holdning	De vedtak om nye forordninger, som foreligger under ecodesigndirektivet, vil måtte vurderes med henblikk på EØS-gjennomføring etter vanlige prosedyrer. Det er viktig at Norge ikke blir "dumping"-område for ineffektive produkter. Ecodesigndirektivet er basert på artikkel 95 (indre marked). Norge har vært positive til EUs arbeid med energieffektivisering.
Oppfølging overfor EU	Norge har en fortløpende oppfølging overfor EU, herunder bl.a. gjennom EØS-fora og gjennom aktuelle komiteer på disse områdene. De omarbeidede energieffektiviseringsdirektiver blir gjenstand for vanlig EØS-behandling.
Hovedansvarlig departement	Olje- og energidepartementet

Sikkerhet knyttet til offshore petroleumsvirksomhet

Etter ulykken med Macondobrønnen i Mexicogulven i april 2010 ønsket Kommisjonen å ha en særskilt oppfølging i forhold til offshore petroleumsvirksomhet i Europa. Kommisjonen avga i den forbindelse en meddelelse i oktober 2010. Her varslet Kommisjonen en rekke tiltak og ba om Rådets og Europaparlamentets tilslutning til dette. I meddelelsen ga Kommisjonen bl.a. uttrykk for at ulikheter i regelverk relatert til sikkerhet og miljø offshore i ulike medlemsland bør søkes bedre harmonisert. Kommisjonen tar til orde for at sentrale krav til tildeling må defineres på EU-nivå, herunder krav til teknisk kapasitet og finansiell styrke hos operatørene. Kommisjonen vurderer også å styrke sikkerhets- og miljøregelverket på EU-nivå – bl.a. gjennom EU-krav til finansiell sikkerhet og økonomisk erstatningsansvar for forurensningsskade. Industrien ble også oppfordret til å etablere et samarbeid for å sikre rask respons på ulykker, samt utvikle verktøy for brønnkontroll i nødssituasjoner. Kommisjonen varslet at den vil komme tilbake med konkrete forslag til regelverksendringer mv. før sommeren 2011.

Parlamentet har i det store og hele sluttet seg til Kommisjonens meddelelse. Meddelelsen ble behandlet i Energirådsmøtet 28/1-11, hvor det konkluderes med at Kommisjonen kan legge frem forslag på relevante områder. Kommisjonens initierte også en bred, offentlig høring i mars 2011, der alle interesserte gis mulighet til å uttale seg om sikkerheten i offshore petroleumsvirksomhet i Europa.

Betydning for Norge	Eventuelle endringer i direktiver med EØS-relevans (eksempelvis miljøansvarsdirektivet) vil måtte vurderes i forhold til EØS-avtalen.
Norsk holdning	Spørsmål knyttet til sikkerhet i petroleumsvirksomheten håndteres og reguleres best på nasjonalt nivå, på en måte som bl.a. fokuserer på industriens eget ansvar og som sikrer dynamikken i sikkerhetsarbeidet. Norge har et etablert samarbeid med andre nordsjøstater på dette området gjennom NSOAF. Videre har Norge allerede et meget høyt sikkerhetsnivå i petroleumsvirksomheten, og det er fastsatt regler for industriens ansvar ved eventuelle oljesøl – herunder om forsikringsplikt. Det er viktig at EU ikke undergraver de effektive regulatoriske systemene og tilsynsregimene som allerede er på plass i de oljeproduserende landene rundt Nordsjøen, og som er basert på lang erfaring.
Oppfølging overfor EU	Norge fremmet et non-paper i desember 2010 der en uttrykte sine synspunkter på de initiativ Kommisjonen legger opp til. I forbindelse med den offentlige høringen som nå pågår, tar man fra norsk side sikte på å avgi et nytt innspill. Det er etablert en interdepartemental arbeidsgruppe ledet av OED der norske syn og oppfølgingsarbeid koordineres.
Hovedansvarlig departement	Olje- og energidepartementet (Arbeidsdepartementet, Miljøverndepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Utenriksdepartementet)

Fiskerisektoren

Markedsadgang innen fiskerisektoren

Fiskerinæringen er en av Norges fremste eksportnæringer. Den totale produksjonen utgjorde i 2010 ca 2,7 millioner tonn. Av andelen som går til konsum blir ca 95 % eksportert. Markedsadgang for norsk sjømat er en sentral utfordring for norsk fiskeri- og havbrukspolitikk. EU er det viktigste markedet for norsk fisk og norske sjømatprodukter. Målt i verdi går omtrent 60 % av all sjømat fra Norge til EU, og i 2010 lå eksporten til EU på 31 milliarder kroner, mens samlet eksportverdi utgjorde 53,8 milliarder kroner.

Markedsadgangen for norsk laks og ørret i EU har vært preget av handelshindringer i en årrekke. Etter å ha gjennomført panelsak mot EU i WTO over EUs minstepristiltak mot norsk laks, opphevet EU antidumpingtiltaket mot norsk laks 20. juli 2008. Antidumpingtollen mot norsk ørret ble opphevet 14. august 2008. Norsk laks og ørret møter dermed ikke handelshindringer på EU-markedet i dag, bortsett fra den ordinære toll.

Betydning for Norge	EU er Norges største eksportmarked for fisk og fiskeprodukter. EØS-avtalens protokoll 9 sikrer tollfrihet eller sterkt redusert tollbelastning for norsk fisk, med unntak av laks, ørret, sild, makrell, reker, sjøkreps og kamskjell. I tillegg er det etablert bilaterale avtaler som blant annet gir Norge tollfrie importkvoter.
Norsk holdning	Fra norsk side er målet full frihandel med fisk og fiskeprodukter, samt regler som forhindrer bruk av handelspolitiske beskyttelsestiltak.

Oppfølging overfor EU	<p>I forhandlingene om de nye EØS-finansieringsordningene ble det inngått en avtale om bedret markedsadgang for fisk og fiskevarer. De tollfrie kvotene ble etter lange forsinkelser iverksatt i mars 2011. Norge har oppfølgingsspørsmål til Europakommisjonen med hensyn til EUs implementering. Man vil også ta opp utfordringene med det store antallet kvoter, med sikte på å se på mulighetene for en forenkling av dette handelsregimet.</p> <p>Europakommisjonen legger frem forslag til reform av EUs felles fiskeripolitikk (CFP) i løpet av 2011. Norge vil være aktive ift handelsaspektet av denne reformen, blant annet i lys av at Europaparlamentet har lagt fram en rapport som tar til orde for en innstramning av sjømatimporten til EU.</p>
Hovedansvarlig departement	Fiskeri- og kystdepartementet (Utenriksdepartementet)

Samarbeid om ressursforvaltning

I tilknytning til EØS-forhandlingene ble det ført separate forhandlinger om utvikling av det bilaterale fiskerisamarbeidet. En avtale om dette ble inngått ved brevveksling av 2. mai 1992. Avtalen innebærer et utvidet samarbeid med utgangspunkt i fiskeriatvaten av 1980.

Skagerak-avtalen fra 1966 definerer havet utenfor 4 nautiske mil som åpent hav. I dag har Norge 12 miles territorialfarvann og økonomisk sone på 200 mil utenfor det. Det finnes således ikke åpent hav i Skagerak. Norge har derfor sagt opp avtalen som vil opphøre i 2012. Norge har startet en prosess for å få på plass et nytt regime for fiske i Skagerak og Kattegat.

Betydning for Norge	<p>Norge og EU har et felles ansvar for en bærekraftig forvaltning av marine ressurser. Kontroll med uttaket av fisk står sentralt i samarbeidet mellom Norge og EU. EU og Norge har undertegnet en MOU om kontrollsamarbeid innen fiskeriene. Norge og EU har i flere år samarbeidet om å bedre kontrollen av fisket i pelagisk sektor. Dette har ført til flere tiltak både på landingssiden og på havet.</p> <p>EU arbeider for tiden med en omfattende reform av den felles fiskeripolitikken, CFP. Kommisjonen vil i løpet av 2011 legge frem utkast til nytt regelverk for en reformert felles fiskeripolitikk. Det legges opp til ikrafttredelse av den nye politikken 1. januar 2013.</p>
Oppfølging overfor EU	<p>Den viktigste utfordringen er å bedre beskatningsmønsteret i Nordsjøen. Regelverket for ilandføring av fisk er ikke harmonisert mellom Norge og EU, og for Norge er det viktig å få gjennomslag for et regime som innebærer at dagens utkastpåbud i EU erstattes av en generell ilandføringsplikt, slik det er i Norge.</p> <p>Norge har levert omfattende kommentarer til EUs Grønnbok om reform av CFP. Norges erfaringer med strukturtiltak for fiskeflåten for å tilpasse fangstkapasiteten til fangstgrunnlaget står sentralt i det norske innspillet. Det samme gjelder innføring av ilandføringsplikt og andre tiltak for å redusere utkast. Norge vil søke å påvirke reformen gjennom møter både på politisk nivå og på embetsnivå.</p> <p>Norge vil arbeide for å få på plass et nytt regime for fiske i Skagerak.</p> <p>Forvaltningsplaner vil bli revidert iht. utløpsdatoer og gradvis overgang til MSY (maksimalt bærekraftig utbytte).</p>
Hovedansvarlig departement	Fiskeri- og kystdepartementet

Samfunnssikkerhet

EU-programmet for kritisk infrastruktur- EPCIP

EU tok i 2004 initiativ til å utarbeide et "European Programme for Critical Infrastructure Protection" (EPCIP). EPCIP består bl.a. av et direktiv, et finansieringsprogram og et forslag til informasjons- og varslingssystem (CIWIN). EPCIP-direktivet gjelder for grenseoverskridende infrastruktur og for infrastruktur i enkeltland hvis infrastrukturen blir brukt av et annet land. Det vedtatte direktivet gjelder foreløpig kun for transport- og energisektorene (elektrisitet, olje og gass).

EPCIP-direktivet ble formelt vedtatt av Rådet 8. desember 2008.

Betydning for Norge	Det er i dag en økende grad av gjensidig avhengighet mellom aktiviteter, objekter og virksomheter med potensial for store ulykker, på tvers av sektorer og landegrensler. Det blir derfor tilsvarende viktig å forbedre vår evne til å identifisere gjensidige avhengighetsforhold, sårbarheter og utfordringer, samt utvikle vår evne til å håndtere disse. EPCIP kan være et viktig skritt på veien i så måte. Videre harmoniserer EPCIP-direktivet regelverk som vil påvirke rammebetingelsene for tilbydere av ulike former for tjenester som i utgangspunktet faller inn under EØS-avtalens saklige virkeområde. Direktivet er således knyttet til det indre markedes funksjon ved at tjenestetilbydere pålegges forpliktelser, samtidig som forebygging mot terror bare er et av flere formål som direktivet skal ivareta.
Norsk holdning	Fra norsk side er vi positive til tiltaket, og Justisdepartementet har derfor bidratt aktivt til utformingen av direktivutkastet. Et lovforslag om gjennomføring av direktivet i norsk rett ble sendt på høring våren 2011
Oppfølging overfor EU	Norske departementer og etater har etter invitasjon fra Kommisjonen deltatt i arbeidsgrupper for nærmere avklaringer rundt implementeringen av direktivet.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

Sivil krisehåndtering

Norge deltar i EUs operative verktøy for sivil krisehåndtering, den såkalte samordningsmekanismen. Deltakelsen er basert på EØS-avtalen og innebærer rett til deltakelse i arbeids- og styringsgrupper under Kommisjonen samt innmelding av norske ressurser som kan mobiliseres etter henvendelser fra Kommisjonens krisekoordineringssenter (MIC). Norge kan ved behov anmode om bistand i form av eksperter, ressurser og kompetanse for å understøtte nasjonal krisehåndtering. Samordningsmekanismen for sivil beredskap og krisehåndtering skal videreutvikles og styrkes. Det skal videreutvikles felles informasjons- og varslingssystemer, treningsprogram, sivilbeskyttelsesmoduler og en transportstøtteordning i tillegg til flere arenaer for samarbeid og erfaringsutveksling. Norge deltar også i EUs finansielle instrument for sivil beredskap (2007 – 2013).

Betydning for Norge	Norge blir på lik linje med EU-landene medlem i samordningsmekanismen og Instrumentet for sivil krisehåndtering. Norge får ta del i diskusjoner og samarbeid på området sivil beredskap og krisehåndtering, og får tilgang til informasjon fra Kommisjonen som man ellers ikke ville fått. Gjennom det finansielle instrumentet kan norske offentlige, private og frivillige søke om del- eller fullfinansiering av prosjekter innen sivil beredskap og krisehåndtering. Deltakelsen styrker også nasjonal beredskap siden Norge kan få bistand fra andre EU-land ved en nasjonal katastrofe.
---------------------	---

Norsk holdning	Norge støtter arbeidet. Samarbeidet innen sivil beredskap og krisehåndtering styrker evnen til innsats i kriser og effektiviserer bruk av innsatsgrupper, eksperter og andre ressurser gjennom en solid struktur, samt økt effektiv koordinering med andre internasjonale organisasjoner.
Oppfølging overfor EU	Justisdepartementet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap vil se på mulighetene for å søke støtte til prosjekter gjennom Instrumentet. Hvis Norge bidrar med støtte gjennom samordningsmekanismen vil det søkes transportstøtte.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

Bioberedskap og CBRN-vern

24. juni 2009 vedtok Kommissjonen en handlingsplan om CBRN-vern (vern mot kjemiske, biologiske, radiologiske og nukleære materialer). Handlingsplanens overordnede mål er å styrke beskyttelsen av EUs borgere mot hendelser som involverer CBRN-materiale, og planen inneholder en rekke konkrete tiltak innenfor forebygging, deteksjon, beredskap og håndtering. CBRN-handlingsplanen tar utgangspunkt i en rekke anbefalte tiltak fra CBRN Task Force (med norsk deltakelse), som fremla sin rapport januar 2009. Handlingsplanen bygger også på Kommissjonens grønnbok om bio-beredskap fra 2007. Handlingsplanen ble vedtatt av Rådet 30. november 2009. Implementeringen vil pågå fra 2010 til 2013.

Betydning for Norge	CBRN-vern er en integrert del av EUs handlingsplan for bekjempelse av terrorisme. Handlingsplanen for CBRN-vern vil ha betydning for Norge ved at en rekke av tiltakene vil dekkes av EØS-avtalen.
Norsk holdning	Norge støtter arbeidet. Som grunnlag for handlingsplanen for CBRN-vern ligger en rapport fra ulike ekspertgrupper under Kommissjonen (CBRN Task Forces). Justisdepartementets underliggende etat, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, har gjennom faggruppen for beredskap mot masseødeleggelsesmidler bidratt med norske eksperter i dette arbeidet.
Oppfølging overfor EU	Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap v/den tverrsektorielle faggruppen for beredskap mot masseødeleggelsesmidler vil ha det praktiske ansvaret for å følge opp EUs arbeid innen CBRN-området. Der det er behov for å drøfte problemstillinger på et høyere nivå, vil dette foregå i Spesialutvalget for samfunnssikkerhet som ledes av Justis- og politidepartementet.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

Forskning, innovasjon, utdanning, ungdom, likestilling og antidiskriminering

EUs 7. rammeprogram for forskning (2007-2013) og det neste rammeprogrammet

EUs 7. rammeprogram for forskning, teknologisk utvikling og demonstrasjonsaktiviteter startet opp ved årsskiftet 2006/2007 og vil løpe til og med 2013. Programmet omfatter både grunnforskning, anvendt forskning og næringsrettet forskning. Det samlede budsjettet for rammeprogrammet er på 50,5 mrd. euro.

Betydning for Norge	Gjennom deltakelse i det 7. rammeprogram samarbeider Norge med 146 av 199 mulige land i søknader til prosjekter og med 106 av 164 mulige land i de innstilte prosjektene. De viktigste samarbeidslandene er Storbritannia, Tyskland, Italia, Frankrike og Spania. Dette er også de landene som dominerer i rammeprogrammet. Norge markerer seg best i forskningsprosjekter innenfor miljø/marint, energi samt romforskning, dels innenfor biovitenskap og samfunnsvitenskap. Rammeprogrammet representerer 70 prosent av de totale kontingentinnbetalingene for programsamarbeidet under EØS-avtalen, og er det største internasjonale forskningsprogrammet Norge deltar i. Samlet vil norsk kontingent til 7. rammeprogram for hele programperioden ligge på nærmere 10 mrd kroner.
Norsk holdning	Norge er positiv til forskningssamarbeidet. Det er stor grad av sammenfall mellom prioriteringene i St.meld. 30 (2008-2009) "Klima for forskning" og EUs 7. rammeprogram for forskning. KD har utarbeidet forslag til en tiltakspakke for økt og styrket deltakelse i 7. rammeprogram i samarbeid med berørte departementer og Forskningsrådet, og har bedt Forskningsrådet om forslag til en plan for oppfølging av denne. Oppfølgingen av tiltakspakken vil være spesielt viktig for å sikre best mulig utnyttelse av 7. rammeprogram i perioden fram til 2013.
Oppfølging overfor EU	Norge følger gjennomføringen av det 7. rammeprogrammet gjennom deltakelse i 18 faste komiteer for rammeprogrammet. I komiteene deltar delegater fra fagansvarlige departementer og eksperter fra Norges forskningsråd og Norsk Romsenter. EUs rådgivende komité i forskningssaker, ERAC, samt ulike arbeidsgrupper behandler også spørsmål av betydning for gjennomføringen av et rammeprogram. Det europeiske forskningssamarbeidet drøftes dessuten på politisk nivå og embetsnivå med representanter for Kommisjonen, Rådet og Europaparlamentet. I den senere tid har det også blitt vanlig praksis at Norge inviteres til å delta i de uformelle konkurranseevnerådsmøtene, hvor forsknings- og næringsssamarbeid drøftes på ministernivå.
Hovedansvarlig departement	Kunnskapsdepartementet

Norge deltar i EUs samarbeid om forskning og innovasjon gjennom det 7. rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling og Competitiveness and Innovation Programme (CIP). Disse programmene varer ut 2013. Den 9. februar 2011 kom Europakommisjonens grønnbok om Common Strategic Framework for EU Research and Innovation Funding (CSF), der de lanserer en sammenslåing av forsknings- og innovasjonsprogrammene, samt det Europeiske Instituttet for Innovation og Teknologi (EIT). Kommisjonen inviterte til en åpen konsultasjon om innspill til grønnboken med frist 20.05.2011. KD hadde da en bred konsultasjonsrunde for bidrag fra norske miljøer til regjeringens innspill til grønnboken. Siden forsknings- og innovasjonsprogrammene sannsynligvis blir del av det neste rammeprogrammet ble innspillet sendt fra Forsknings- og høyere utdanningsministeren og Nærings- og handelsministeren i et felles brev. Det er sannsynlig at det neste rammeprogrammet vil bli betydelig større enn det syvende rammeprogrammet.

Betydning for Norge	EUs forskningsprogrammer er det mest sentrale virkemiddelet for internasjonalisering av norsk forskning. Gjennom rammeprogrammet samarbeider norske aktører med om lag 150 land, deriblant land som er prioriterte bilaterale samarbeidspartnere på andre felt. Prioriteringene i EUs forskningsprogrammer sammenfaller i høy grad med norske forskningspolitiske prioriteringer.
---------------------	---

Norsk holdning	Deltakelse i rammeprogrammet avgjøres av Stortinget i en egen behandling. Norge har deltatt i EUs forskningssamarbeid siden 1980-tallet, og formelt gjennom EØS-avtalen siden 1994. Gjennom samarbeidet får norske aktører tilgang på betydelige forskningsmidler, nettverk og storskala forskningsinfrastruktur. Norge er aktivt med i utviklingen av Det europeiske forskningsområdet, og det forventes at det neste rammeprogrammet vil bli sentralt i gjennomføringen av dette. Deltakelse må vurderes opp mot alternativ anvendelse av en samlet kontingent.
Oppfølging overfor EU	Norge spilte inn norske synspunkter på det neste rammeprogrammet både før Kommisjonens grønnbok ble offentliggjort (innspillet ble sendt i desember 2010) og til konsultasjonsrunden som ble avsluttet 20.05.2011. Norske synspunkter følges opp og fremmes både i sentrale forskningspolitiske fora på europeisk nivå og gjennom deltakelse i programkomiteer og arbeidsgrupper. Norge har en egen forskningsråd ved EU-delegasjonen i Brussel, og Norges forskningsråd er også representert i Brussel ved et eget kontor.
Hovedansvarlig departement	Kunnskapsdepartementet

ERA – det europeiske forskningsområdet

Hovedtyngden av EUs forskningspolitiske tiltak rettes nå inn mot utviklingen av det europeiske forskningsområdet, European Research Area (ERA), som først ble lansert i 2000. Utvikling av ERA er tatt inn i den nye Lisboa-traktaten, og går dermed fra å være et koordineringsarbeid basert på frivillighet til å bli en traktatforpliktelse for EU. Initiativer fra EU for å utvikle ERA skal ikke forhindre medlemslandene i å føre en egen forskningspolitikk. Det vil være aktuelt å bruke legale virkemidler innen ERA, siden det endrer vår måte å arbeide med EU-forskning på.

Betydning for Norge	ERA er av stor betydning for Norges deltakelse i det europeiske forskningssamarbeidet. ERA dekkes i dag ikke av EØS-avtalen, og det er dermed ingen automatikk i at Norge kan delta i nye initiativer. Det er derfor aktuelt å vurdere forholdet til EØS-avtalen (se også nedenfor). ERA-samarbeidet omfatter nye aktiviteter der medlemsland og assosierte land går sammen.
Norsk holdning	Norge er positiv til en videre utvikling av ERA. I lys av Lisboa-traktaten må en eventuell tilpasning i EØS-avtalen for å inkorporere ERA i denne vurderes.
Oppfølging overfor EU	Norge har representanter i fire arbeidsgrupper og komiteer som er etablert for å følge opp ERA-initiativene. ERA-utviklingen og følger av Lisboa-traktaten på forskningsområdet følges også opp gjennom Norges deltakelse i uformelle konkurranseevnerådsmøter i EU og i møter på embetsnivå i ERAC.
Hovedansvarlig departement	Kunnskapsdepartementet

EUs program for livslang læring

EUs program for livslang læring (forkortet LLP) for perioden 2007-2013 ble vedtatt 15. november 2006. Programmet for livslang læring favner alle nivåer i utdanningssystemet - fra barnehage til høyere utdanning og voksenopplæring. Større mobilitet for lærere, elever, lærlinger og studenter og mer samarbeid mellom europeiske utdanningsinstitusjoner på alle nivåer er hovedmål i programmet. Dessuten skal programmet bidra til å oppfylle målene i Europa 2020-strategien på utdanningsområdet.

Stortinget gav sin tilslutning til Norges deltakelse i programmet 9. mars 2007, jf. St.prp. nr. 36 (2006-2007) og Innst. S. nr. 130 (2006-2007). Vedtak om innlemmelse i EØS-avtalen ble fastsatt 15. juni 2007.

Betydning for Norge	Programmet er det største internasjonale utdanningssamarbeidet som tilbys norske institusjoner. Gjennom det deltar Norge i, og bidrar til, den europeiske utviklingen på utdanningsområdet, gjennom utveksling, nettverksbygging og flernasjonale prosjekter. LLP har en samlet ramme på 6,97 mrd. euro for de syv årene det varer. For Norges del vil det si omtrent 151 mill. kroner i kontingent i snitt per år (184 mill. kroner i 2011), pluss midler til nasjonal drift av programmet.
Norsk holdning	Norge er positiv til utdanningssamarbeidet med EU. De tematiske prioriteringene i LLP samsvarer med norske prioriteringer for utdanningsområdet. LLPs tilknytning til EUs handlingsplan for utdanning og opplæring under Europa 2020-strategien, er også viktig. Senter for internasjonalisering av høyere utdanning, SIU, er utpekt til nasjonalkontor for programmet.
Oppfølging overfor EU	Kunnskapsdepartementet møter i programkomiteen i Europakommisjonen.
Hovedansvarlig departement	Kunnskapsdepartementet

Europeisk kvalifikasjonsrammeverk (EQF) for livslang læring

Norge har gjennom deltakelse i det europeiske utdanningssamarbeidet om Education & Training 2010 vært med på å utvikle anbefalingen om at nasjonale kvalifikasjoner ble relatert til EQF innen 2010. EQF dekker kvalifikasjoner fra avsluttet grunnskoleopplæring til og med doktorgrad, og beskriver kandidatens læringsutbytte i form av kunnskaper, ferdigheter og kompetanse på 8 nivåer. En felles europeisk referanseramme for kvalifikasjoner forventes å gi økt mobilitet og tilgang til utdanning og arbeid for alle.

Implementering av EQF gjennomføres på frivillig basis av landene og medfører ingen juridiske eller økonomiske forpliktelser i forhold til EU.

Betydning for Norge	Det er viktig å sikre anerkjennelse av norsk utdanning i EU-landene slik at nordmenn får de samme mulighetene til studier og arbeid som EUs borgere.
Norsk holdning	Norge er positiv til arbeidet med et felles europeisk rammeverk for kvalifikasjoner. Norge sendte utkast til nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR) på høring med høringsfrist 29. april 2011. De enkelte nivåene i dette rammeverket vil deretter bli henvist til nivåene i EQF som beskriver tilsvarende kvalifikasjoner. Arbeidet skjer i nær kontakt med interessegrupper i arbeidsliv og utdanning. Det er derfor nedsatt en bredt sammensatt referansegruppe som skal følge arbeidet med utvikling av nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk, og det er oppnevnt en henvisningsgruppe som har ansvar for henvisning av NKR til EQF. Det er gjennomført orienteringsmøte for berørte departementer.
Oppfølging overfor EU	EUs rekommandasjon om EQF er innlemmet i EØS-avtalen, protokoll 31, 17. mars 2009. Norge deltar i Kommisjonens Advisory Group (AG) for implementeringen av EQF, og har varslet at vi tar sikte på å ha etablert rammeverk med henvisning til EQF i løpet av første kvartal 2012.
Hovedansvarlig departement	Kunnskapsdepartementet

Familie og likestillingspolitikk med vekt på demografiske endringer og kvinners rolle i økonomien og arbeidslivet

Familie-, arbeids- og likestillingspolitikken er definert i EUs veikart for vekst, fremgang og solidaritet i et likestilt og demokratisk samfunn. Et nytt veikart er under utforming og vil dekke perioden 2010 – 2015. EUs rammeprogram for sysselsetting og sosial solidaritet (Programme for Employment and Social Solidarity, PROGRESS 2007-2013) er det operative svar på de politiske målsettingene.

Betydning for Norge	Gjennom prosjektsamarbeid og nettverk for eksperter, tar Norge del i politikktutviklingen på likestillingsområdet.
Norsk holdning	Norge har samme mål for likestillingspolitikken som EU, med økt oppmerksomhet mot familiepolitikk, demografiske endringer og kvinners rolle i økonomien.
Oppfølging overfor EU	Norge deltar i EUs program for utveksling av gode erfaringer på likestillingsområdet innen rammen av PROGRESS. Aktiv deltagelse i EUs høynivågrupper for ikke-diskriminering og personer med nedsatt funksjonsevne. Norges likestillingsminister deltar på EUs ministermøter for likestilling mellom kvinner og menn og på ministermøtene om personer med nedsatt funksjonsevne.
Hovedansvarlig departement	Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Godkjenning av yrkeskvalifikasjoner

Direktivet om godkjenning av yrkeskvalifikasjoner kommer til anvendelse for alle statsborgere i en EØS-stat, som ønsker å praktisere et regulert yrke i en annen EØS-stat enn den stat hvor de har yrkeskvalifisert seg (hjemstaten/annen EØS oppholdsstat). Direktivet gjelder for alle lovregulerte yrker, unntatt for yrker som har spesialdirektiv for godkjenning av kvalifikasjoner. Direktivet innfører et mer enhetlig, åpent og fleksibelt regime for godkjenning av yrkeskvalifikasjoner, og får forrang fremfor tjenstedirektivet i spørsmål knyttet til regulering av yrkeskvalifikasjoner.

Europakommisjonen startet våren 2010 en evaluering av direktivet. Det ble gjennomført en offentlig konsultasjon med høringsfrist 15. mars 2011. Det ventes en Grønnbok i slutten av juni 2011.

Betydning for Norge	Direktivet vil få konsekvenser for ca. 100 yrkesreguleringer tilknyttet en rekke samfunnssektorer og dekkes av 11 departementer. Fire departementer har endret ulike lover som en følge av direktivet. De ulike forskriftsmyndigheter vil vurdere behov for nødvendige forskriftsendringer.
Norsk holdning	Norge er positive til evalueringen av direktivet. Kunnskapsdepartementet koordinerer innspill til Europakommisjonen i forbindelse med evalueringen og offentlige konsultasjoner til direktivet
Oppfølging overfor EU	Kunnskapsdepartementet har koordineringsansvar for direktivet i Norge og deltar som observatør i komiteen og i koordinatorkgruppen til direktivet i EU.
Hovedansvarlig departement	Kunnskapsdepartementet

Maritim politikk

EUs integrerte maritime politikk

EUs integrerte maritime politikk, IMP, har som målsetning å fremme bærekraftig bruk av havområdene, skape høy livskvalitet i kystregionene og fremme Europas lederskap i maritime spørsmål. IMP er sektorovergripende og sentrale elementer er havmiljø, arealplanlegging til havs, havovervåkning, skipsfart og maritim næringsutvikling. Norge deler mange av de overordnede målsetningene og bidrar aktivt med innspill. Store deler av EUs regelverk på sektorer som omfattes av den maritime politikken er EØS-relevant, og da særlig på sjøtransportsiden. IMP har videre mange tilknytningspunkter med vår nordområdepolitikk, og berører sentrale norske interesser. UD har et samordningsansvar mens ansvaret for de ulike sektorområdene under IMP ligger i ulike departementer (spesielt NHD, FKD og MD). Den videre gjennomføringen av IMP i perioden 2011-2013 vil skje innenfor rammen av et eget program som er under etablering i EU. Hensiktsmessig norsk tilknytning til programmet er for tiden til vurdering.

EUs skipsfartsstrategi fram til 2018

EUs strategi for skipsfart fram til 2018 ble lagt frem i 2009. Den identifiser utfordringer og virkemidler for å sikre de maritime næringers konkurransevne på en miljømessig bærekraftig måte. Strategien tar for seg utfordringer som følge av globaliserte markeder, kompetanse, miljø og sikkerhet, nærskipsfart og Europas posisjon internasjonalt. Norge deltar i Kommisjonens arbeidsgruppe som ser på tiltak for maritim sysselsetting og konkurransedyktighet. Den vil legge frem sin rapport i første halvår 2011. Kommisjonen vil starte gjennomgang av retningslinjer for statsstøtte til skipsfart i innværende år. Retningslinjene gir, gjennom EØS-avtalen, hjemmel for den norske refusjonsordningen for sjøfolk og tonnasjeskattordningen.

Betydning for Norge	Tiltak som fremmes som oppfølging av hvitboken må vurderes for EØS-relevans.
Norsk holdning	Strategiens vekt på konkurransevne og satsing på kompetanse som grunnlag for kvalitetsskipsfart samsvarer godt med regjeringens maritime strategi. Det er imidlertid en viss meningsforskjell når det gjelder bruk av statsstøtte. Fra norsk side er det pekt på at skatte- og lønns subsidieringen av skipsfart virker begrensende på den økonomiske utviklingen i Europa og derfor bør opphøre. Dette er bl.a. meddelt i brev fra Fornyings- og administrasjonsdepartementets til Kommisjonen av 26. mai 2008. Samtidig sies det at så lenge EU opprettholder sitt støtteregime, vil Norge opprettholde konkurransedyktige betingelser.
Oppfølging overfor EU	Europakommisjonens strategi for skipsfarten vil bli fulgt opp i relevante EU/EØS-prosesser, herunder møter med Kommisjonen og løpende formannskap.
Hovedansvarlig departement	Nærings- og handelsdepartementet (Fiskeri- og kystdepartementet)

Etablering av et indre marked for sjøtransport i Europa

Sjøtransporten er underlagt mer omfattende krav og administrative prosedyrer enn landtransport. Ved å eliminere og forenkle administrative prosedyrer vil sjøtransport bli mer konkurransedyktig, gi gunstige miljøeffekter og bidra til å redusere kapasitetsproblemer i veinettet. Sentralt står forenkling av tollprosedyrer og ulike rapporteringsrutiner. Kommisjonen fremla i 2009 en handlingsplan, for å effektivisere det indre marked for sjøtransport. Som ledd i oppfølgingen har EU vedtatt regler for forenkling av rapporteringsprosedyrer for fartøy, og et forslag om forenklete tollprosedyrer for godstransport er nå til behandling. Videre har det såkalte "Blue Belt"-konseptet som målsetning at nærskipsfarten i større grad skal likestilles med andre transportmidler gjennom forenkling av tollprosedyrer og havneformaliteter, Nøkkelementer her er bruk av SafeSeaNet for transportovervåking

og dialog mellom tollmyndigheter. Det er etablert et pilotprosjekt som ledes av EMSA i samarbeid med Kommissjonen med deltakelse av over 200 skip, hvorav også norske skip.

Betydning for Norge	Tiltak omtalt i dokumentet har EØS-relevans.
Norsk holdning	Norge er positiv til at nærskipfarten får tilsvarende vilkår som landtransport gjennom reduserte administrative byrder. Norge påpekte tidlig i prosessen at tiltak må være flaggnøytrale og ikke etablere hindre i forhold til land utenfor Europa. Norsk holdning til de enkelte tiltak som fremmes i kjølevannet av meddelelsen, må avklares etter hvert som disse fremmes. Når det gjelder "Blue Belt"-konseptet er det viktig at Norge medvirker i prosjektet, og at det ikke skapes nye barrierer for sjøtransport mellom EØS/EFTA-landene og EU. Utfordringen her er at Norge er medlem av EØS, men ikke del av EUs tollunion. Det må finnes løsninger for å sikre at skip i transport mellom Norge og EU kan benytte forenklede prosedyrer. Det vil her være viktig å trekke på erfaringene fra løsninger innen landtransport, lufttransport og anvendelse av 24-timersregelen.
Oppfølging overfor EU	Forslaget følges opp i relevante EU/EØS-prosesser.
Hovedansvarlig departement	Nærings- og handelsdepartementet (Fiskeri- og kystdepartementet, Samferdselsdepartementet og Finansdepartementet)

Integrert maritim overvåking

I Kommissjonens kommunikasjon i 2007 (2007)575) om EUs integrerte maritime politikk uttales at det bør tas steg for bedre integrering av eksisterende maritime overvåkings- og sporingssystemer for bl.a. maritim sikkerhet og fiskerikontroll, grensekontroll og politioppgaver. I en meddelelse fra Kommissjonen i 2009 (COM (2009)538) trekkes det opp følgende overordnede prinsipper for videre utvikling på området:

- Knytte alle relevante myndigheter/brukergrupper sammen.
- Bygge et teknisk rammeverk for informasjonsutveksling mellom ulike systemer.
- Informasjonsutveksling mellom sivile og militære myndigheter.
- Vurdere behov for lovgivning for å fjerne hindringer for utveksling av informasjon og for å ivareta datakonfidensialitet, personvern og opphavsrettigheter.

Rådet ga i november 2009 sin tilslutning til dette og ba Kommissjonen om å legge frem et veikart for den videre utviklingen innen utgangen av 2010, med en mer detaljert versjon i løpet av 2011. Trinn 1 i arbeidet med å etablere et veikart for utviklingen av et Common Information Sharing Environment (CISE) er ferdigstilt, og arbeidet med trinn 2 ble igangsatt i februar 2011.

Betydning for Norge	Norge har forvaltningsansvar for store hav- og kystområder. Tilgang til oppdatert informasjon om trafikk og annen maritim aktivitet er viktig for at ulike myndigheter effektivt skal kunne ivareta sine forvaltningsoppgaver. Norge har bidratt til utvikling av felleseuropeiske systemer innen overvåking av og informasjonsutveksling om maritim trafikk. Nasjonalt er det etablert informasjonsutveksling mellom flere etater med ansvar knyttet til det maritime området. Dette samarbeidet skal videreutvikles, og det vil også gi skipsfarten en enklere administrativ hverdag med færre ankomstmeldinger til ulike myndigheter.
---------------------	--

Norsk holdning	Det er i norsk interesse å sikre tilgang til informasjon om våre og tilgrensende havområder, ivareta en adekvat beskyttelse av informasjon, og å kunne påvirke valg av standarder som skal legges til grunn for videre teknisk utvikling.
Oppfølging overfor EU	Norge vil følge arbeidet og evt. delta i EUs ekspert- og høynivå-grupper som er etablert for utarbeidelse av veikartet for den videre utviklingen av integrert maritim overvåking.
Hovedansvarlig departement	Fiskeri- og kystdepartementet

Handel med landbruksvarer

En ny avtale om utvidet handel med basislandbruksvarer etter EØS-avtalens artikkel 19 ble undertegnet i april 2011. Den nye avtalen vil trolig tre i kraft i løpet av høsten 2011.

Det er fra EUs side uttrykt ønske om reforhandlinger av EØS-avtalens protokoll 3 om handel med bearbejdede landbruksvarer.

Betydning for Norge	EU utnytter i stor grad sine konsesjoner på landbruksområdet. Eksporten fra Norge er derimot svært beskjeden, noe som begrunnes med det norske prisnivået. Systemet med råvarepriskompensasjon i Protokoll 3 sikrer norsk matindustri likeverdige konkurransevilkår.
Norsk holdning	Artikkel 19 forutsetter nye gjennomganger hvert andre år. Fra norsk side vektlegges at forhandlingene skal skje innenfor rammene av partenes respektive landbrukspolitikk og være gjensidig fordelaktige. Norge ser ikke behov for nye protokoll 3-forhandlinger. Importen fra EU øker jevnt. Fra norsk side legges derfor til grunn at avtalen fungerer etter hensikten, og at den gir rom for utvikling i handelen. Nytt møte med Kommissjonen vil bli avholdt høsten 2011.
Oppfølging overfor EU	Det er løpende dialog med Kommissjonen om disse sakene.
Hovedansvarlig departement	Landbruks- og matdepartementet og Utenriksdepartementet

Del 2 – Justis og innenrikssamarbeidet

EU-samarbeidet om justis- og innenrikspolitikk spenner over et vidt felt. Det omfatter saksområder som ivaretagelse av grunnleggende rettigheter, kriminalitetsbekjempelse, rettslig samarbeid, indre sikkerhet og flyktning- og migrasjonspolitikk. Dette samarbeidet blir stadig viktigere, bl.a. fordi det etter Lisboatraktaten i økende grad griper inn i andre politikkområder. [Stockholm-programmet](#) utgjør rettesnoren for EUs arbeid på dette feltet til og med 2014. Programmets overordnede mål er å sikre grunnleggende rettigheter, frihet og integritet for den enkelte som har rett til å oppholde seg innenfor EUs grenser.

Stockholm-programmet synliggjør i større grad enn tidligere betydningen av den eksterne dimensjonen i EUs felles justis- og innenrikspolitikk for en vellykket gjennomføring av målene. Det framheves at den felles justis- og innenrikspolitikk må integreres godt i EUs generelle politikk, og at den felles justis- og innenrikspolitikk må ivaretas i og være samstemt med EUs felles utenrikspolitikk. Utviklingen i Nord-Afrika og konsekvensene for stater i Sør-Europa har synliggjort sammenhengene mellom den interne og eksterne dimensjonen av EUs justis- og innenrikspolitikk. Migrasjon og mobilitet, bekjempelse av grov og organisert kriminalitet, menneskerettigheter, sivilbeskyttelse / katastrofehåndtering og bekjempelse av terrorisme er alle utfordringer som krever samarbeid med tredjeland. Her er det mange berøringspunkter mot øvrig norsk utenrikspolitikk. Det er derfor viktigere enn noen gang at Norges justis- og innenrikspolitiske samarbeid med EU bidrar til og settes inn i en helhetlig utenrikspolitisk sammenheng.

Schengen-samarbeidet utgjør en avgrenset del av EUs totale justis- og innenrikspolitiske samarbeid. Avtalen om norsk tilslutning til dette samarbeidet er den mest omfattende avtalen vi har med EU på justis- og innenrikspolitikk, og Norge deltar gjennom fellesorganet i utformingen av det felles regelverket. Schengen-samarbeidet omfatter samarbeid om kontroll av den felles yttergrensen, felles visumpolitikk, og deler av EUs politisamarbeid. Siden Schengen-relevant samarbeid med EU berører ulike fagområder, er det ikke samlet i en egen del nedenunder, men omtales under de respektive berørte fagområder. Norge har også andre bilaterale avtaler som knytter oss formelt til EU på justis- og innenrikspolitikk, i tillegg til utstrakt praktisk samarbeid på flyktning- og migrasjonsområdet.

For å sikre mer helhetlige tilnærminger, har EU gått i retning av å behandle større, horisontale pakker, hvor bare en begrenset del er Schengen-relevant. Når EU gjennom behandlingen av disse tematiske pakkene har fastlagt den politiske retningen, går en over til den konkrete utformingen av rettsaktene hvor Norge deltar når det dreier seg om Schengen-relevante rettsakter. Den overordnede retningen legges med andre ord uten vår deltakelse. Denne trenden medfører blant annet at de uformelle kanalene er blitt viktigere for Norge.

Lisboatraktaten åpner for en helhetlig behandling av personvernet i EU. Kommissæren for justis og grunnleggende rettigheter, Viviane Reding, har gjort personvern til en av sine fanesaker, og har varslet et forslag til ny personvernlovgivning i 2011. Vi vil fra norsk side følge dette arbeidet tett, og arbeide for at nytt regelverk som berører norske interesser tar hensyn både til enkeltmenneskets rett til personvern og samfunnets behov for innsyn og kontroll.

[Meld. St. 7 \(2010-2011\) Kampen mot organisert kriminalitet](#) og [Meld. St. 9 \(2009-2010\) Norsk flyktning- og migrasjonspolitikk i et europeisk perspektiv](#), understreker at disse viktige politikkområdene i stor grad påvirkes av hendelser og utvikling i land rundt oss. Den norske politikktutformingen må sees i sammenheng med politikken som føres i våre europeiske naboland. Norge vil arbeide aktivt for å fremme våre interesser, blant annet gjennom fellesorganet i Schengen-sammenheng.

Justis- og politidepartementet er hovedansvarlig for gjennomføring av eksisterende norske tilknytningsavtaler, men EUs Justis- og innenrikssamarbeid berører også andre norske departementer.

Schengen-evaluering

Sammen med de øvrige nordiske land gjennomgår Norge en ny og fullstendig evaluering av standarden på vår etterlevelse av Schengenregelverket i 2011. På Schengen-området har ikke ESA eller EFTA-domstolen noen rolle, og Schengen-evaluering er den eneste overvåkings- og håndhevingsmekanismen på områdene for Schengen-samarbeidet. Dette er derfor en viktig og omfattende prosess som inkluderer flere departementer. Forberedelse og gjennomføring av evalueringen, som berører politisamarbeid, kontroll og overvåking av ytre grenseområder, visumsamarbeid og regler om personvern og databeskyttelse, koordineres av Justis- og politidepartementet.

Forslag om ny Schengen-evalueringsmekanisme

Hovedformålet med forslaget er å innføre et rettslig rammeverk for evalueringen av deltakerlandenes (inklusive de assosierte lands) korrekte gjennomføring av Schengen-regelverket. Mekanismen er utformet for å opprettholde en gjensidig tillit mellom medlemslandene til deres evne til effektivt å gjennomføre de kompensierende tiltak for derigjennom gjøre det mulig å opprettholde et område uten indre grensekontroll. Formålet er dessuten å reflektere den rettslige endringen som skjedde ved integrasjonen av det samlede sett av Schengen-regler under rammeverket for Den europeiske union, og som følge derav Kommisjonens rolle som overvåkingsmyndighet.

Kommisjonen viser i forslaget til at den har identifisert en rekke svakheter ved dagens ordning, som man gjennom forslaget til ny evalueringsordning søker å avhjelpe.

Kommisjonens forslag innebærer at ansvaret for evalueringen og godkjenningen av nye land som skal tiltre Schengen-samarbeidet fortsatt blir liggende hos medlemslandene. Derimot skal ansvaret for den løpende evalueringen av land som allerede anvender hele Schengen-regelverket i følge de nye forslagene til rettsakt, ligge hos Kommisjonen som skal gjøre dette arbeidet i tett samarbeid med medlemslandene. Forslaget er formulert på en slik måte at det kun er de land som anvender hele Schengen-regelverket som faller inn under evalueringsordningen. Dette innebærer at Storbritannia og Irland vil falle helt utenfor evalueringene dersom denne delen av forslaget vedtas (lite sannsynlig), da de ikke deltar i grensekontrollregimet.

Status	Forslaget behandles i fellesorganet. Europaparlamentet behandler forslaget parallelt. Forslaget vil ikke være klart til vedtakelse før tidligst i løpet av 2012.
Betydning for Norge	En styrket Schengen-evalueringsmekanisme anses som en fordel for Norge. Styrket yttergrensekontroll er et viktig virkemiddel for å begrense tilstrømmingen av personer uten oppholdsgrunnlag og bekjempe menneskehandel- og -smugling. Et sentralt element i Schengen-samarbeidet er at hvert deltakerland utfører den ytre grensekontrollen på vegne av samtlige land. Hvert enkelt land er derfor avhengig av at de øvrige ivaretar sine Schengen-forpliktelser på en best mulig måte, og gjennomfører grensekontroll i samsvar med de regler som gjelder for dette. At evalueringene i større grad skal bygge på risikoanalyser, at det åpnes for uanmeldte besøk og at det settes strengere krav til oppfølging etter evalueringer må derfor anses som positivt.
Norsk holdning	Norge er generelt positiv til forslaget. Det er viktig at alle land som anvender hele eller deler av regelverket evalueres. Det er imidlertid også viktig at medlemslandenes innflytelse under prosessen ikke forsvinner. Frister og gjennomføring må være realistisk.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

Grensesamarbeidet

Grensepakken

For å forsikre seg om at Schengen-yttergrensenes integritet opprettholdes og at man er i stand til å møte nye trusler og utfordringer, la Kommisjonen våren 2008 frem den såkalte grensepakken. Denne inneholder en meddelelse om et entry/exit-program, et forslag om et europeisk grenseovervåkingssystem samt en evaluering av Frontex, EUs grensekontroll-byrå.

Entry/ exit-systemet

Forslaget går ut på å innføre elektronisk registrering av alle tredjelandsborgere som reiser inn i eller ut av Schengen-området, med eller uten visum. Videre foreslår Kommisjonen å legge til rette for et forenklet (automatisk) reiseregime for EU/Schengen-borgere, samt grensepassering for bona fide-reisende (reisende som man har grunn til å tro vil følge reglene). Forslaget bygger på bruk av biometri i personkontrollen ved grenseovergangsstedene. Det forutsetter at disse reisende kontrolleres og registreres ved inn- og utreise.

Hensikten med forslaget er å forbedre grensekontrollen, samt å gjøre det enklere å identifisere tredjelandsborgere som ikke har reist ut av området ved oppholdstidens slutt.

Status	Det er forventet at Kommisjonen skal legge fram forslag til rettsakt som skal regulere entry/exit og et forenklet automatisk grensepasseringssystem sent i 2011 eller i 2012.
Betydning for Norge	Forslaget vil berøre rutiner ved passeringer av ytre grenser som faller inn under norske myndigheters ansvar. Dersom det blir fastsatt bindende regler for dette, må nødvendige elektroniske systemer kunne tas i bruk ved våre grensepasseringssteder, og vi må ha en lovgivning som gir hjemmel for slike registreringer. Det vil dessuten stilles klare krav til regler som ivaretar personvern og databeskyttelse.
Norsk holdning	Formålet med entry/exit-systemet er sammenfallende med Norges syn hva gjelder å motvirke ulovlig opphold. Norge vil bidra til arbeidet med innføringen av et entry/exit-system og et automatisert grensekontrollsystem som vil effektivisere grensekontrollen og motvirke ulovlig opphold, samtidig som det ivaretar enkeltpersoners grunnleggende rettigheter, herunder personvernet.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

Nytt mandat for Frontex

I februar 2010 fremmet Kommisjonen et forslag til endringer i forordningen som etablerer grensekontrollbyrået Frontex. Forslaget innebærer at Frontex blir styrket, og legger sterkere forpliktelser på medlemsstatene til å bidra med personell og utstyr til felles operasjoner i regi av Frontex. Forslaget åpner også for at Frontex selv kan lease utstyr.

Status	Forslaget er til behandling i fellesorganet. En ny forordning vil ventelig bli vedtatt sent i 2011.
--------	---

Betydning for Norge	Norge tar del i arbeidet i Frontex på linje med EUs medlemsland og bidrar både økonomisk gjennom en årlig kontingent og ved å stille personell til disposisjon. Økte bidrag til Frontex fra EU-budsjettet medfører også at det norske økonomiske bidraget vil stige. Det må også forventes at det i fremtiden vil stilles økte krav til Norge for å bidra med utstyr og personell. Endringsforslaget er Schengenrelevant.
Norsk holdning	Det kan være gode faglige grunner for å styrke Frontex. Norge ønsker å videreutvikle samarbeidet med Frontex og stiller seg særlig positiv til at Frontex i fremtiden kan spille en viktigere rolle i felles returoperasjoner.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

European Border Surveillance system (Eurosur)

Det europeiske råd besluttet i 2006 å be Kommisjonen om å utvikle forslag til tiltak for å forsterke overvåkingen av særlig de sørlige maritime grenseområdene. Bak initiativet ligger et ønske om å begrense den illegale innvandringen over sjøgrensene og i denne forbindelse redusere forekomsten av skipsbrudd med tap av menneskeliv. I kommunikasjonen om Eurosur peker Kommisjonen på at EU i dag kun har et fragmentert og ufullstendig system for elektronisk overvåking av ytre grenser. Kommisjonen lanserer derfor nå forslag om en gradvis opptrapping og utvikling av et integrert system av denne karakter for Schengenområdet med særlig vekt på de sørlige maritime grensene og de østlige landegrensene. Det overordnede element i konseptet er å etablere et felles teknisk rammeverk for å støtte nasjonal innsats innen grensehåndtering og å fremme samarbeid mellom medlemslandene og med aktuelle tredjeland på dette området. Alt uten å påvirke nasjonal jurisdiksjonsutøvelse.

Forslaget peker på en utvikling over tre faser frem mot 2013, hvor sluttmålet er å få opp et integrert system for elektronisk grenseovervåking. I første fase bør det særlig nevnes at Kommisjonen foreslår å etablere nasjonale koordineringssentra i hvert deltakende land hvor man kan ha oversikt og samkjøre virksomhet knyttet til overvåking av nasjonale ytre land- og sjøgrenser.

Status	Kommisjonens forslag er foreløpig bare gitt i form av meddelelser. Kommisjonen er i ferd med å utvikle retningslinjer for organisering av nasjonale koordineringssentre under Eurosur. Sent i 2011 eller begynnelsen av 2012 vil Kommisjonen legge fram forslag til rettsakt. Norge deltar i arbeidet. På norsk side har man besluttet å legge et nasjonalt koordineringssenter til Kripos.
Betydning for Norge	Norge har en østlig landegrense mot Russland som vil falle inn under konseptet for Eurosur. På lengre sikt vil også vår maritime grense komme inn i bildet.
Norsk holdning	Fra norsk side er vi i utgangspunktet positive til at det settes i gang arbeid for å styrke grensekontroll og grenseovervåking. Alle tiltak må imidlertid være proporsjonale i forhold til det man ønsker å oppnå, og det må tas behørig hensyn til våre internasjonale forpliktelser på menneskerettighetsområdet. I utkast til ny grenselov (NOU 2009:20) er det foreslått å gi grenseovervåkingen en rettslig forankring. Utkastet har vært på høring, og blir nå forberedt som lovproposisjon til Stortinget.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

Visum og retur

Visuminformasjonssystemet (VIS)

For å bedre kontrollen med innreise til Schengen-området, er det besluttet å opprette et informasjonssystem til bruk for visumsaksbehandlingen, Visa Information System (VIS). De nærmere rammene for innhold og bruk av VIS ble vedtatt av Europaparlamentet og Rådet 9. juli 2008.

VIS er et felles system for Schengen-landene, der opplysningene som søkere fyller inn i landenes standardiserte visumsøknadsskjemaer skal lagres i en sentral database. I databasen vil det videre lagres fingeravtrykk og ansiktsfoto som innhentes i forbindelse med søknadsinnlevering ved utenriksstasjonene. Schengen-landenes relevante myndigheter skal, innenfor nærmere angitte rammer, gis tilgang til informasjonen i forbindelse med behandling av visumsøknader, grensekontroll og identifisering. Videre kan politimyndigheter med ansvar for å forebygge, etterforske eller oppklare terrorhandlinger eller annen alvorlig kriminalitet, samt Europol, gis tilgang på nærmere bestemte vilkår (se eget punkt om sikkerhetsmyndighetenes tilgang til VIS på s.6X). ?

Tilgangen til søknadshistorikk fra hele Schengen-området vil gi en betydelig kontrollgevinst for medlemsstatenes visumsaksbehandling og grensekontroll.

Foruten den tekniske tilrettelegging for innføring av VIS, er innføring og bruk av VIS hjemlet i utlendingsloven. Lovbestemmelsene innfører hjemmel i norsk lov for lagring, bruk og overføring av personopplysninger som er registrert. Informasjon som er lagt inn i systemet vil bli slettet automatisk etter fem år, eller så snart en visumsøker får statsborgerskap i et Schengen-land.

Status	Innføring og bruk av VIS er hjemlet i utlendingsloven. Lovbestemmelsene er nærmere utfylt i utlendingsforskriften, som gir detaljerte regler for bruk av VIS. Oppstart av VIS-databasen var opprinnelig planlagt til 2007, men har blitt utsatt flere ganger. Ny planlagt oppstart er satt til 11. oktober 2011. Det vil finne sted en regionvis utrulling av utenriksstasjonenes anvendelse av VIS, der første region vil være Nord-Afrika.
Betydning for Norge	Norge blir på lik linje med de øvrige Schengenlandene tilknyttet VIS. Dette vil være til stor hjelp for utlendingsforvaltningen mht. kontroll og oversikt i visumsaksbehandlingen. VIS vil gjøre det mulig å ha en smidigere og åpnere visumpraksis, siden systemet bl.a. vil gjøre det vanskelig å misbruke reisedokumenter og visum. Dette vil forenkle identifikasjon, og eventuelt tilbakesendelse, av personer som påtreffes uten lovlig opphold i et Schengen-land. Videre vil en bedre oversikt over visumsøkernes referansepersoner forbedre vurderingen av visumsøknader, og være til hjelp dersom en person ikke reiser ut etter visumets utløpstid og referansepersonen har stilt økonomisk garanti i forbindelse med opphold og hjemreiseutgifter. Utenriksstasjonene og grensekontrollen vil få noen flere arbeidsoppgaver i forbindelse med opptak av biometriske data fra søkere, og identifisering av søkere ut fra opplysninger i databasen
Norsk holdning	Som part i Schengen-samarbeidet har Norge deltatt i utarbeidelsen av rettsaktene som ligger til grunn for VIS. Norge foretar de nødvendige forutgående tiltak for innføringen av systemet.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

Retur, tilbaketakelsesavtaler og visumavtaler

Visumavtaler

To aktuelle problemstillinger i utviklingen av EUs felles visumpolitikk er spørsmål om visumresiprositet for EU-statene vis a vis tredjeland og avtaler om lettelse i visumbehandlingen mellom EU-statene og tredjeland.

EUs politikk mht. visumresiprositet dreier seg om å sikre gjensidighet mellom EU-statene og tredjeland når det gjelder fritak for visumplikt. Utfordringen i dag er å sikre slik gjensidighet for alle EUs medlemsland overfor USA, Canada og Australia. Dette er en langsiktig forhandlingssak, som håndteres av Europakommisjonen.

EUs naboland har overfor EU reist spørsmålet om egne avtaler om lettelse i visumsaksbehandlingen, der det langsiktige målet er visumfrihet til EU og Schengen-området. EU har de siste år inngått slike avtaler med Russland, Moldova, Ukraina, Georgia, Serbia, Bosnia-Herzegovina, Albania, Montenegro og Makedonia. Som et videre skritt i prosessen, er de fem sistnevnte av disse landene allerede blitt visumfrie, mens Kommisjonen i samarbeid med landene som tidligst inngikk visumfasiliteringsavtaler nå arbeider med å revidere flere av avtalene. Lettelser i visumpolitikken vil fortsette å være et viktig instrument for EU i naboskapspolitikken, og antas å være særlig aktuelt overfor land i Nord-Afrika etter de politiske omveltningene.

Som assosiert medlemsland må Norge forhandle bilaterale avtaler med de angjeldende land, slik at det oppnås en harmoni i visumpolitikken innenfor Schengen-samarbeidet. Norges avtale med Ukraina er ikke ratifisert i det ukrainske parlamentet, avtalen med Moldova er klar for signering, mens det ennå vil gå noen tid før avtale med Georgia kan signeres. For de øvrige landene har de norske avtalene trådt i kraft; det samme gjelder den senere visumfriheten overfor landene på Vest-Balkan.

Det er som regel en forutsetning for visumlettelse overfor utvalgte tredjeland, at det kombineres med avtaler om tilbaketakelse av personer som oppholder seg ulovlig i medlemsstatene.

Retur, tilbaketakelsesavtaler

Returpolitikken er en viktig del av EUs globale tilnærming til migrasjon. For å kunne gjennomføre retur av personer uten lovlig opphold, er det ofte praktisk nødvendig med opprinnelseslandenes aksept for den folkerettslige forpliktelsen de har til å ta imot sine egne statsborgere. Det har derfor vært viktig for EU å inngå avtaler om prosedyrer for tilbaketakelse parallelt med inngåelse av avtaler om visumlettelse. I tillegg er det et økt fokus på de praktiske sidene ved retur av tredjelandsborgere som oppholder seg ulovlig på territoriet, og oppmerksomhet rettes for eksempel mot økt bruk av felles returflygninger gjennom grensekontrollbyrået Frontex. EU arbeider blant annet med tilbaketakelsesavtale med Tyrkia. Det antas at denne vil bli signert i løpet av 2011, selv om det her finnes betydelige utfordringer her forbundet med Tyrkias ønske om korresponderende visumlettelse. Norge vil da umiddelbart følge opp for å forhandle en tilsvarende avtale. Fra norsk side jobbes det også kontinuerlig med å inngå med øvrige land det er ønskelig å få etablert tilbaketakelsesavtaler med.

I Stockholmsprogrammet legges det betydelig vekt på returarbeid. Kommisjonen la fram en evalueringsrapport om arbeidet med tilbaketakelsesavtaler 23.2.2011. Det skal også komme en evaluering av returpolitikken og anbefalinger om videreutvikling av denne.

Status	På grunnlag av den nevnte klausulen i EUs avtaler, har Norge inngått eller arbeider med å inngå, både visumavtaler og tilbaketakelsesavtaler med de land som EU har inngått avtaler med.
Betydning for Norge	Kommisjonen representerer ikke Norge i forhandlinger om visumavtaler og tilbaketakelsesavtaler. EU har en praksis med at deres avtaler skal inneholde en klausul om at det er ønskelig at tilsvarende avtaler inngås med de Schengen-assosierte statene (herunder Norge). Vår utfordring er å følge opp disse avtalene

	med egne bilaterale forhandlinger med de aktuelle landene. Når det gjelder tilbaketakelser, ble det våren 2010 besluttet at det skal gjennomføres årlige konsultasjonsmøter om tilbaketakelsesavtaler mellom Norge og Kommisjonen.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

Asylpolitikk

Felles europeisk asylsystem (CEAS)

EUs felles europeiske asylsystem (CEAS) består av fire grunnelementer; prosedyredirektivet, statusdirektivet, mottaksdirektivet og Dublinsamarbeidet. EU er i gang med andre fase i gjennomføringen av CEAS. Evaluering av de første direktivene er gjennomført og etterfulgt av forslag til endringer i de ulike elementene i CEAS. I tillegg er det etablert et europeisk støttekontor på asylområdet (European Asylum Support Office, EASO).

Status	De første forslagene til revidering av det felles europeiske asylsystemet ble lagt frem mot slutten av 2008 og i begynnelsen av 2009, og gjaldt blant annet forslag til endringer i Dublin- og Eurodacforordningene, mottaksdirektivet og opprettelse av EASO. Videre ble det høsten 2009 lagt frem forslag til endringer i status- og prosedyredirektivene. Forslagene behandles fortsatt i Rådet og Europaparlamentet. Kommisjonen la i mai 2011 frem ytterligere forslag til endring i status- og prosedyredirektivene.
Betydning for Norge	Asyl- og flyktningpolitikken er, med unntak av Dublinsamarbeidet, et område hvor Norge per i dag ikke har inngått samarbeidsavtaler med EU. Norge har dermed ingen formelle rettigheter eller forpliktelser overfor EU i denne sammenheng. Dette innebærer imidlertid ikke at samarbeid med EU ikke er viktig for Norge, men samarbeidet er av uformell karakter. EU-landenes politikk på utlendingsfeltet har ofte betydning for utviklingen i Norge, særlig i forhold til asylankomster. I tillegg til den formelle tilknytningen til Dublin-samarbeidet er Norge på uformelt grunnlag gitt innpass i Kommisjonens interne ekspertorgan om asylpraksis, Eurasil. Norge deltar også i et nettverk for direktørene for medlemslandenes innvandringsdirektorater (GDISC). For Norge er det viktig å bruke ressurser på å delta aktivt og konstruktivt her, slik at vi kan bidra til at systemene utvikles på måter som er i tråd med norske interesser. Disse forane vil overføres til EASO.
Norsk holdning	Norge følger utviklingen i oppbyggingen av CEAS svært nøye, siden endringer i regelverk og praksis innenfor EU kan få indirekte konsekvenser for Norge, blant annet gjennom endringer i tilstrømmingen av asylsøkere. Det skal fremover prioriteres å sikre at vi er oppdatert på generell regelverks- og praksisutvikling på asyfeltet i EU. En økt harmonisering av EUs asylpolitikk vil kunne medføre behov for tilpasninger av norsk regelverk for å ta høyde for de konsekvenser det eventuelt vil ha for tilstrømmingen av asylsøkere til Norge. Regjeringen vil prioritere arbeidet med å knytte Norge til EASO.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

Dublin-samarbeidet

Dublin II-forordningen regulerer hvilken medlemsstat (EU, Island og Norge) som er ansvarlig for behandlingen av en asylsøknad. Hovedhensikten er å sikre at alle som fremmer en asylsøknad skal få den behandlet, samtidig som man skal unngå asyl-shopping. Det skal altså ikke være mulig å søke asyl i

flere land, eller velge hvilket land man skal søke i. Hovedprinsippet er at det landet som har hovedansvar for at en asylsøker har kommet inn på territoriet, eller hatt muligheten til å oppholde seg der ulovlig, skal behandle asylsøknaden.

Selv om en stat ikke er ansvarlig for å behandle en asylsøknad etter Dublin-regelverket, kan andre internasjonale forpliktelser likevel medføre ansvar for saken. I dom av 21. januar 2011 fra Den europeiske menneskerettsdomstol, i sak M.M. S mot Belgia og Hellas, ble Belgia blant annet dømt for brudd på Den Europeiske Menneskerettskonvensjonen artikkel 3 for å returnere asylsøkeren til asylsaksbehandling i Hellas, på grunn av forholdene for asylsøkeren der. Dommen signaliserer at alle medlemslandene på selvstendig grunnlag plikter å kontrollere at anvendelsen av avtalen ikke kommer i konflikt med andre internasjonale forpliktelser. Norge stoppet allerede i oktober 2010 returer til Hellas i påvente av dommen.

En rapport om evalueringen av Dublin-samarbeidet ble fremlagt i juni 2007, og Norge avga høringsuttalelse. Etter å ha bearbeidet innspillene fremla Kommisjonen forslag til videreutvikling og forbedring av CEAS. I denne forbindelse fremla Kommisjonen i slutten av 2008 endringsforslag som berører Dublin II- og Eurodac-forordningene. I 2009 ble det også lagt frem forslag til en rådsbeslutning om tilgang til Eurodac for politimyndigheter mv.

De sentrale endringsforslagene når det gjelder Dublin-systemet går ut på å introdusere endringer som medfører større effektivitet i det eksisterende systemet, bl.a. tidsfrister, opphør av ansvar for tilbaketakelse, klargjøring av grunner for å benytte suverenitetsklausulen en ny suspensjonsmekanisme, samt å gjøre det obligatorisk med intervju av søkeren. De prosedyremessige rettighetene til søkere skal styrkes, herunder rett til å klage og bestemmelser ment for å styrke familiers rettigheter.

Forslagene mht. endringer i Eurodacforordningen, er bl.a. at det skal settes klarere frister (48 timer etter fremsatt asylsøknad) for overføring av data til den sentrale enheten, innføringen av tekniske regler for sletting av data (systemet skal informere medlemslandene når data skal slettes), samt en tydeligere spesifisering av hvilke nasjonale myndigheter som har tilgang til Eurodac. I tråd med SIS II- og VIS-forordningene foreslås det å opprette et felles byrå som skal ha ansvar for å operere både Eurodac, SIS II og VIS.

Status	Forslagene er fortsatt til behandling. Det er avholdt flere møter i Joint Committee der Kommisjonen oppdaterer de assosierte landene Norge, Island, Sveits og Liechtenstein på forhandlingene, og hvor de nevnte landene har fremlagt sine hovedsynspunkter. Norge har også gitt skriftlig innspill til Kommisjonen.
Betydning for Norge/Norsk holdning	Norge ser Dublin-systemet som en sentral del av samarbeidet på feltet og deltar aktivt i det operative samarbeidet og den faglige utviklingen. Norge arbeider for at endringene i forordningene i størst mulig grad ivaretar norske interesser. Fra norsk side ønsker man at hovedtrekkene i dagens modell videreføres. Vi støtter forslaget om en felles suspensjonsmekanisme for alle landene, og ønsker blant annet en klar definisjon av familiebegrepet slik at det blir lik forståelse i alle samarbeidende land.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

Opprettelsen av et felles støttekontor på asylfeltet, European Asylum Support Office (EASO)

En av EUs hovedstrategier for de kommende årene på flyktning- og migrasjonfeltet er å utvikle et effektivt og godt understøttet praktisk samarbeid mellom medlemslandene og med andre partnere. Som et ledd i dette skal det opprettes et felles støttekontor på asylfeltet, European Asylum Support Office (EASO).

Støttekontoret skal på sikt:

- Koordinere asylstøtteteam, bestående av nasjonale eksperter, som kan rykke ut når medlemsland som mottar et svært høyt antall asylsøkere anmoder om det.
- Identifisere best practices og legge til rette for å sammenligne disse.
- Organisere opplæring på EU-nivå.
- Bedre tilgangen til informasjon om opprinnelsesland.
- Yte vitenskaplig og teknisk bistand som kan videreutvikle politikken og lovgivningen på asylfeltet.
- Samarbeide med de relevante nasjonale myndigheter og UNHCR.

Status	Rådet ga i februar 2010 politisk tilslutning til utkastet til rettsakt om opprettelsen av EASO. Direktøren for støttekontoret startet sitt arbeid 1. januar 2011, og kontoret skal bemannes utover i 2011. De første støtteteamene er sendt til Hellas. Norge har bistått i planleggingen av operasjonen. Det er i forordningen åpnet for norsk tilknytning til EASO. Det ligger videre an til at de fleste av de aktiviteter som hittil har ligget i Eurasil og GDISC, vil bli overført til EASO.
Betydning for Norge	EASO er ikke Schengenrelevant, men en deltakelse i EASO har nær sammenheng med vår deltakelse i Dublinsamarbeidet. Ved anvendelsen av Dublinregelverket i asylsaksbehandlingen er det viktig for oss å kunne legge til grunn at mottaksforhold, asylpraksis og asylprosedyrer i de land vi samarbeider med er i samsvar med internasjonale standarder. Et tettere praktisk europeisk samarbeid vil være viktig for å kunne ivareta norske interesser, samtidig som vi vil bidra med kompetanse, bl.a. når det gjelder asylprosedyrer, organisering av arbeid med asylsaksbehandling, og erfaringer med spesielle grupper asylsøkere.
Norsk holdning	Regjeringen prioriterer arbeidet med å knytte Norge til EASO og norsk deltakelse i byrået.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

European Migration Network (EMN)

EU har styrket systematisk utveksling av informasjon om asyl og innvandring av tredjelandborgere gjennom kunnskapsnettverket European Migration Network (EMN). Nettverket består av nasjonale kontaktpersoner og Kommisjonen. I tillegg til dette utvikles nasjonale nettverk som bringer sammen ulike myndigheter, forskningsinstitusjoner og det sivile samfunn. Nettverket har som formål å dekke informasjons- og analysebehov hos EUs institusjoner og medlemsland om migrasjon og asyl, gjennom å bidra med oppdatert, objektiv, pålitelig og sammenliknbar informasjon som skal støtte politikktutvikling i EU. EMN leverer blant annet en samlet årlig analyse av politikktutvikling i EU-landene, brede temastudier og enklere sammenstillinger av medlemslandenes regelverk og praksis på særlige saksfelt. Det er et hovedmål at store deler av informasjonen skal være offentlig tilgjengelig.

Status	Norge fikk på plass en avtale om deltakelse i EMN i november 2010. Det norske EMN kontaktpunktet ledes av Justis- og politidepartementet med deltakelse fra Utlendingsdirektoratet og Institutt for samfunnsforskning.
Betydning for Norge	Deltakelse i EMN gir løpende informasjon om utviklingen i ulike deler av EUs og de enkelte medlemslands flyktning- og migrasjonspolitik. Dette for å sikre at norsk politikk og praksis er godt avstemt mot andre europeiske land.
Norsk	Nettverket er godt organisert og produserer studier og annen informasjon av god

holdning	kvalitet og relevans for Norge.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

Helhetlig tilnærming til migrasjon

Fra primært å være orientert om innadrettet arbeid med egen sikkerhet, har EU åpnet for en mer balansert og helhetlig tilnærming til migrasjon gjennom dialog og samarbeid med tredjeland. Den "globale tilnærming til migrasjon" kan defineres som utenlandsdimensjonen av EUs migrasjonspolitik, og adresserer tre viktige temaer: Tilrettelegging for legal migrasjon, bekjempelse av illegal migrasjon, og utvikling av samspillet mellom migrasjon og utvikling. I handlingsplanen for Stockholm-programmet er bl.a fremhevet at en fremtidsrettet europeisk migrasjonspolitik basert på solidaritet, felles ansvar og partnerskap er et viktig politisk mål for EU. Ved å anerkjenne samspillet mellom de ulike felt, adresseres et bredt spekter av migrasjonsrelaterte spørsmål, samtidig som de grunnleggende årsakene til migrasjon og tvungen migrasjon søkes belyst og tatt fatt i. EU vil søke å videreutvikle politikken på dette området i årene som kommer. Blant annet arbeider Kommisjonen med en meddelelse om samspillet mellom migrasjon og utvikling, og om forholdet mellom klimaendringer og migrasjon.

Status	Norge følger utviklingen på feltet og deltar uformelt i ulike prosesser i tilknytning til EUs migrasjonssamarbeid med tredjeland.
Betydning for Norge	Fra norsk side er det spesielt ønskelig å knytte seg til det samarbeidet EU etablerer med viktige opprinnelses- og transitland for migrasjonsstrømmene mot Europa. Avtaler om samarbeid med eksempelvis Øst-Afrika, er av interesse idet regionen er viktig for norsk utviklingssamarbeid og humanitær bistand, samtidig som Norge mottar mange asylsøkere fra regionen og har en stor eksilbefolkning fra området. Utviklingen i Nord-Afrika har også revitalisert EUs arbeid med migrasjonspartnerskap i regionen, og blir sett i sammenheng med andre instrumenter som EUs naboskapspolitikk for landene i sør. EUs arbeid med en helhetlig politikk for migrasjon kan videre være et interessant samarbeidsområde i lys av Stortingsmelding 13 (2008-2009) om Klima, konflikt og kapital og melding til Stortinget nr 7 (2010-2011) om Kampen mot organisert kriminalitet.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

Politisamarbeid og strafferettslig samarbeid

EUs arbeid mot menneskehandel

EU-området har lenge vært et av de fremste målene for menneskehandlerne, men etter de siste utvidelser er det også blitt et viktig arnested for slik kriminalitet. Kommisjonen la i 2010 frem forslag til direktiv om forebygging og bekjempelse av menneskehandel og beskyttelse av ofre. Viktige forslag inkluderer straffelovsbestemmelser om bl.a. hevet strafferamme for overgripere/straffefrihet for ofre, bestemmelser om offerbeskyttelse, minstekrav for hjelp til ofre, forebygging og evaluering. Europaparlamentet og Rådet vedtok direktivet med mindre endringer i hhv desember 2010 og mars 2011.

Status	Norge deltar i Kommisjonens ekspertgruppe på menneskehandel-området.
--------	--

Betydning for Norge	I regjeringens handlingsplan mot menneskehandel som ble lagt frem i desember 2010, slås det fast at regjeringen vil bekjempe alle former for menneskehandel, nasjonalt og internasjonalt. Det er viktig for Norge at EU og andre regionale samarbeidsorganisasjoner stadig styrker og gjennomfører regelverket på området, og Norge ønsker fortsatt å inneha en pådriverrolle her.
Norsk holdning	Kommisjonen har for perioden 2008-2011 oppnevnt en ekspertgruppe som skal gi råd om utviklingen av tiltak mot menneskehandel. Justisdepartementets koordinator på feltet ble valgt som en av gruppens 21 medlemmer. Gruppen har fulgt arbeidet med utviklingen av det nye direktivet mot menneskehandel, og har søkt å bidra til at innholdet ble mest mulig forpliktende og vidtrekkende. Gruppen har dessuten nødvendigheten av at EU stryker sin interne koordinering av innsatsen. I den forbindelse er det positivt at EU nå har opprettet en egen koordinator for menneskehandel-feltet.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

En ekstern politikk mot organisert kriminalitet (narkotika, menneskehandel, korrupsjon m.v.)

EUs globale arbeid mot organisert kriminalitet som narkotika, menneskehandel og korrupsjon er omhandlet i Stockholmsprogrammets punkt 7 om den eksterne dimensjonen av EUs justisfelt. I forhold til tidligere skal arbeidet mot organisert kriminalitet, korrupsjon og narkotika videreføres, mens EU er eksplisitt på at arbeidet mot menneskehandel og –smugling skal trappes opp. Programmet erkjenner at mange av truslene kommer utenfra og at det er avgjørende at EU utvikler en strategi for samarbeid med tredjeland med fokus på styrking av migrasjon- og grenseforvaltning, styrking av menneskerettigheter og institusjonsbygging for bekjempelse av terrorisme og organisert kriminalitet. EU har en rekke politiske verktøy med tredjeland som bilaterale avtaler, utvidelsesprosesser, regionalt samarbeid, utviklingssamarbeid og deltakelse innenfor internasjonale organisasjoner. Norge har i mange sammenhenger felles interesse med EU på feltet og samarbeider f.eks. om sterke overvåkningsmekanismer for FNs korrupsjonskonvensjon og FNs konvensjon mot grenseoverskridende organisert kriminalitet. Vi samarbeider også med EU på narkotikafeltet, inklusive fokus på narkomanes rettigheter.

Betydning for Norge	EUs innsats på feltet er helt avgjørende for en nødvendig europeisk respons mot organisert kriminalitet med forgreninger både innenfor og utenfor Europa. EUs innsats og norsk samarbeid med EU mot organisert kriminalitet er derfor viktig.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

Avtale om forsterket politisamarbeid, særlig med sikte på å bekjempe terrorisme og grenseoverskridende kriminalitet (Prüm)

I november 2009 undertegnet Norge og Island en avtale som knytter oss til de såkalte Prüm-beslutningene.

Prüm-beslutningene dreier seg i hovedsak om å forbedre informasjonsutvekslingen mellom politietatene i EUs medlemsstater. Det viktigste tiltaket er at statene skal sikre tilgang for andre staters politimyndigheter til nasjonale databaser for DNA, fingeravtrykk og kjøretøy. Tilgangen skal skje gjennom et nasjonalt kontaktpunkt. Ved søk i databaser for DNA og fingeravtrykk vil man bare få beskjed om man har fått treff eller ikke. Ved treff vil man måtte henvende seg til den aktuelle staten for å få

ytterligere opplysninger. Det er denne statens regler, inkludert reglene for rettshjelp, som vil regulere hvilken adgang det er til å gi tilgang til ytterligere informasjon.

Prüm-beslutningene har også regler om informasjonsutveksling ved større arrangementer. Det legges opp til at det på begjæring og uoppfordret skal utveksles informasjon for å forebygge straffbare handlinger og for å opprettholde den offentlige orden og sikkerhet. Opplysninger som kan knyttes til person, kan bare brukes til dette formål og skal slettes etter bruk. Beslutningene har også regler om felles politioperasjoner som åpner for fellespatruljer og felles operasjoner. Alle deltakende stater må være enige om slike operasjoner, og deltakende tjenestemenn står under vertsstatens kommando.

Prüm-beslutningene har et omfattende kapittel om datasikkerhet og behandling av personopplysninger. De personvernmessige sidene er derfor godt ivaretatt.

Status	Prüm-beslutningene er ikke Schengen-relevante og ble dermed ikke gjeldende for Norge gjennom vår Schengen-assosieringsavtale. Avtalen er undertegnet med forbehold for ratifikasjon. Før avtalen kan settes i kraft kreves det en oppgradering av de tekniske systemene i politiet. Det må også fastsettes forskrifter, herunder om behandling av personopplysninger og om datasikkerhet. På EU-siden er avtalen nå godkjent.
Betydning for Norge	En Prüm-avtale vil ikke gi politiet tilgang til flere eller andre opplysninger enn det vi allerede har tilgang til gjennom regulært politisamarbeid, herunder gjennom Schengen-avtalen. Derimot gjøres informasjonsutvekslingen mer effektiv gjennom at man kan søke direkte i andre staters databaser. Politiet kan raskt utelukke videre forespørsler til de stater hvor man ikke har fått treff i registrene, og konsentrere sin innsats mot den stat eller de stater der man har fått treff. Tilslutning til Prüm vil derfor medføre en effektivisering av etterforskningen av alvorlig grensekryssende kriminalitet og for oppklaringsmulighetene av slik kriminalitet. Også de øvrige bestemmelsene om politisamarbeid vil gi norsk politi forbedrede muligheter til samarbeid over landegrensene. Avtalen vil ha budsjettmessige konsekvenser da norske fingeravtrykk og DNA-registre vil måtte tilpasses de tekniske kravene i Prüm.
Norsk holdning	Avtalen knytter Norge til alle de materielle bestemmelsene i Prüm-beslutningene slik de er. I og med at Norge og Island er tredjeland, er det foretatt enkelte institusjonelle tilpasninger i vår tilknytningsavtale.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

SIS II

Høsten 2006 ble det vedtatt et nytt regelverk for Schengen informasjonssystem, det såkalte SIS II. Regelverket bygger på eksisterende regelverk, men SIS II vil inneholde noen flere opplysningskategorier.

De nødvendige lovendringer ble vedtatt i juni 2008 i Norge ved en endring av SIS-loven. Innføring av SIS II krever imidlertid også omfattende tekniske endringer, både i det sentrale EU-systemet og i nasjonale systemer. SIS II kan ikke tas i bruk før man er sikre på at så vel det sentrale som de nasjonale systemene fungerer tilfredsstillende.

Status	Igangsetting av SIS II var opprinnelig planlagt til mars 2007. Det har imidlertid inntruffet en serie forsinkelser i det tekniske arbeidet med SIS II som fortsatt ikke er ferdig. Det kan ikke settes i operativ bruk før tidligst i 2013.
--------	---

Betydning for Norge	SIS II vil gi bedre funksjonalitet enn SIS I. En oppgradering av det nasjonale systemet har budsjettmessige konsekvenser.
Norsk holdning	Norge har hatt en positiv holdning til utviklingen av SIS II. Vi ligger i fremste rekke i den tekniske gjennomføringen, og bidrar aktivt ved å bistå Kommisjonen i det sentrale prosjektarbeidet.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

Sikkerhetsmyndighetenes tilgang til VIS

Parallelt med VIS-forordningen har det blitt behandlet en rådsbeslutning om tilgang til VIS for utpekte myndigheter og Europol med henblikk på å hindre, avdekke og etterforske terrorhandlinger og andre alvorlige kriminelle handlinger. Rådsbeslutningen er Schengen-relevant og Norge har deltatt i arbeidet i Rådet.

Status	Se omtale av VIS ovenfor (s 46)
Betydning for Norge	Rådsbeslutningen innebærer at norsk politi vil få tilgang til informasjonen fra registeret på nærmere vilkår og etter fastsatte prosedyrer. Det enkelte land bestemmer selv hvilke nasjonale kontaktpunkter som skal gis tilgang. På norsk side legges det opp til at dette vil være KRIPOS og PST. Rådsbeslutningen har omfattende regler om personvern. Tilgangen til informasjon skal registreres og underlegges kontroll fra den nasjonale personvernmyndigheten (Datatilsynet). Dette forutsetter etablering av rutiner, organisasjon og at det blir satt av ressurser til å administrere og kontrollere bruken av ordningen i Norge. En av VIS-bestemmelsene i utlendingsloven vil særskilt regulere politiets tilgang til VIS.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

Gjensidig hjelp i straffesaker

Norge og Island har undertegnet en avtale med EU om gjensidig hjelp i straffesaker. Avtalen vil blant annet medføre at framskaffelse av bevis fra andre medlemsstater blir enklere. Avtalen har også regler om vitneavhør ved video-opptak eller over telefon. Avtalen, som ennå ikke har trådt i kraft, krever lovendring på norsk side.

Status	Proposisjon med nødvendige lovendringer legges fram høsten 2011. På EU-siden krever avtalen Parlamentets godkjenning. Det er forventet at Parlamentet vil behandle saken i løpet av 2011.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

Avtale med EU om arrestordre

Norge og Island har undertegnet en parallellavtale til den europeiske arrestordren – et forenklet system for overlevering av lovbrøyttere. Denne avtalen har ennå ikke trådt i kraft. Avtalen krever lovendring på norsk side.

Status	Det tas sikte på å fremme proposisjon for Stortinget i løpet av høsten 2011 På EU-siden skal avtalen endelig godtas av Rådet, etter at det er innhentet samtykke til inngåelsen fra Europaparlamentet. Avtalen ligger i Europaparlamentet for godkjenning.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

Samarbeid innenfor kriminalomsorg

Rammebeslutning 2008/909/JHA om soningsoverføring

EUs ministerråd vedtok 27. november 2008 rammebeslutning om anvendelse av prinsippet om gjensidig anerkjennelse av dommer i straffesaker om idømmelse av frihetsstraff eller frihetsberøvende foranstaltninger med henblikk på fullbyrdelse i Den europeiske union.

Rammebeslutningen bygger på prinsippet om gjensidig anerkjennelse. Etter rammebeslutningen kan en domfelt overføres uten samtykke dersom han eller hun overføres til sin nasjonalstat og det er der vedkommende bor.

Rammebeslutningen forenkler gjeldende prosedyrer for overføring av straffedømte personer til soning i sine hjemstater i forhold til bestemmelsene i europarådskonvensjonen av 1983. Videre innsnevres hjemstatens muligheter til å nekte å ta i mot personer til soning i forhold til tilsvarende regler i ovennevnte europarådskonvensjon med tilleggsprotokoll.

Status	Rammebeslutningen er vedtatt i EU. Den er ikke Schengenrelevant, og dermed ikke gjeldende for Norge. Norge ønsker en avtale med EU som slutter oss til dette systemet. I påvente av dette, har Norge også bedt om avtaler som bygger på rammebeslutningen med enkelte utvalgte land. Avtaler er undertegnet med Latvia, Litauen og Romania.
Betydning for Norge	En tilslutningsavtale til EUs rammebeslutning vil innebære en betydelig effektivisering og forenkling av overføringsprosedyrene, samt en utvidelse av muligheten for overføring.
Oppfølging overfor EU	Saken følges tett gjennom ulike kanaler, med sikte på å få aksept i Europakommisjonen for Norges relevans.
Hovedansvarlig departement	Justisdepartementet

Del 3 – Samarbeid på det utenriks- og sikkerhetspolitiske området

Samarbeidet om en felles utenriks- og sikkerhetspolitikk (FUSP) i EU ble vesentlig styrket etter murens fall i 1989 og krisene på Balkan på begynnelsen av 1990-tallet, og blir stadig mer aktuelt i en globalisert verden. Gjennom Lisboa-traktaten er også det formelle grunnlaget for en felles utenrikspolitikk blitt sterkere. Imidlertid er det fortsatt slik at utenriks- og sikkerhetspolitikken er nasjonalstatens prerogativ, slik at det med andre ord kreves enstemmighet når EU skal etablere en felles utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Etableringen av EUs nye utenrikstjeneste EEAS (European External Action Service) som ble operativ 1.1.2011, har som formål å samle EUs ulike utenrikspolitiske aktiviteter, så som utenriks- sikkerhets- handels og utviklingspolitikk for at EU skal bli en mer slagkraftig utenrikspolitisk aktør. Både Kommisjonen og Rådssekretariatet mister dermed mye av sin rolle på utenrikspolitikken område, slik at det framover er EEAS som er Norges samarbeidspartner på dette feltet.

Norsk utenrikspolitikk ligger i de fleste saker svært nær EUs, noe som gjør et samarbeid med EU hensiktsmessig på mange områder gitt EUs utenrikspolitiske tyngde. Samtidig er det ingen formell, overordnet avtale mellom Norge og EU om samarbeidet på FUSP. Vår formelle tilknytning til EUs utenrikspolitiske samarbeid er sterkest på det sikkerhets- og forsvarspolitiske området (CSDP), der Norge deltar i ulike typer militært og sivilt samarbeid med EU. Norge har forøvrig i tilknytning til EØS-avtalen en politisk dialog med EU om utenrikspolitiske spørsmål. Denne omfatter møter på embetsnivå med noen av EEAS' arbeidsgrupper, og konsultasjoner om utenrikspolitiske emner i tilknytning til EØS-rådsmøtet hvert halvår. Det arbeides for å etablere halvårslige møter mellom høyrepresentanten og utenriksministeren, i tillegg til de halvårslige utenriksministermøter mellom Norge og EUs formannskap. Norge har også mulighet til å slutte seg til EUs utenrikspolitiske erklæringer, samt EUs 'felles holdninger' (inkl. sanksjoner mot enkelte land) og EUs innlegg i internasjonale organisasjoner, noe vi ofte benytter oss av.

Våre formelle påvirkningsmuligheter overfor EU er begrenset. De uformelle kanalene blir derfor viktige. Norge vil tjene på å sette inn kreftene der vi har kompetanse, erfaringer eller offensive interesser.

Følgende områder har prioritet fra norsk side i kontakt med EU:

- Nordområdene/Russland
- Sivil og militær konfliktforebygging og krisehåndtering i rammen av CSDP
- Freds- og forsoningsarbeid for land/regioner der Norge er involvert

Aktuelle spørsmål som nå ligger på bordet er dekket under arbeidsprogrammet for EØS-saker. Klima og energisikkerhet får økende betydning i EUs energipolitikk, og bidrar til at energispørsmål i stadig sterkere grad blir et integrasjonstema. Dette kan åpne nye perspektiver for det fremtidige energisamarbeid mellom Norge og EU

Arbeidsprogrammet tar derfor utgangspunkt i Rådets program om FUSP og konkretiserer norske synspunkter og interesser i forhold til dette. Politiske områder hvor Norge har en særlig interesse av eller mulighet for å samarbeide med EU identifiseres, og programmet skal styrke grunnlaget for en løpende strategisk tenking, for valg av dialogpartnere, bygging av allianser og bruk av påvirkningskanaler.

Russland, nordområdene, SUS-området

Russland

EUs samarbeid med Russland er omfattende og reguleres gjennom Partnerskaps- og samarbeidsavtalen (PCA) av 1997. I tilknytning til denne avtalen finnes et rammeverk for samarbeidet om fire samarbeidsrom som ble vedtatt i mai 2005, dvs. for handel og økonomi, justis/frihet/sikkerhet, ytre sikkerhet, og forskning/utdanning/kultur. Gjennomføring av inngåtte avtaler, inkl. veikartene for de fire samarbeidsrom, er en hovedprioritet for EU fremover. Forhandlingene om en ny avtale ble påbegynt i 2008, men er vanskelige og vil ta tid. EU vektlegger særlig områdene energi (sikkerhet og leveranser), og handel. Russland ønsker visumfritak ved reiser til EU, og det er lansert en dialog om felles steg som skal til for at dette kan bli en realitet. EU og Russland har også lansert et Partnerskap for modernisering for å støtte russiske myndigheters ønske om å modernisere landet.

Man ser forholdet til Russland i en større regional kontekst, jfr. naboskapspolitikken og Det østlige partnerskap og finansieringsinstrumentet for EUs naboskapspolitikk, ENPI, omfatter også Russland.

Utvidelsen av EU har gjort samarbeidet med Russland mer komplekst og utfordringene større når det gjelder å føre en enhetlig Russland-politikk. I enkelte kriser, f.eks. Georgia-konflikten sommeren 2008 og gasskrisen vinteren 2009, har EU imidlertid opptrådt med en enhetlig profil.

Norges forhold til Russland er historisk godt. Det brede samarbeidet er konstruktivt og pragmatisk, bygd på felles interesser. Spesielt i nordområdespørsmål er det stor gjensidig forståelse. Avtalen mellom Norge og Russland om maritim avgrensning og samarbeid i Barents- og Polhavet ble undertegnet 15. september 2010 i Murmansk. Begge lands nasjonalforsamlinger gav i løpet av vinteren 2011 sitt samtykke til ratifisering av avtalen. Utenriksministrene Støre og Lavrov utvekslet ratifikasjonsdokumenter i Oslo 7. juni 2011 og avtalen trer i kraft tretti dager etter utvekslingen av ratifikasjonsdokumentene.

Naboskapet med Russland byr på muligheter såvel som utfordringer. Utveksling av erfaringer, analyser og vurderinger mellom Norge og EU er til gjensidig nytte. Sentralt i dialogen med EU og medlemslandene vil være å skape forståelse for at det er i felles interesse å integrere Russland i internasjonale samarbeidsfora og prosesser. Russland må ses som en del av løsningen på felles europeiske og globale utfordringer, herunder i nordområdene.

Nordområdene

EUs politikk for nordområdene har endret seg betydelig siden EU-kommisjonen gikk inn i Barentssamarbeidet fra starten i 1992. Under finsk ledelse ble "EUs nordlige dimensjon" etablert mot slutten av 1990-tallet. Denne politiske konstruksjonen ble justert og reetablert som "Den nordlige dimensjon" i 2006, da som et likeverdig partnerskap mellom EU, Russland, Norge og Island, inklusiv deltakelse fra de fire regionale rådene – Arktisk råd, Barentsrådet, Østersjørådet og Nordisk råd. Samarbeidet har sterkt fokus på Nordvest-Russland og skal være et regionalt uttrykk for de fire samarbeidsrommene mellom EU og Russland. Norge og Island har adgang til full deltakelse i sistnevnte samarbeid i spørsmål som er relevante for Den nordlige dimensjon. Norge overtok formannskapet i Den nordlige dimensjon i november 2010.

Kommisjonen fremla i 2008 en egen melding om nordområdene, som legger til grunn at EU er en aktør som har legitime interesser i Arktis av historiske, geografiske og økonomiske grunner. I meldingen fastslås det at hovedmålene for EUs nordområdepolitikk er 1) Beskyttelse og bevaring av Arktis i samstemmighet med befolkningen i Arktis, 2) Fremme bærekraftig bruk av ressursene, 3) Støtte til økt multilateral forvaltning/styring (governance) av Arktis.

Rådet bekreftet disse hovedmålene i desember 2009 og slo fast at klimaendringer og andre effekter av menneskelig virksomhet i Arktis også har følger for EU, og at EU derfor ønsker å bidra til det multilaterale samarbeidet om Arktis. Dette skal skje i nært samarbeid med de arktiske landene, og i samsvar med internasjonale konvensjoner, spesielt Havrettskonvensjonen, og politikken for Den nordlige dimensjon. Man ba videre Kommisjonen om å fortsette arbeidet med å utforme en egen EU-politikk

vedrørende Arktis. I januar 2011 vedtok Europaparlamentet en egen rapport hvor man tar til orde for utvikling av en EU-politikk for nordområdene som er basert på eksisterende rettslig og institusjonelt rammeverk og som utviser tilbørlig respekt for kyststatenes suverenitet over land og tilstøtende havområder i polområdet. Samtidig slås det også fast at EU har en legitim interesse i området og i hvordan dette forvaltes. Selv om denne rapporten ikke er bindende er det grunn til å anta at den vil bli tillagt betydelig vekt i Kommisjonens og Rådets videre arbeid med å utforme en egen EU-politikk for nordområdene. Kommisjonen vil i juni i år fremlegge en egen fremdriftsrapport som tar for seg oppfølgingen av meldingen fra 2008, og det forventes at Rådet vil følge opp sine konklusjoner fra 2009 i løpet av det danske formannskapet våren 2012.

For Norge er det fortsatt viktig å arbeide for forståelse i EU for norsk syn på Arktis og de virkemidler som bør benyttes for å sikre en forsvarlig utvikling i Arktis, særlig hva gjelder synet på FNs havrettstraktat og Kontinentalsokkel-kommisjonen. Det er viktig å holde EUs oppmerksomhet mot det regionale samarbeidet i nordområdene. De tre nordiske EU-land og Kommisjonen er medlemmer av Barentsrådet og Østersjørådet, og de samme tre landene er også med i Arktisk Råd. EU selv anser også de fire regionale rådene i nord (de nevnte pluss Nordisk Ministerråd) som viktige samarbeidspartnere i utviklingen av Den nordlige dimensjon. Norge ønsker å trekke EU tettere inn i det arktiske arbeidet på en konstruktiv måte, og har gått inn for at EUs anmodning om status som fast observatør i Arktisk Råd tas til følge. Norge har siden 2004 ført nordområdedialoger med utvalgte EU-land for å fremme engasjement og forståelse for nordområderelaterte spørsmål og norsk syn på dette.

Øvrige naboland i øst

EUs forhold til sine øvrige naboland i øst (Ukraina, Moldova, Hviterussland, Georgia, Armenia og Aserbajdsjan) utdypes gjennom EUs naboskapspolitikk (ENP) og bruk av finansieringsinstrumentet ENPI. Partnerskaps- og samarbeidsavtaler (PCA) gir et formelt og juridisk grunnlag for samarbeidet. Gjennom ENP utarbeides handlingsplaner i samarbeid med landene selv, som skal styrke landenes økonomi, demokratiske institusjoner og rettssamfunnet. Landene deltar også i Det østlige partnerskap (EaP), som hører inn under ENP, og som ble lansert i mai 2009. EaP omfatter bilateralt og multilateralt samarbeid. Hviterussland deltar kun i det multilaterale samarbeidet. Som et ledd i EaP har EU planlagt eller påbegynt forhandlinger om assosieringsavtaler med Ukraina, Moldova, Georgia, Armenia og Aserbajdsjan, med dype og omfattende frihandelsavtaler der det er ønskelig og mulig. Det er opprettet en Vennegruppe for informasjonsutveksling og koordinering om EaP med tredjeland, der også Norge deltar.

I løpet av våren 2011 vil HR Ashton/EEAS i samarbeid med Kommisjonen fremlegge en rapport som skal vurdere EUs naboskapspolitikk i sin fulle bredde – ma.o. både det sørlige og østlige naboskap. EUs betoning vil ventelig ligge på differensiering av naboskapspolitikken og fokus på respekt for felles verdier som demokratiutvikling, rettssikkerhet, MR, godt styresett og rettstatens prinsipper, samt støtte til økonomiske reformer, styrking av regionalt samarbeid og samarbeid med sivilsamfunnet.

Norge samarbeider nært med EU-landene i OSSE og Europarådet, samt gjennom tilslutning til EUs utenrikspolitiske erklæringer, for å styrke ENP-landenes demokratiske utvikling. Også norsk prosjektinnsats retter seg mot demokratisering, menneskerettigheter, styrking av rettsstaten, konfliktforebygging, energi og miljø. Det arbeides for å oppnå synergieffekt mellom den norske innsatsen og ENP i de aktuelle landene. Samarbeidet med EU om Hviterussland er styrket i tråd med regjeringens strategi for Hviterussland av juni 2007, også gjennom samarbeid på prosjektområdet. Norge vil delta i Det østlige partnerskap på prosjektbasis, eks deltar Norge i et energieffektiviseringsprogram under EaP, der Ukraina er pilotland.

Sentral-Asia

EU har partnerskapsavtaler med alle fem sentralasiatiske land. EU ønsker å fremme økonomisk og demokratisk utvikling og stabilitet i regionen og legge til rette for samarbeid på energisektoren. En egen EU-strategi for Sentral-Asia ble vedtatt i 2007, som omfatter et bistandsprogram på 750 mill. euro for perioden 2007 – 2013. En stor del av bistanden kanaliseres bilateralt og går til fattigdomsbekjempelse,

utdanningstiltak og institusjonsbygging i det enkelte land, resten går til fremme av samarbeid innen regionen på energi, miljø, transport og vannforvaltning. Menneskerettighetsdialoger med hvert land i regionen er et sentralt element i EUs tilnærming. EU-landene har store næringslivsinteresser i de fleste land i Sentral-Asia. Regionen er også viktig for EU i et energisikkerhetsperspektiv, og på grunn av militæroperasjonene i Afghanistan.

Norge ser det som viktig å styrke våre forbindelser med de sentralasiatiske land, både bilateralt og gjennom multilaterale kanaler som FN og OSSE. Norge opprettet i 2009 en ambassade i Astana (Kasakhstan). Vi har store næringslivsinteresser og en prosjektportefølje på nærmere 100 mill. NOK i Sentral-Asia med støtte til demokratiltak, menneskerettigheter samt institusjons- og kapasitetsutbygging. Både utenrikspolitisk og hva gjelder prosjektstøtte ligger Norge tett opp til EUs politikk og strategi for Sentral-Asia og dette følges opp gjennom styrket kontakt med EEAS både på landnivå og i Brussel.

Vest-Balkan og Middelhavsregionen

Vest-Balkan

EU definerer landene på Vest-Balkan som en del av det europeiske prosjektet og legger til rette for å styrke landenes utsikter til EU-medlemskap. Thessaloniki-agendaen fra 2003 og Stabiliserings- og assosieringsprosessen (SAP) legges til grunn for dette arbeidet. Et viktig signal var EUs opphevelse av visumkravet til borgere fra Serbia, Montenegro og FYROM i desember 2009, og for borgere fra BiH og Albania i 2010.

EUs engasjement i regionen er vedvarende høyt, både gjennom Stabilitets- og assosieringsprosessen og gjennom CSDP-operasjonen i Kosovo. EUs øvrige sivile og militære operasjoner i regionen vil bli videreført, men i redusert omfang. Det gjelder så vel militæroperasjonen Althea, som EUPM (politi- og overvåkingsoperasjon), begge i Bosnia-Hercegovina.

Kosovo: EU lanserte den sivile rettsstatsoperasjonen EULEX i februar 2008. EULEX er den største CSDP-operasjonen noensinne med om lag 1900 internasjonalt personell. EU er også engasjert i forhold til å opprettholde et klart europeisk perspektiv for landet, noe som kompliseres av det faktum at ikke alle medlemsland har anerkjent Kosovo. EU er også aktiv som tilrettelegger for dialogen Serbia-Kosovo.

Montenegro fikk kandidatlandstatus i desember 2010, mens "avisen" for Albania fant at man ennå ikke oppfylte kriteriene. Kommisjonen utarbeider nå en "avis" for Serbia, som forventes ferdig i løpet av høsten 2011. Her avhenger mye av fremdrift i dialogen med Kosovo samt med hvorvidt Beograd anses å samarbeide fullt ut med Den internasjonale straffedomstolen for Det tidligere Jugoslavia (ICTY).

Medlemskapsforhandlinger med Kroatia forventes avsluttet i 2011, for deretter og sendes til ratifisering blant medlemslandene. Navnestriden med Hellas hindrer fortsatt fremdrift for FYROM, tross Kommisjonens anbefaling om åpning av forhandlinger. Den politiske situasjonen i Bosnia-Hercegovina bremser for tiden fremdrift langs EU-sporet.

For Norge er det viktig å støtte den felles europeiske anstrengelse for stabilisering og utvikling på Vest-Balkan. Norges innsats på Vest-Balkan følger en bred internasjonal tilnærming som tar sikte på Balkan-landenes integrasjon i euroatlantiske strukturer (EU og NATO). Norge vil gjennom prosjektbistand støtte reformarbeidet og implementering av europeiske standarder, i samarbeid med EU. Norge vil videre bidra gjennom fortsatt deltakelse i EUs militære og sivile krisehåndteringsoperasjoner. Vi bidrar i dag med syv personer i EULEX-operasjonen i Kosovo.

Middelhavsregionen

EU inkluderer land rundt Middelhavet og i Midtøsten i sin naboskapspolitikk (Det sørlige partnerskap – Middelhavsunionen) og signaliserer økt vilje til å videreutvikle de politiske, økonomiske og sosiale forbindelsene med landene rundt det sørlige og østlige Middelhav. Handlingsplaner med Tunisia, Marokko, Jordan, Israel og Det palestinske området, Egypt og Libanon innenfor naboskapspolitikken er

undertegnet. Demokratiutvikling, konfliktforebygging, fattigdomsbekjempelse, bedrede økonomiske rammevilkår og forebygging av rekruttering til terrornettverk er blant de prioriterte sakene.

Tunisia og Egypt: EUs fokus ligger på hvordan man best kan støtte de demokratiske overgangsprosessene. EU forventes å handle på bred front for å støtte demokratisering, fremme av menneskerettigheter og styrking av landenes økonomi. Ift støtten til sikkerhetssektorreform og institusjonsbygging vil man også vurdere hvordan CSDP-instrumenter, inkludert Crisis Response Teams, kan benyttes i det forberedende arbeidet.

Libya: EU støtter en besluttsom gjennomføring av Sikkerhetsrådets resolusjoner 1970 og 1973. Dette omfatter også vurdering av behovet for støtte til å sikre tilgang for humanitær bistand, samt å sikre at sanksjonene håndheves. EU støtter etableringen av en bred nasjonal dialog og en politisk prosess.

Norge deler EUs målsettinger for landene i regionen, ut fra et generelt fokus på fremme av stabilitet, demokrati og rettsstatsprinsipper. Et eventuelt styrket norsk samarbeid med Maghreb-landene, særlig på energiområdet, ses i sammenheng med EUs politikk. Det er inngått EFTA handelsavtaler med de fleste av landene (Egypt, Marokko, Israel, Jordan, De palestinske områdene, Libanon, Tunis).

Midtøsten, Iran, Irak

Midtøsten

EU ønsker å bidra til en løsning på konflikten mellom Israel og palestinerne i tråd med "Veikartet for fred" og slutter opp om USAs arbeid for en tostatsløsning gjennom nye forhandlinger mellom Israel og PLO. EUs politiske rolle i fredsprosessen er forankret i Midtøsten-kvartetten som foruten EU består av USA, FN og Russland. EUs rådskonklusjoner av desember 2009 og desember 2010 var dessuten et viktig bidrag til internasjonal konsensusbygging om rammene for en tostatsløsning, basert på 1967-grensene og med Jerusalem som hovedstad for to stater.

Gitt USAs politiske lederrolle, er det imidlertid som bistandsaktør at EU gjør sin primære innsats. Sentralt står støtte til oppbygging av palestinske institusjoner, spesielt på sikkerhetsområdet. EU opprettet i februar 2008 en egen finansieringsmekanisme (Pégase) for overføring av bistand til de palestinske områder. EU har iverksatt to sivile CSDP-operasjoner i de palestinske områdene, en innenfor sivilt politi (EUPOL COPPS) og en grenseovervåkningsoperasjon mellom Gaza og Egypt (EUBAM Rafah). Sistnevnte har ikke vært operativ siden Hamas' maktovertagelse i Gaza.

For Norge vil tett dialog med EEAS og det aktuelle formannskapsland om den israelsk-palestinske konflikt og giversamarbeidets innretning fortsatt bli prioritert høyt, både lokalt og på hovedstadsnivå. Norge er en betydelig giver til den palestinske befolkning, og har formannskapet i giverlandsgruppen AHLC, hvor EU og USA er co-sponsorer. AHLC og Kvartetten arbeider komplementært, og tett dialog om de politiske strategiene og det økonomiske samarbeidet er nødvendig.

Iran

Forsøkene på å finne en løsning på atomsaken, er den dominerende saken i EUs forhold til Iran. EU3+3 (UK, Frankrike, Tyskland + Kina, Russland og USA) er den sentrale aktøren, der Høyrepresentanten per idag leder samtaleene på vegne av gruppen. EU har en tosporstilnærming med insentiver til dialog og samarbeid, samtidig som man opprettholder presset mot regimet. EU har vedtatt sanksjoner som går vesentlig lenger enn sanksjonene vedtatt i Sikkerhetsrådet, og skjerpet sanksjonene ytterligere senest i april 2011. Iran har ikke respondert positivt på den omfattende tilbudspakken om samarbeid og invitasjonen til dialog fra EU3+3. Det som har skjedd i kjølvannet av presidentvalget i 2009 har ikke styrket mulighetene for en dialog med EU3+3, og iranske myndigheter har uttalt seg negativt om EUs mulige videre rolle i atomspørsmålet. Den forverrede MR-situasjonen bekymrer EU. Iran har ikke villet ha noen møter med EU under MR-dialogen som har pågått siden 2004. Den siste tid har EU økt sin oppmerksomhet vedrørende Irans regionale rolle.

Norge deler EUs ønske om å oppnå en forhandlingsløsning i atomspørsmålet, og vil videreføre en løpende kontakt med EU for evaluering av utviklingen. I tillegg til politisk press, er det viktig å se på muligheter for å videreføre den politiske dialogen med Iran, og det er tatt skritt for å identifisere områder hvor dialog og samarbeid med Iran kan utvides. Imidlertid er det uaktuelt å utvide samarbeidet med Iran i nær framtid, sett i lys av det nåværende bilaterale forholdet. Norges samarbeid med EU om menneskerettighetsspørsmål i Iran har vært nyttig og vil bli videreført.

Irak

EU vil styrke relasjonene med Irak med sikte på en langsiktig stabilisering av landet. Muligheten for å inngå en samarbeidsavtale er under vurdering. EU har en rettsstatsoperasjon i Irak (EUJUSTLEX), som særlig fokuserer på å øke kompetansen i strafferettspleien.

Norge har utvidet sine bilaterale relasjoner med Irak blant annet ved utvidelse av det bilaterale oljesamarbeidet, opplæring for irakiske diplomater i Oslo, kultursamarbeid, og teknisk-faglig samarbeid mellom finansinstitusjoner. Norge vil holde seg oppdatert om EUs initiativ og prioriteringer. Fra norsk side vil det være spesielt interessant å følge EUs arbeid med en rettsstatsoperasjon i Irak.

Transatlantiske relasjoner

EU har som mål å intensivere og effektivisere samarbeidet med USA. Dialogen skjer på ulike nivåer, med alt fra årlige toppmøter til samarbeid på ekspertnivå i arbeidsgrupper.

I 2007 opprettet EU og USA et transatlantisk økonomisk råd (Transatlantic Economic Council) for å styrke den transatlantiske økonomien. Man ble også enig om en rammeavtale for samarbeidet som legger særlig vekt på regelverkssamarbeid, innovasjon og teknologi, handel og sikkerhet, energi, kapitalmarkeder og intellektuelle eiendomsrettigheter. EU og USA samarbeider i tillegg på en rekke andre områder, f.eks. om justis- og innenrikssaker, miljø, vitenskap og teknologi, og utdanning og opplæring. I 2010 opprettet partene et energiråd (Energy Council) for å fremme energisikkerhet og stabile, pålitelige og transparente globale energimarkeder, og for å koordinere regelverk og forskningsprogrammer for ren energi.

På toppmøtet i 2010 definerte EU og USA tre hovedprioriteringer: Hvordan sikre økonomisk vekst og skape arbeidsplasser, møte utfordringene knyttet til klima og internasjonalt utviklingssamarbeid, og styrke sikkerheten til befolkningen.

Norge ser positivt på at EU ønsker å intensivere dialogen med USA på de nevnte områdene. På det sikkerhetspolitiske felt samarbeider Norge godt med både EU og USA om ikke-spredning, konfliktforebygging og gjenoppbygging.

Asia

Afghanistan

EU vedtok i 2009 en felles handlingsplan for Afghanistan, der prioriterte områder blant annet er oppbygging av samfunnsinstitusjoner, reformer i justissektoren, narkotikabekjempelse, menneskerettigheter og utdanning. Parallelle handlingsplaner for Pakistan og regionen sett under ett ble samtidig vedtatt. I 2007 ga EU og medlemslandene tilsagn om å bidra med 2 mrd euro til gjenoppbygging under utviklingsplanen 'Afghanistan Compact'. Kommisjonens bidrag går til utvikling av landsbygda, godt styresett og helse, samt humanitære bidrag. EUs virke på bakken ledes av delegasjonsleder/spesialrepresentant litauiske Vygaudas Uzackas. EUPOL Afghanistan, EUs politioperasjon, videreføres.

Norge har et bredt engasjement for fred og utvikling i Afghanistan. På Kabul-nivå samarbeides det tett med EU, både med EUs Head of Mission og med EUSR. Norge ga under Paris-konferansen i 2008 tilsagn om NOK 750 mill pr år i perioden 2008-2012. Det er et overordnet hensyn å innrette den norske innsatsen

på en slik måte at den bidrar til å bygge afghansk kapasitet til å ivareta egen sikkerhet og utvikling. Hovedinnsatsområdene for den lansiktede bistanden er godt styresett, utdanning og landsbygging, med kvinners rettigheter og korrupsjon som tverrgående temaer. I tillegg ytes humanitær innsats.

Norge har 23 politirådgivere i Afghanistan hvorav ca halvparten deltar i EUs sivile operasjon (EUPOL) i Kabul og Meymaneh.

Andre land

EU ønsker å styrke samarbeidet med viktige asiatiske land som Kina, India, Japan og Sør-Korea gjennom strategiske partnerskap, og avholder årlige toppmøter med disse landene (annethvert år med Sør-Korea). Samtaler om mulig tettere strategisk samarbeid med Pakistan pågår, grunnet landets sentrale rolle i regionen samt den innenrikspolitiske utvikling. Klima- og energispørsmål står sentralt i samarbeidet med Kina og India. Spørsmål knyttet til investeringer og handel er viktig i dialogen med Kina, men samarbeidet er etter hvert blitt meget bredt. EU og Kina har siden 2007 forhandlet om en partnerskaps- og samarbeidsavtale, og har også etablert en dialog om Afrika. Overfor India er det særlig vekt på å utdype det økonomiske samarbeidet. I 2011 ratifiserte EU en omfattende frihandelsavtale med Sør-Korea. EU har også innledet forhandlinger om frihandelsavtaler med land som India, Singapore og Malaysia. Ikke-spredning er et viktig felt, særlig i relasjonene til Pakistan og India. EU oppdaterer og viderefører sanksjonene mot Burma.

EU vil styrke samarbeidet med regionale organisasjoner, særlig ASEAN, og videreutvikle ASEM-samarbeidet (Asia-Europe Meetings, etablert i 1996). EU er observatør i SAARC (South Asian Association for Regional Cooperation) og ønsker å fremme regional integrasjon i Sør-Asia. Utviklingen i Nord-Korea blir fulgt nøye, og EU vurderer hvordan unionen best kan bidra til en mer positiv utvikling.

For Norge er det viktig å intensivere det bilaterale samarbeidet med de respektive stormakter i Asia og å dra nytte av deres samarbeid med EU, gitt de asiatiske lands økende politiske og økonomiske betydning, regionalt og globalt. Norge må bruke kontaktene med EU i informasjonsutveksling og policy-spørsmål. Fra EUs side er det bl.a. interesse for vårt utviklings-, forsonings- og MR-engasjement i Asia. Fra norsk side er det særlig interesse for EUs relasjoner med Asia på områdene handels-/næringslivsspørsmål, energi- og klimasamarbeid, politisk dialog (herunder konfliktforebygging), nedrustning og ikke-spredning, demokratibygging/MR og utviklingsspørsmål. Det er av særlig interesse å følge EUs Burma-politikk og medvirke til at denne oppmuntrer til dialog og utvikling i landet. Norge ønsker medlemskap i ASEM og videre kontakt om dette med EU-hovedstedene og EEAS prioriteres.

Afrika

Afrika vil fortsatt stå sentralt i EUs utenrikspolitiske arbeid. Den siste tids omveltninger i Nord-Afrika, samt urolighetene og utfordringene i en rekke andre afrikanske land (Elfenbenskysten, Somalia, Sudan, Zimbabwe for å nevne noen) vil sannsynligvis bare forsterke EUs fokus på utviklingen på kontinentet.

Sudan

EU har i de senere år økt sitt engasjement i fredsprosessen i Sudan, bl.a. ved å utnevne en spesialrepresentant (utsending) til landet (EUSR Mardsen). Som et resultat av folkeavstemningen om delingen av landet (der EU deltok som valgobservatører) er det forventet at EU utarbeider en ny strategi for EUs engasjement i Sør-Sudan. GoSS kortsiktige plan for institusjonsbygging er under implementering, samtidig som man utarbeider en tre-årig utviklingsplan sammen med givene. I denne sammenheng, vil spørsmålet om arbeidsfordelingen mellom de internasjonale aktørene antageligvis stå sentralt og her vil EU ønske en sentral plass. EU deltar som observatør i overvåkings-kommisjonen for fredsavtalen CPA (AEC).

EU-kommisjonen er en betydelig giver til flergiverfondene for Sudan og har et omfattende bistandssamarbeid med Sudan. EU har også vært engasjert i fredsforhandlingene i Juba mellom

”Herrens motstandshær” (LRA) og ugandiske myndigheter. I tillegg har EU etablert en stabiliseringsoperasjon, EUFOR Tchad/RCA, i Sudans naboland Tsjad, som nå er overtatt av FN (MINURCAT).

Norge har et bredt engasjement til støtte for fredsprosessene i Sudan. Vi var direkte involvert i nord-sør-forhandlingene som førte frem til avtalen (CPA) i 2005. I slutfasen av CPA-prosessen har Norge ytterligere trappet opp sin innsats, og det er utnevnt en egen spesialutsending til Sudan. Norge har også støttet fredsavtalen for Øst-Sudan og forhandlingene for Darfur og LRA. Norge deltar i FN-operasjonen både i sør (UNMIS), og i Darfur (UNAMID). Norge samarbeider tett med EU-utsendinger for Sudan og har på grunn av vårt betydelige engasjement i landet fått en viktig rolle som rådgiver under EUs interne politiske prosesser vedr. Sudan. Det norske samarbeidet med EU er meget nyttig og vil videreføres.

DR Kongo

EU har for tiden ingen spesialrepresentant til De store sjøer etter at tidligere EUSR Roeland van der Geer tiltrådte stillingen som EU-ambassadør i Sør-Afrika. Medlemslandene har divergerende interesser og syn som gjør det utfordrende for EU å formulere en koherent og effektiv politikk for DR Kongo. Den svært omskiftelige situasjonen i landet og regionen gjør det ikke lettere for EU å forholde seg enhetlig og effektivt til dette konfliktbelastede området.

EU har for tiden to CSDP-operasjoner i DR Kongo: politioperasjonen EUPOL RD Congo, og en operasjon for sikkerhetsreform, EUSEC RD Congo. Førstnevntes mandat er blitt forlenget til 30. september 2011, mens sistnevntes utløper 30. september 2012.

Norsk innsats i DR Kongo har fokus på humanitær bistand og bekjempelse av seksualisert vold (SGBV), herunder assistanse til personer utsatt for SGBV i form av medisinsk, psykososial og juridisk oppfølging og forebyggende arbeid. I tillegg støtter Norge blant annet demobilisering av tidligere barnesoldater, forsoningsarbeid og tiltak for internt fordrevne. Samtidig deltar Norge i EUs arbeidsgruppe for ulovlig utnyttelse av naturressurser i området rundt De store sjøer. Et sentralt fokus for EUs arbeid i DR Kongo er sikkerhetssektorreform. Norge styrker sin innsats på dette området. Norge sekonderer allerede en nestleder til FN-operasjonen MONUSCOs SSR enhet fra forsvaret, samt sivilt personell til andre enheter i MONUSCO. I tillegg øker Norge støtten til oppbygging av justissektoren i landet. Kontakten med EU på dette området er svært nyttig, og Norge ønsker å styrke dialogen i tiden fremover.

Somalia

EU er en av de viktigste internasjonale aktørene i forhold til Somalia både når det gjelder humanitær nødhjelp, bistand og støtte til sikkerhetssektoren, inkl. til den afrikanske fredsstyrken AMISOM. EU er også aktiv i arbeidet for å bidra til forsoning og stabilitet, og til bedre styresett, både i Somalia og i regionen forøvrig. Fortsatt gjør det seg nok gjeldende en del ulike vurderinger med hensyn til den videre utviklingen i Somalia mellom enkelte av de sentrale medlemslandene i EU, men stort sett har man lyktes å enes om en felles holdning til alle sentrale spørsmål når det gjelder opptreden overfor Somalia.

Norge har også et omfattende engasjement når det gjelder Somalia, ikke minst når det gjelder humanitær bistand og støtte til arbeidet for politisk forsoning og fred. Den samlede norske bistanden til Somalia har årlig ligget rundt NOK 250 mill. Norge har også vært sentral med hensyn til arbeidet for å bedre koordinering av den internasjonale innsatsen i forhold til Somalia, bl.a. gjennom Den internasjonale kontaktgruppen (ICG) for Somalia, og den egne kontaktgruppen som er opprettet for bekjempelse av piratvirksomheten utenfor Somalia. Norge oppfattes derfor både internasjonalt og i regionen som en sentral aktør med hensyn til Somalia, og det er etablert et nært samarbeid både med EU som sådan, og med de mest sentrale medlemslandene, såvel som med USA og FN-systemet. Norge deltok i 2009 også med en egen fregatt i EU-operasjonen ATALANTA for bekjempelse av den somaliske piratvirksomheten.

AU

EU og AU (Den afrikanske union) vedtok på toppmøtet i Lisboa i desember 2007 en felles strategi og handlingsplan. Planene er svært omfattende, og de er i begrenset grad operasjonaliserte, noe som skaper frustrasjon både på afrikansk og europeisk side. EU vil utvikle relasjonene med Afrika på alle nivå: regionalt, subregionalt og med de individuelle landene. I disse relasjonene vil det legges vekt på konfliktforebygging, -håndtering og -løsning. EU har som ambisjon å støtte Afrikas egen evne til fredsstøttende operasjoner bl.a. gjennom AU og bruk av budsjettvirkemidlene som ligger i 'EUs fredsfasilitet for Afrika'. Videre gir EUs stabilitetsinstrument, etablert i 2007, større handlingsrom for overgangsbistand. Uten EUs omfattende støtte til AUs fredsoperasjon i Somalia, AMISOM, hadde denne ikke vært mulig å gjennomføre. EU vil også arbeide med afrikanske organisasjoner og internasjonale partnere om tema som handel med håndvåpen, barn i konflikter, og virkningen av hiv/aids, samt arbeide for frie og rettferdige valg.

Et nytt toppmøte ble avholdt i Tripoli i desember 2010, der hovedfokus for EU var på å styrke de økonomiske relasjonene mellom Afrika og EU, i en tid der fremskridende stater som Kina får stadig større innpass. Tripoli-erklæringen, som dekker et stort antall av nasjoner (53 fra Afrika og 27 fra EU) og representerer rundt 1,5 milliarder mennesker, etterlyser sterkere bånd mellom kontinentene basert på det nye partnerskapet mellom jevnbyrdige land vedtatt i 2007. Fra enighet om å gi Afrika en kraftigere stemme i organer som G20, til felles synspunkter om menneskerettigheter og fredsinnsett, fokuserer felleserklæringen sterkt på behovet for private investeringer og handel for å støtte opp under arbeid og vekst.

Som Afrikas ledende donor, lovte Europa å opprettholde givernivået til tross for de nåværende finansielle problemene i medlemslandene, og erklæringen bekreftet på nytt et løfte om å øke hjelpen til 0,7 prosent av brutto nasjonalinntekt før 2015 – med 50 milliarder euro over de neste tre årene.

For Norge er EUs politikk overfor Afrika av stor interesse. Siden 2007 er det holdt halvårlige møter på embetsnivå om Afrika med EU-troikaen under den politiske dialog-ordning tilknyttet EØS-avtalen. Norge og EU har stort sett sammenfallende målsettinger overfor Afrika og arbeider innenfor mange av de samme områdene. Norge og andre givnerland har sammen med EU arbeidet for å få på plass en rammeavtale med AU, hvor konfliktforebygging og -håndtering står sentralt, foruten samarbeid om kapasitetsbygging. Det er ellers ønskelig å ha tett dialog med EU om utviklingen i enkeltland i Afrika og i de regionale organisasjonene. Det er nær kontakt om situasjonen på Afrikas Horn, og EU er en viktig diskusjonspartner om spørsmål som gjelder fred og sikkerhet på det afrikanske kontinent.

Latin-Amerika og Karibia

EU vil fortsette å utvikle forbindelsene med Latin-Amerika gjennom toppmøtet mellom EU og Latin-Amerika, som holdes annet hvert år. EU går ellers inn for å slutføre forhandlingene om en assosieringsavtale med frihandelsforbundet MERCOSUR, og det vurderes om tilsvarende forhandlinger skal åpnes med Andean-landene og Mellom-Amerika. EU gir særlig prioritet til politisk dialog med Brasil og Mexico. Videre vil utviklingen på Haiti (gjenoppbygging etter jordskjelv og etter presidentvalg) og muligens kunne Cuba forventes å stå sentralt i 2011.

For Norge er det viktig å følge med på utviklingen i forholdet mellom EU og MERCOSUR, som kan ha betydning for eventuelle fremtidige forhandlinger mellom EFTA og MERCOSUR. Videre er det viktig å følge med på utviklingen i EUs forhold til Cuba, med spesielt fokus på EUs felles holdninger. Kontakten med EU er viktig i land der Norge er en betydelig bistandsgiver, så som i Haiti, Nicaragua og Guatemala.

Freds- og forsoningsprosesser

EU har økende ambisjoner på freds- og forsoningsområdet. Foruten sin betydelige rolle på Vest-Balkan, har EU et omfattende engasjement for konflikthåndtering i Afrika (Kongo, Sudan/Darfur, Somalia) og i konfliktområder i Asia. EU deltar dessuten i Kvartetten for en løsning på konfliktene i Midtøsten. EU er også representert i den internasjonale kontaktgruppen for Somalia.

For Norge er EU-dimensjonen viktig i dette arbeidet. Vi samarbeider tett med EU i engasjementet for fred og forsoning på Sri Lanka. Foruten nær kontakt med EU om Midtøsten-spørsmål, samarbeider Norge nært med EU om Sudan og Somalia. For Somalias vedkommende har Norge hatt en sentral rolle som koordinator innenfor den internasjonale kontaktgruppen. Norge og EU deltar begge i overvåkningsmekanismen IMT på Filippinene (Mindanao) og det er god dialog med EU om dette engasjementet. Flere av EUs medlemsland har vist stor interesse for norsk fred og forsoningspolitikk og generelt er freds- og forsoningsarbeidet en god innfallsvinkel for samarbeid med EU. Det holdes også tett kontakt med EU i forbindelse med det finsk-svenske initiativet til å etablere et European Institute for Peace.

Sikkerhetsspørsmål

EUs sikkerhets- og forsvarspolitik – CSDP

CSDP skal gradvis lede til utforming av en felles sikkerhets- og forsvarspolitik. Samtidig forblir dette samarbeidsområdet mellomstatelig ved at vetoretten består, og de forpliktelsene de fleste EU-land har overfor NATO skal overholdes.

Operasjoner

Den felles sikkerhetspolitikken forplikter medlemslandene til å stille sivile og militære kapasiteter til rådighet for EU-operasjoner. Totalt har EU satt i verk 24 sivile og militære krisehåndteringsoperasjoner siden 2003. Norge er det tredjelandet som har deltatt i flest CSDP-operasjoner, både sivile og militære, til sammen i ni operasjoner.

EU har tre pågående militære operasjoner; Althea i Bosnia-Hercegovina, Atalanta i Adenbukten og EU Training Mission (EUTM) i Uganda. Med Althea redusert og i en overgangsfase, er Somalia og Afrikas horn blitt tyngdepunktet for EUs militære krisehåndteringsoperasjoner. Atalanta fikk i desember 2010 forlenget mandatet med ytterligere to år, og vil i alle fall vedvare ut 2012. EUTM som er en operasjon hvor somaliske sikkerhetsstyrker i Uganda får opplæring, har et foreløpig mandat til sommeren 2011. I tillegg diskuteres en mulig ny EU operasjon for å bidra til å bygge opp maritime kapasiteter i regionen, med formål å få landene på Afrikas horn til å ta et større ansvar for sikkerheten langs kysten.

Norge deltok i Atalanta fra august 2009 til august 2010, og har deltatt med personell i de sivile operasjonene EULEX Kosovo, og EUPOL Afghanistan.

EUBG (EU Battle Groups)

EUBG-konseptet er utviklet i samarbeid med FN, og EU vil gjennom dette konseptet kunne styrke støtten til FN på et sterkt etterspurt kapasitetsområde. Norge deltar i den nordiske stridsgruppen (NBG), ledet av Sverige (øvrige land i NBG er Finland, Estland og Irland). Den nordiske innsatsstyrken står i beredskap første halvår 2011. Deltagelse i NBG/EUBG støtter opp om det nordiske samarbeidet og bidrar til tettere dialog og samarbeid med EU innenfor sikkerhets- og forsvarspolitikken.

Kapabilitetssamarbeidet

Gjennom samarbeidsavtalen med det Europeiske forsvarsbyrå, EDA, deltar Norge i kapabilitetssamarbeidet innen CSDP. EDA er en viktig arena for europeisk samarbeid for utvikling, anskaffelse og vedlikehold av militære kapabiliteter for å understøtte CSDP og EUs krisehåndteringsevne.

Bekjempelse av terrorisme

Kampen mot terrorisme har høy prioritet også for EU. EU har vedtatt en strategi for å motvirke radikaliserings og rekruttering, samt en handlingsplan som oppdateres jevnlig. Det erkjennes at det er nødvendig å ta i bruk et bredt sett virkemidler. Disse virkemidlene omfatter så vel utenriks- og sikkerhetspolitiske tiltak, som innsats på de innenriks- og justispolitiske felt og interkulturell dialog. EU har plukket ut syv prioriterte land som medlemslandene samarbeider spesielt med: Marokko, Algerie, Pakistan, Indonesia, Tunis, Kenya og Saudi-Arabia. Samarbeidet innebærer teknisk assistanse og/eller politisk dialog.

Norge har de samme mål for global stabilitet og sikkerhet som EU med særlig vekt på Europa og Europas nærområder. Samtidig er Norge opptatt av terrorismens underliggende årsaker og det langsiktige fredsbyggende arbeid. Selv om Norge på bakgrunn av sin rolle i fredsarbeid har trukket sin tilslutning til EUs terroristliste (vedlegg til en felles holdning fra 2001 om bekjempelse av terrorisme), er målet fortsatt et nært samarbeid med EU om terrorismebekjempelse, både bilateralt og i multilaterale fora som FN, OSSE og Europarådet. Fra norsk side vil man jevnlig informere EU om de prosjekter Norge finansierer i FN og i tredjeland som kan bidra til å bekjempe terrorisme.

Nedrustning, ikke-spredning og eksportkontroll

Oppfølging av EUs strategi mot spredning av masseødeleggelsesvåpen er fortsatt høyt prioritert, så også forhandlingene om en våpenhandelsavtale (ATT). EU ønsker å styrke internasjonale regimer som Kjemivåpenkonvensjonen, Biologivåpenkonvensjonen, Konvensjonen for konvensjonelle våpen, Landminekonvensjonen og FNs handlingsprogram for bekjempelse av ulovlig omsetning av håndvåpen, samt andre regionale mekanismer på håndvåpenfeltet.

Et viktig skritt i retning av å styrke regimet for eksportkontroll ble tatt da Rådet i desember 2008 vedtok en felles holdning for kontroll med eksport av konvensjonelle våpen og relatert militært materiell (forsvarsmateriell). Den felles holdningen erstatter den tidligere atferdskoden på dette området.

Norge deler gjennomgående EUs holdninger på nedrustnings-, ikke-sprednings- og eksportkontrollspørsmål og har et nært samarbeid med EU på de fleste områder. I NPT har Norge et utstrakt samarbeid med utvalgte allierte EU-land. Dette vil bli videreført. Norge og EU samarbeider også nært i kampen for å redusere trusselen fra masseødeleggelsesvåpen, herunder innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene.

Når det gjelder eksportkontroll av konvensjonelt forsvarsmateriell, har Norge faste halvårlige møter med COARM (EEAS' arbeidsgruppen for koordinering av eksportkontroll innenfor rammen av EUs felles holdning for eksport av forsvarsmateriell) på embetsnivå. Innenfor dette formaliserte samarbeidet utveksles lisensavslag, informasjon og prioriteringer knyttet til kontroll med eksport av forsvarsmateriell. Samarbeidet er nyttig for begge parter og vil bli videreført.

Utviklingssamarbeid

I kraft av EUs posisjon som er verdens største giver, Kommisjonen og medlemslandene bidrar med over 50 % av global offentlig utviklingshjelp, forventes utviklingssamarbeid fortsatt å stå sentralt i EUs eksterne politikk.

Mens EEAS vil ha det overordnede strategiske ansvaret for EUs utviklingspolitikk, vil Generaldirektoratet for utvikling (DG EuropeAid Development and Cooperation, eller DG DEVCO) ha ansvaret for implementeringen av EUs utviklingsaktiviteter og sitte på den faglige, sektorvise utviklingseksperisen.

Hovedmålet i EUs utviklingspolitiske plattform ("The European Consensus on Development" fra 2005) har vært å bidra til å utrydde fattigdom gjennom bærekraftig utvikling. Arbeidet med blant annet FNs tusenårsmål, matvaresikkerhet, handel, jordbruk og hiv/aids-problematikken inngår som en del av dette.

EU legger opp til en helhetlig tilnærming til utvikling, med vekt på samstemte tiltak på ulike saksområder.

Den utviklingspolitiske platformen skal nå revideres og Kommisjonen har nylig hatt en skisse til en ny versjon ute til offentlig høring. Et hovedpunkt i skissen er å gjøre EUs utviklingspolitikk mer effektiv og resultatorientert. Parallelt har Kommisjonen også sendt ut et høringsdokument om budsjettstøtte som bistandspolitisk virkemiddel (Kommisjonen har i de senere år hatt en høy andel budsjettstøtte, nærmere 25 %, av sin totale bistand). Forslaget drøfter blant annet spørsmål om krav, kvalitet og resultater. En ny utviklingsstrategi for EU forventes vedtatt i løpet av høsten 2011.

EU har i de senere år også fokusert mye på effektivitet i bistanden og har vært en pådriver i det internasjonale samarbeidet om dette. Blant annet vedtok man i 2007 retningslinjer for bedre arbeidsfordeling mellom givere ("EU Code of Conduct on Complementarity and Division of Labour in Development Policy"). Arbeidet med gjennomføringen av disse prinsippene fortsetter løpende i EU-kretsen. Man vurderer i denne sammenheng også å starte med felles landprogram i enkelte mottakerland samt å styrke ressurstildelingen til land som mottar lite bistand ("aid orphans"). EUs arbeid med bistandseffektivitet forventes å stå sentralt frem mot høynivåmøtet om dette i Busan, Sør-Korea, 29. november - 1. desember 2011.

Fra norsk side blir det fortsatt viktig å holde en god dialog med EU-kommisjonen og sentrale EU-land, ikke minst de nordiske, om utviklings- og bistandspolitikk. Dialogen skjer bilateralt og gjennom OECD/DAC og andre multilaterale fora. Løpende kontakt med EU på embetsnivå vil bli videreført. Norge vil fortsatt ha en nasjonal ekspert tilknyttet Kommisjonens Generaldirektorat for utvikling.

Forberedelsen av Busan-møtet om bistandseffektivitet vil være et viktig tema å drøfte. Det vil dessuten fra norsk side være ønskelig med et samarbeid med EU mot ulovlig kapitalflukt fra utviklingsland via skatteparadiser. Det er også aktuelt med et samarbeid med EU om hiv/aids-problematikken og helsepersonellkrisen i Afrika. EUs arbeid med en helhetlig politikk for utvikling er et aktuelt samarbeidsområde i lys av rapporten til Stortinget om samstemt politikk for utvikling som nå er under utarbeidelse. Norge tar ellers del i GEEREF ("Global Energy Efficiency and Renewable Energy Fund"), som vil investere i fornybar energi og energieffektivitet i utviklingsland.

Det er generelt viktig å følge nært EUs utviklingspolitikk overfor Afrika, og de pågående forhandlinger om inngåelse av Economic Partnership Agreements (EPAs) mellom EU og ACP-landene (Afrika, Karibia og Stillehavsregionen), som omfatter så vel handels- som bistandsspørsmål.

Menneskerettigheter

Menneskerettigheter, demokrati og rettsstatsprinsipper er kjerneverdier for EU.

EUs menneskerettighets- og demokratiarbeid har tre målgrupper: land som ønsker å bli medlem av unionen, EUs naboland og tredjeland. I forkant av EUs utvidelse utformet EU en rekke politiske og juridiske mål (København-kriteriene fra 1993) som måtte innfris før søkerlandene kunne bli EU-medlemmer.

EU ønsker å integrere menneskerettigheter og demokrati i alt fra naboskapspolitikken, humanitær bistand, freds- og sikkerhetsarbeid, til handels- og utviklingssamarbeid. EU fokuserer på sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Rettigheter for kvinner og barn, samt minoriteter og flyktninger er også en prioritet.

EU holder jevnlig MR-dialoger med mer enn 30 land. Blant andre Russland, Kina og Iran (sistnevnte pt ikke operativ). EU har vedtatt implementert sanksjoner mot land som Burma og Zimbabwe.

Alle handels- og samarbeidsavtaler med tredjeland inneholder klausuler om den essensielle betydningen av menneskerettigheter i forholdet mellom partene. Det er nå mer enn 120 slike avtaler. Den mest omfattende er Cotonou-avtalen. Dette er en handels- og bistandspakt som linker unionen med 78 utviklingsland i Afrika, Karibien og Stillehavsregionen (APC-gruppen). MR-brudd kan få konsekvenser for handel og bistand.

Det europeiske demokrati- og menneskerettighetsinstrumentet er avløseren til European Instrument for Democracy and Human Rights (EIDHR) som utløp i 2006 og ser MR i en global kontekst og peker ut fire hovedområder: (1) styrking av demokrati, godt styresett og rettsstatsprinsippet, samt polisk pluralisme og fri media og et godt rettssystem, (2) fjerne dødsstraff (3), arbeide for å forhindre tortur og (4); kjempe mot rasisme og diskriminering ved å sikre respekt for politiske og sivile rettigheter. Med et budsjett på 1,1 milliarder euro mellom 2007 og 2013 finansierer instrumentet også likestillingstiltak og samarbeidsprosjekter mellom EU og andre organisasjoner som FN, Røde Kors, Europarådet og OECD.

EU fokuserer også på MR i eget område. Under programmet PROGRESS finansierer EU en rekke tiltak for å bekjempe rasisme og fremmedfrykt innen egne grenser. Under det nåværende budsjettet for 2007-2013 blir over 180 millioner euro satt av til å bekjempe diskriminering. Bekjempelse av menneskehandel (trafficking) har blitt en politisk prioritet for EU, som også har opprettet en rekke grensekryssende program for å stoppe dette, særlig i samarbeid med kandidatland og naboer i Sørøst-Europa.

Norge holder seg underrettet om virksomheten til EUs byrå for grunnleggende rettigheter. Eventuell norsk tilknytning vil vurderes i tiden framover, men det anses hensiktsmessig å avvente hvilken rolle byrået får i den europeiske MR-arkitekturen før man tar stilling til hvilken tilknytningsform som er mest tjenlig for Norge. Norge vil kunne dra nytte av erfaringene fra EU-landene i arbeidet med menneskerettigheter. I tillegg vil vi få adgang til sammenlignbare data på europeisk nivå. Fra norsk side er det ellers viktig at byrået komplementerer og ikke dupliserer Europarådets MR-arbeid.

Dersom EUs dialog med Iran gjenopptas, vil denne være av interesse for Norge. Norge konsulterer på uformell basis om andre MR-spørsmål, som f.eks. dødsstraff. Når det gjelder menneskehandel har Norge et samarbeid med EU først og fremst på justissektoren, som er nærmere omtalt i 'Arbeidsprogrammet for samarbeid med EU på justis- og innenriksfeltet'.

Multilateralt samarbeid

FN

FN har en sentral plass i EUs utenrikspolitiske orientering. EU ønsker en effektivisering av det multilaterale felt og en sterkere felles EU-opptreden så vel i FN som i andre internasjonale fora.

Som følge av EUs nye rammeverk for utenrikspolitikken etter Lisboa-traktaten har FNs generalforsamling vedtatt at EU som organisasjon får noen av de samme rettigheter i FNs arbeid som en stat, med unntak for stemmerett og retten til å fremme kandidaturer.

Det satses også på nærmere samarbeid med de internasjonale finansinstitusjonene (IMF og Verdensbanken). Et nærmere samarbeid og bedre arbeidsdeling med FN om krisehåndtering er prioritert.

I FN-sammenheng er Norge en viktig og selvstendig aktør, som den syvende største økonomiske bidragsyter til organisasjonens aktiviteter, og som tilrettelegger, premissleverandør og brobygger, blant annet i spørsmål knyttet til FN-reform, fredsbygging, menneskerettigheter, humanitær innsats, utvikling og nedrustning. Som hovedregel søker Norge å ha en selvstendig eller nordisk profil i FN-sammenheng. I mange sammenhenger vil Norge imidlertid ha sammenfallende synspunkter med EU, og der det er formålstjenlig slutter Norge seg til EUs innlegg. Det er tett uformelt samarbeid mellom Norge og EU-landene i forbindelse med de saker som forberedes og vedtas i FN.

OSSE og Europarådet

EU satses på styrket synergi mellom OSSE, EU og Europarådet. EU koordinerer daglig sin politikk i OSSE som et viktig forum for å uttrykke EUs agenda for de østlige og sørøstlige naboregionene. EU søker også et tettere partnerskap med OSSE for å kunne arbeide tettere sammen i felt for å oppnå målsettingene for EUs naboskapspolitikk. Lisboa-traktaten legger opp til at EU skal tiltre Den europeiske menneskerettskonvensjonen.

Norge ønsker et bredt samarbeid som sikrer én standard i Europa for menneskerettigheter. Vi går derfor inn for et nært samarbeid mellom Europarådet og EUs byrå for grunnleggende rettigheter i Wien. Samarbeidsavtalen mellom EU og Europarådet har åpnet for en styrking av politiske konsultasjoner mellom de to institusjonene. Den åpner også for norsk deltakelse i prosjektsamarbeid med EU-kommisjonen og Europarådet i SUS-området og på Balkan.

I OSSE samarbeider Norge tett med EU-landene og bidrar til det europeiske verdifelleskap i arbeidet for demokrati og menneskerettigheter i OSSE-området. Norsk prosjektbistand til ODA-godkjente OSSE-land søker å støtte opp under landenes bestrebelser med å oppfylle krav i handlingsplanene under EUs naboskapspolitikk.